

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER 6. SINIF DERS KİTABINDA YER
ALAN ESKİÇAĞ TARİHİ KONULARININ,
MAKEDONYA'DAKİ 6. SINIF TARİH DERS KİTABI
İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Ertan MEHONİKJ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Güngör KARAUĞUZ

KONYA-2018

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER 6. SINIF DERS KİTABINDA YER
ALAN ESKİÇAĞ TARİHİ KONULARININ,
MAKEDONYA'DAKİ 6. SINIF TARİH DERS KİTABI
İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Ertan MEHONİKJ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Güngör KARAUĞUZ

KONYA-2018

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ertan MEHONİKJ
	Numarası	158302041005
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim Anabilim Dalı
	Bilim Dalı	Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Eskiçağ Tarihi Konularının, Makedonya'daki 6. Sınıf Tarih Ders Kitabı İle Karşılaştırılması

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

19/04/2018
Öğrencinin
Adı Soyadı İmzası

Ertan MEHONİKJ

E. Mehonikj

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ertan MEHONİKJ
	Numarası	158302041005
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim Ana Bilim Dalı
	Bilim Dalı	Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Güngör KARAUĞUZ
	Tezin Adı	Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Eskiçağ Tarihi Konularının, Makedonya'daki 6. Sınıf Tarih Ders Kitabı İle Karşılaştırılması

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Eskiçağ Tarihi Konularının, Makedonya'daki 6. Sınıf Tarih Ders Kitabı İle Karşılaştırılması” başlıklı bu çalışma 19/04/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Prof. Dr. Güngör KARAUĞUZ	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Tuğba Cevriye ÖZKARAL	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Nihal Yıldız YILMAZ	

ÖN SÖZ

Eskiçağ terimi, insanlık tarihine ait bilgilerin öğrenilmesi ve gelecek kuşaklara öğretilmesi bakımından batılı bilim adamlarınca oluşturulmuş bir dönemdir. Buna bağlı olarak Eskiçağ Tarihi de bu dönemi inceleyen bilim dalını teşkil etmektedir.

Bu bilimin ele aldığı konuları gelecek nesillere aktarmada en önemli basamağın eğitim olduğu düşünülmektedir. Buna nedenle eğitimin en önemli materyali olarak başvurduğumuz temel kaynak olan ders kitaplarını ve bu kitapların içeriğinin incelenmesi önem arz etmektedir. Buna bağlı olarak ders kitaplarının yapısı ve niteliği ile ilgili çalışmaların sayısı günden güne artış göstermektedir.

Çalışma konusu olarak Türkiye ve Makedonya ders kitaplarını seçme sebepim her iki ülkenin de ortak bir geçmişe sahip olmaları ve köklü devletler olmaları bakımından Eskiçağ dönemlerindeki uygarlıkların bu topraklar üzerinde kurulmuş veya yaşamış olmasıdır. Bu nedenle her iki ülkenin de tarihin bu koluna önem verdiklerini öngörmemdir. Konuyu bu şekilde belirlememin diğer bir sebebi de konuyla ilgili daha önce yapılmış çalışmaları taradıktan sonra Makedonya'nın ders kitaplarıyla ilgili buna benzer bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır.

Bu çalışmada, Eskiçağ Tarihi konularının işlendiği Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı ile Makedonya'nın İstoriya (Tarih) 6. Sınıf ders kitabının içerik, dil, anlatım ve metin çeşitleri, teknik, tasarım ve görsel düzen ile etkinlik ve ölçme değerlendirme bakımından karşılaştırılması amaçlanmıştır. Benzer ve farklılıkların belirlenmesi ve durum tespiti yapmak hedeflenmiştir. Bir diğer amaç; ülkemizde okutulan Sosyal Bilgiler dersi Eskiçağ tarihi konularına yönelik öneriler sunmaktır. Ülkemizdeki Sosyal bilgiler ders kitabında Eskiçağ tarihi konuları açısından varsa yanlış ve eksikliklerin giderilmesi, Makedonya'daki olumlu olan farklılıkların Türkiye'deki kitaplara kazandırılması adına neler yapılması gerektiği konusunda tespitlerde bulunulması açısından bu çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışmamın hazırlanma, araştırılma, yürütülmesi gibi evrelerinde yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmamın şekillenmesinde yardımını hiç esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Güngör KARAUĞUZ'a; tezim boyunca düşünceleriyle bana yeni fikirler veren, bilgi ve deneyimlerini paylaşan, ulaşamadığım kaynakları sağlamamda bana destek olan hocam Yrd. Doç. Dr. Tuğba Cevriye ÖZKARAL'a; beni akademik hayata yönlendiren, istikrarlı bir şekilde çalışma azmini aşıl原因an, karşılaştığım zorluklarda asla pes etmemeyi öğreten, maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen saygı değer hocam Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ'a teşekkür ederim.

Makedonya'nın eğitim sistemi ve ders kitaplarına ulaşmamı sağlayan Üsküp Tefeyyüz İlköğretim Okulu'nda görev yapan Pedagog Filiz HAŞMET'e; Psikolog Şenay DALİP'e; konuların işlenişini görmem amacıyla derslerinde beni misafir eden Tarih öğretmeni Ceylan RUŞİD Hanım'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Makedonya'nın eğitim sistemi ile ilgili bilgi ve belgelere nasıl ulaşacağım konusunda bana yardımcı olan, bana destek veren Enis EMİN'e teşekkür ederim.

Türkiye'deki Sosyal bilgiler ders kitabına ulaşmamı sağlayan kendisi ile staj yapmam vesilesiyle tanıştığım, Mevlana Mehmet Karacıganlar İlköğretim Okulu'nda görev yapan Sosyal bilgiler öğretmeni Seyit Ahmet KANDEMİR'e teşekkür ederim.

Son olarak karşılaştığım her türlü zorluklarda her daim yanımda olan, sevgisiyle ve desteğiyle bana güç veren; biricik ablam Fahreta MEHONİKJ'e (Yağmur Filiz KAVCI) teşekkürü bir borç bilirim.

Ertan MEHONİKJ

KONYA, 2018

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	Ertan MEHONİKJ
Numarası	158302041005
Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim / Sosyal Bilgiler Eğitimi
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Güngör KARAUĞUZ
Tezin Adı	SOSYAL BİLGİLER 6. SINIF DERS KİTABINDA YER ALAN ESKİÇAĞ TARİHİ KONULARININ, MAKEDONYA'DAKİ 6. SINIF TARİH DERS KİTABI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

ÖZET

Bu araştırmanın amacı; Türkiye’de okutulan Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabında yer alan Eskiçağ tarihi konularının, Makedonya’da okutulan 6. sınıf Tarih (İstoriya) ders kitabı ile karşılaştırılmasıdır.

Yapılan çalışmada içerik, anlatım ve metin çeşitleri, teknik ve tasarım ile etkinlik ve ölçme değerlendirme uygulamaları incelenmiş; bunlar karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıklar ortaya koyulmuştur. Diğer amaç ise; karşılaştırma sonucunda ortaya çıkan bulgulardan hareketle Türkiye’de okutulan ders kitaplarına yer alan Eskiçağ tarihine ve ders kitaplarına yönelik öneriler sunmak olarak belirlenmiştir. Bu çalışma 2016-2017 eğitim öğretim yılında kullanılan ders kitapları ile bu kitaplarda yer alan Eskiçağ tarihini kapsayan konular ile sınırlandırılmıştır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum (vaka) çalışması kullanılmıştır. Araştırmanın kaynak ve materyallerini Türkiye’de Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabı ile Makedonya’da İstoriya (Tarih) 6 ders kitabı oluşturmaktadır. Araştırmada amaçlı örneklem çeşitlerinden biri olan “kolay ulaşılabilir durum örnekleme” kullanılmıştır. Veriler “doküman analizi” ile elde edilmiştir. Araştırmacı tarafından Makedonya’nın 6. sınıf Tarih (İstoriya) ders kitabı Makedonca’dan Türkçe’ye tercüme edilmiştir. Verilerin analizinde, bir nitel araştırma tekniği olan Betimsel analiz kullanılmıştır.

Sonuç olarak çalışmada ele alınan ders kitaplarında Eskiçağ konuları bakımından içerik, metin çeşitleri, teknik ve tasarım ile etkinlik ve ölçme değerlendirme hususlarında bazı konularda benzerlikler olduğu görülmüş; ağırlıklı olarak farklılıklara rastlanmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda Türkiye’nin ders kitabında özellikle Eskiçağ Tarihi alanının etkisinin kaybolmaya başladığı, kullanılan görsel kanıtlar ve etkinlikler bakımından yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Bu eksikliklerin giderilmesi amacıyla yeni hazırlanacak olan ders kitabında çalışmada değinilen eksikliklerin giderilmesi, sunulan öneriler ile daha nitelikli bir kitap hazırlanması konusunda yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ders kitabı, Eskiçağ tarihi, Sosyal Bilgiler, Karşılaştırmalı Eğitim.

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü**

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ertan MEHONİKJ
	Numarası	158302041005
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim / Sosyal Bilgiler Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Güngör KARAUĞUZ
	Tezin İngilizce Adı	THE COMPARİSON OF ANCIENŒ HISTORY SUBJECTS WHICH ARE İNVOLVED İN THE BOOK OF SOCIAL STUDİES İN THE 6TH CLASSES AND THE SUBJECTS OF THE BOOK OF HİSTORY TEXT BOOK İN MACEDONİA

SUMMARY

The goal of this research is the comparison of the ancient history subjects which exist in the book of Social Studies in the 6th grade in Turkey and the subjects which exist in the book of Istorija text book.

Content, manner of telling & the kinds of texts, technics ,draft and efficiency, assessment & evaluation applications have been examined in this study and the similarities, the differences have been revealed through comparison. Another purpose in this study is to present some suggestions about Ancient History which is involved in Turkish History books and the books of lessons as a result of findings through comparison. This study is limited with the boks which used in 2016-2017 school year and the subjects which involved Ancient History in these books.

Case study which is one of the qualitative research ways have been used in this study. Social Studies text book for 6th grade in Turkey and Istorija text book in Macedonia for 6th grade bring into existence the source and supplies of this research. Convenience sampling which is one of the purposive sampling have been used in this research. The datum have been obtained by the analysis of document. Istorija History textbook in Macedonia has been translated into Turkish by the researcher. Descriptive analysis which is qualitative research technics have been used in the analysis of datum.

As a result, it has been attained that some similarities exist but mostly differences in regard to text documents , style, planning & assessment and evaluation in the point of view of the subjects of Ancient History. As a result of scientific research, Ancient Hisory which takes part in the history of textbooks in Turkey has begun to reduce its effect and it has been deduced that demostrative evidences which is used is not enough. It has been thought that elimination of deficiencies which is mentioned will be possible in the new text books which will be prepared and this research will help in the presence of more qualified textbooks by the suggestions which presented.

Key Words: Text book, Ancient History, Social Studies, Comparative Education.

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası	II
Tez Kabul Formu	III
Önsöz	IV
Özet	VI
Summary	VII
İçindekiler	VIII
Kısaltalar ve Simgeler Sayfası	XI
Tablolar Listesi	XII
Fotoğraflar Listesi	XIV
Örnek Metinler Listesi	XV
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	6
1.2. Alt Problemler	7
1.3. Araştırmanın Amacı	7
1.4. Araştırmanın Önemi	8
1.5. Sınırlılıklar	8
1.6. Tanımlar	8
2. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve LİTERATÜR BİLGİLERİ	10
2.1. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler	10
2.2. Eskiçağ Tarihinin Tarihsel Gelişimi ve Önemi	13
2.3. Karşılaştırmalı Eğitim	15
2.4. Ders Kitapları	19
2.5. Ders Kitabı Kullanmanın Avantajları	20
2.6. Ders Kitaplarının Önemli Unsurları	22
2.6.1. Ders Kitaplarında Dil, Anlatım ile Üslubun Önemi ve Metin Çeşitleri	22
2.6.2. Ders Kitaplarında Teknik, Tasarım ve Görsel Düzenin Önemi ve Görsel Çeşitleri	23
2.6.2.1. Fotoğraf Kullanımı	24
2.6.2.2. Resim Kullanımı	24
2.6.2.3. Harita Kullanımı	24
2.6.2.4. Grafik Kullanımı	25
2.6.2.5. Karikatür Kullanımı	25
2.6.2.6. Gravür Kullanımı	25
2.7. Makedonya ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Genel Yapıları	26
2.7.1. Makedonya Eğitim Sistemi	26

2.7.1.1. Öğretim Basamakları ve Okul Türleri.....	26
2.7.2. Türkiye Cumhuriyeti Eğitim Sistemi.....	34
2.7.2.1. Öğretim Basamakları ve Okul Türleri.....	34
2.8. Makedonya ve Türkiye Ders Kitaplarının Tanıtımı	38
2.8.1. Türkiye’de 6. Sınıfta Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Tanıtımı	38
2.8.1.1. Türkiye’de 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Şekil Yönünden İncelenmesi ...	38
2.8.2. Makedonya’da 6. Sınıfta Okutulan İstoriya (Tarih) Ders Kitabının Tanıtımı	41
2.8.2.1. Makedonya’da 6. Sınıfta Okutulan İstoriya (Tarih) 6 Ders Kitabının Şekil Yönünden İncelenmesi	41
2.9. İlgili Çalışmalar.....	45
2.9.1. Makaleler	45
2.9.2. Tezler	47
3. BÖLÜM: YÖNTEM	57
3.1. Araştırmanın Modeli	57
3.2. Kaynak ve Materyaller	58
3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi	59
3.4. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği	60
4. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM	61
4.1. <i>Birinci alt probleme ilişkin bulgular ve yorumları</i>	61
4.1.1. Sosyal bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabının İçerik Yönünden İncelenmesi	61
4.1.2. Makedonya’nın Ders Kitabı Olan İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitabının İçerik Yönünden İncelenmesi	65
4.1.3. Türkiye’nin Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Kitabı ile Makedonya’nın İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitaplarının İçerik Bakımından Karşılaştırılması.....	68
4.2. <i>İkinci alt probleme ilişkin bulgular ve yorumları</i>	71
4.2.1. Türkiye’deki Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Metin Çeşitlerine İlişkin Veriler ve Metin Örnekleri	71
4.2.2. Makedonya’daki Tarih (İstoriya) Ders Kitabındaki Metin Çeşitlerine İlişkin Veriler ve Metin Örnekleri	74
4.2.3. Türkiye ve Makedonya Ders Kitaplarındaki Metin Çeşitlerine İlişkin Veriler ile Metin Örneklerinin Karşılaştırılması	79
4.3. <i>Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular ve yorumları</i>	86

4.3.1. Türkiye'nin Sosyal Bilgiler 6 Sınıf Ders Kitabında Teknik ve Tasarım Verileri İle Örnekleri	86
4.3.2. Makedonya'nın İstoriya (Tarih) 6 Sınıf Ders Kitabında Teknik ve Tasarım Verileri İle Örnekleri	92
4.3.3. Türkiye'nin Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Kitabı ile Makedonya'nın İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitaplarının Teknik ve Tasarım Verileri İle Örnekleri Bakımından Karşılaştırılması	100
4.4. Dördüncü alt probleme ilişkin bulgular ve yorumları	102
4.4.1. Ders Kitaplarında Kullanılan Etkinlik ve Ünite Değerlendirme Uygulamaları	102
4.4.1.1. Etkinlik ve Ünite Değerlendirme Uygulamaları Türleri	102
4.4.2. Türkiye'de Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Etkinlik ve Ünite Değerlendirme Uygulamalarına Dair Veriler	104
4.4.3. Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabındaki Etkinlik ve Ünite Değerlendirme Uygulama Türleri Verileri	106
4.4.4. Türkiye ve Makedonya Ders Kitaplarındaki Uygulama ve Etkinlik Türlerinin Karşılaştırılması	114
5.BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	119
KAYNAKÇA	127
ÖZGEÇMİŞ	133

KISALTMALAR VE SİMGELER SAYFASI

- A.B.D. : Amerika Birleşik Devletleri
- BRO : Biro za razvoj na obrazovanieto (Eğitimi Geliştirme Bürosu)
- COO : Stručno Obrazovanie i obuka (Mesleki Eğitim ve Öğretim Merkezi)
- Cl. : Clen (Madde)
- Çev. : Çeviren
- Ed. : Editör
- Kon. : Konceptcija po javna rasprava so izmeni i doplnuvanja (Eğitimde değişim ve takviyeler hakkında kamuoyu kavramları)
- M.Ö. : Milattan Önce
- M.S. : Milattan Sonra
- MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
- MON : Ministerstvo za Obrazovaniye i Nauka (Eğitim ve Bilim Bakanlığı)
- MPK : Makedonska ramka na kvalifikacii (Makedonya Nitelikler Çerçevesi)
- ODTÜ : Orta Doğu Teknik Üniversitesi
- s. : Sayfa
- S.Z.O. : Strategija za obrazovanieto za 2018-2025 godina (2018-2025 yılları arasındaki eğitim stratejisi)
- TTK : Türk Tarih Kurumu
- v.b. : Ve benzeri
- v.s. : Vesaire
- v.d. : Ve diğerleri
- Yay. Haz. : Yayına Hazırlayan
- YÖK : Yüksek Öğretim Kurumu
- Z.S.O. : Zakon za Srednoto Obrazovaniye (Orta Öğretim Kanunu)
- Z.Z.O. : Zakon za Osnovnoto Obrazovaniye (İlköğretim Kanunu)

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Sosyal Bilimler ile Sosyal Bilgilerin İlişkisi	10
Tablo 2.2: Karşılaştırmalı Eğitim Öncüleri ve Üniversiteleri	17
Tablo 2.3: Makedonya Cumhuriyeti'nde Eğitim Sisteminin Yapısı	27
Tablo 2.4: Makedonya'nın Eğitim Planlamasında Diğer Ülkelerin İlköğretime Başlama Yaşı ve Zorunlu Eğitim Yıllarına Bakış	29
Tablo 2.5: Makedonya'nın Eğitim Sisteminde İlköğretim 6. Sınıfa Kadar Öğretim Planı ...	30
Tablo 2.6: Türk Milli Eğitim Sistemi Yapısı	35
Tablo 2.7: Türkiye'nin Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabını Hazırlayanlar	39
Tablo 2.8: Makedonya'da Okutulan İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitabını Hazırlayanlar	43
Tablo 3.1: Türkiye'nin ve Makedonya'nın Ders Kitabı Künyeleri	58
Tablo 4.1: Türkiye'de Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Dersler ve Oranları	61
Tablo 4.2: Türkiye'de Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Eskiçağ Tarihi Konularının Kitabın Tamamı ile Tarih Konuları Arasındaki Yoğunluğu	62
Tablo 4.3: Türkiye'de Okutulan Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Üniteler ve İçerdiği Konular	62
Tablo 4.4: Makedonya'da Okutulan İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitabında Eskiçağ Tarihi Konularının Kitabın Tamamı ile Tarih Konuları Arasındaki Yoğunluğu	65
Tablo 4.5: Makedonya'da Okutulan İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitabındaki Üniteler ve İçerdiği Konular	66
Tablo 4.6: Türkiye'de Okutulan Sosyal bilgiler 6 / Makedonya'da Okutulan İstoriya (Tarih) 6 Kitaplarının İçerik Bakımından Benzerlikleri	68
Tablo 4.7: Türkiye'de Okutulan Sosyal bilgiler 6 / Makedonya'da Okutulan İstoriya (Tarih) 6 Kitaplarının İçerik Bakımından Farklılıkları	69
Tablo 4.8: Türkiye'de Okutulan Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Eskiçağ Tarihi Konularına Ait Metin Yapılarına İlişkin Veriler	71
Tablo 4.9: Makedonya'da Okutulan İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitabındaki Eskiçağ Tarihi Konularına Ait Metin Yapılarına İlişkin Veriler	74
Tablo 4.10: Türkiye'de Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabı İle Makedonya'nın İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metin Yapıları ile İlgili Verilerin Karşılaştırılması	79
Tablo 4.11: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan “ <i>Geçmişten Günümüze Yerleşme</i> ” ile Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Yer Alan “ <i>İnsanın Meydana Gelişi</i> ” Konularının Sunumlarının Karşılaştırılması	80

Tablo 4.12: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan “Sümerler” ile Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Yer Alan “En Eski Uygarlıklar” Konularının Sunumlarının Karşılaştırılması	83
Tablo 4.13: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Eskiçağ Konularında Yer Alan Görsel Kanıt Çeşitleri ve Oranları	88
Tablo 4.14: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabındaki Eskiçağ Konularında Yer Alan Görsel Kanıt Çeşitleri ve Oranları	94
Tablo 4.15: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İle Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitaplarının Teknik – Tasarım Bakımından Benzerlikleri	100
Tablo 4.16: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İle Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitaplarının Teknik – Tasarım Bakımından Farklılıkları	100
Tablo 4.17: Her İki Ülkeye Ait Ders Kitaplarında Görsel Kanıt Çeşitleri ve Oranlarının Karşılaştırılması	101
Tablo 4.18: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Eskiçağ Tarihi Konularıyla İlgili Etkinlik ve Ünite Değerlendirme Uygulamalarına İlişkin Veriler	104
Tablo 4.19: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabındaki Etkinlik ve Ünite Değerlendirme Uygulamalarına İlişkin Veriler	107
Tablo 4.20: Türkiye'nin Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabı İle Makedonya'nın İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitaplarındaki Etkinlik ve Ölçme Değerlendirme Uygulamalarına Yönelik Etkinlik Verilerinin Karşılaştırılması	114
Tablo 4.21: Etkinlik ve Ölçme Değerlendirme Uygulamaları Bakımından Türkiye'nin Sosyal Bilgiler Kitabı İle Makedonya'nın İstoriya (Tarih) Ders Kitaplarının Benzerlikleri ...	117
Tablo 4.22: Etkinlik ve Ölçme Değerlendirme Uygulamaları Bakımından Türkiye'nin Sosyal Bilgiler Kitabı İle Makedonya'nın İstoriya (Tarih) Ders Kitaplarının Farklılıkları	118

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 2.1: Türkiye'nin Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabının Kapakları	38
Fotoğraf 2.2: Türkiye'nin Sosyal bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabından Sayfa Örneği	40
Fotoğraf 2.3: Makedonya'da Okutulan İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitabının Kapakları	42
Fotoğraf 2.4: Makedonya'da Okutulan İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitabından Sayfa Örneği	44
Fotoğraf 4.1: Türkiye'de Okutulan 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabından Sayfa Örneği	87
Fotoğraf 4.2: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Sümerler Konusunda Görsel Kanıt Olarak Sunulan Resim Örnekleri	88
Fotoğraf 4.3: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Babiller Konusunda Görsel Kanıt Olarak Sunulan Resim Örnekleri	89
Fotoğraf 4.4: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Hititler Konusunda Görsel Kanıt Olarak Sunulan Resim Örnekleri	90
Fotoğraf 4.5: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Verilen Harita Örneği	91
Fotoğraf 4.6: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Verilen Şekil-Şema Örneği	92
Fotoğraf 4.7: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabından Sayfa Örneği	93
Fotoğraf 4.8: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Sümerler ile İlgili Resim ve Fotoğraf Örnekleri	94
Fotoğraf 4.9: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Sümerler ile İlgili Fotoğraf Örnekleri	95
Fotoğraf 4.10: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Asurlar ile ilgili Resimler Örnekleri	96
Fotoğraf 4.11: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Babiller ile ilgili Fotoğraf Örneği	97
Fotoğraf 4.12: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Mısırlılar ile ilgili Fotoğraf Örnekleri	97
Fotoğraf 4.13: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Mezopotamya Konusu ile ilgili Harita Örneği	98
Fotoğraf 4.14: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Yer Alan Şekil-Şema Örneği	99

Fotoğraf 4.15: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Etkinlik Örneği	105
Fotoğraf 4.16: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Etkinlik Örneği	105
Fotoğraf 4.17: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Ölçme Değerlendirme Örneği	106
Fotoğraf 4.18: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Yer Alan Etkinlik Örneği	108
Fotoğraf 4.19: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Yer Alan Etkinlik Örneği	109
Fotoğraf 4.20: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Yer Alan Etkinlik Örneği	110
Fotoğraf 4.21: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Yer Alan Etkinlik Örneği	111
Fotoğraf 4.22: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Yer Alan Etkinlik Örneği	112
Fotoğraf 4.23: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Yer Alan Etkinlik Örnekleri	113
Fotoğraf 4.24: Türkiye'nin Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki “Geçmişten Günümüze Yerleşme” İle Makedonya'nın İstoriya (Tarih) Ders Kitabındaki “İnsanın Meydana Gelişi” Konularının Sunumundaki Etkinliklerin Karşılaştırılması	118

ÖRNEK METİN LİSTESİ

Örnek Metin 4.1: Türkiye’de Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitabında “Geçmişten Günümüze Yerleşme” Konusunun Sunumu	72
Örnek Metin 4.2: Türkiye’de Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitabında “Sümerler” Konusunun Sunumu	73
Örnek Metin 4.3: Makedonya’da Okutulan İstoriya (Tarih) 6. Ders Kitabında Ders Kitabında “İnsanın Meydana Gelişi” Konusunun Sunumu	75
Örnek Metin 4.4: Makedonya’da Okutulan İstoriya (Tarih) 6. Ders Kitabında Ders Kitabında “En Eski Uygarlıklar” Konusunun Sunumu	77

1. BÖLÜM

Bu bölümde çalışmanın problem durumu, alt problemleri, önemi, amacı, sınırlılıkları, varsayımları ve tanımları ele alınmıştır.

GİRİŞ

Balkanlar, buldukları konum ve sahip oldukları verimli toprakları sebebiyle tarih boyunca bütün büyük imparatorlukların hakimiyet kurmak istedikleri bir bölge durumundadır. Bu bölgeye bağlı yerlerden birisi de Makedonya Cumhuriyeti'dir. Bu ülkenin kronolojik olarak tarihçesine bakıldığında; bu topraklardaki ilk yerleşmenin Makedon kabilelerinin birleşmesi sonucunda kral I. Perdika ile birlikte M.Ö. VIII. yüzyılda kurulmaya başlandığı görülmektedir. Krallık ailesi Orastida bölgesindeki Argos kentinde olması sebebiyle ilk Makedon hanedanları tarihte Argead Hanedanları olarak da bilinmektedir. Daha sonra Persler başta olmak üzere sırasıyla, Roma, Bulgar, Bizans ve Osmanlı imparatorlukları buralarda hüküm sürmüştür; son olarak Balkan savaşları (1912-1914) sonucunda Yugoslavya'ya geçmiş; 8 Eylül 1991 yılında ise bağımsızlığını ilan ederek bugünkü adını almıştır.

Osmanlı Devleti'nin bu topraklardaki hakimiyeti Yiğit Paşa'nın burayı fethetmesiyle 1392 yılında başlar ve Balkan Savaşı'ndan (1912) sonra bölgenin Yugoslavya'ya geçmesine kadar devam eder. Bu durumda Osmanlı Devleti burada 520 yıl hüküm sürmüş olmaktadır. Osmanlı Devleti, doğal olarak Balkanlarda özellikle Müslüman toplumları derinden etkilemiştir. Ülke genelinde yaşayan halkın Müslüman kimliklerini koruması, Türk okullarının varlığı ve Türkçe konuşuluyor olduğu göz önünde bulundurulursa bu etkinin hâlen günümüzde devam ettiğini söylemek gerekir.

Osmanlı Devleti'nden 20. yüzyıl başlarında ayrılan Balkan devletleri, eğitim konusunda kendi başlarının çaresine bakma yönüne gitmişlerdir. Bu ülkelerin konum olarak Avrupa'da olması sebebiyle eğitim sistemlerinde değişikliklere giderek Avrupa standartlarını yakalamayı çalıştıkları eğitimdeki stratejik planlarına bakıldığında açıkça görülmektedir. Örneğin; İlköğretimin zorunlu olarak 9 yıl olarak değiştirilmesi, daha 1. sınıftan itibaren yabancı dil olarak İngilizce, Almanca gibi

Batı dillerinin öğretilmesi, seçmeli derslerin Avrupa'daki ülkelerin eğitim programlarından derlenip öğrencilere öğretiliyor olması bu uygulamalardan bazıları olduğu söylenebilir.

Makedonya'nın müzelerindeki Antik Çağ heykelleri, oraya bilimsel çalışmalarda bulunmak amacıyla giden akademisyenlerin dikkatini çekmektedir. Heykeller, hâkim devletlerin tarihe verdikleri önemin bir göstergesi kabul edilebilir. Son olarak 2009-2014 yılları arasında yaptırılan Üsküp'teki Arkeoloji Müzesi'nde Antik Döneme ait yüzlerce tarihî eserin bulunduğu bilinmektedir. Tarihin bu koluna Makedonya'nın verdiği önemin ders programlarına, dolayısıyla ders kitaplarına yansıdığı görülmüştür. Sosyal bilimler toplumların birlik ve beraberliğini güçlendirme hususunda önemli bir ders olmaktadır. Dolayısıyla eski iki kardeş ülke olan Makedonya ile Türkiye'nin ders kitaplarındaki Eski Çağ'a ait konuların karşılaştırılarak incelenmesi değişim içinde olan her iki ülkeye de ışık tutacağı düşünülmektedir.

Yapısı gereği sosyal bir varlık olan insan, çevresindeki diğer canlılar ile sürekli bir iletişim ve etkileşim halindedir. Bu nedenle onlarla bir arada yaşamını sürdürme ihtiyacı hisseder. Buna bağlı olarak zamanla toplum mefhumu oluşmuştur. Eğitilmesi zorunlu tek varlık insan olup ancak eğitilmiş insanlar toplum içerisinde bir arada yaşayabilir (Köken, 1996, s.16). Bu nedenle eğitim bir toplumun varlığını ve devamlılığını sürdürebilmesi bakımından temel dinamiklerinden biri durumundadır.

Dünyada bilim ve teknoloji alanında çok hızlı değişimler olmaktadır. Bu değişimi yakalayarak uygulama alanına sokmakta en büyük aracın eğitim olabileceği kabul görmüş bir gerçektir (Büyükalın Filiz, 2006, s.4).

Bir toplumun eğitim standardı ne kadar yüksek olursa, o kadar çok varlığını sürdürme şansına sahip olur. Eğitilmemiş bir toplum maddî zenginlik kaynakları ne derece büyük olursa olsun yine de küçük ve çaresizliğe mahkumdur. Bunu anlamak için coğrafi koşulları uygun ve tabii kaynakları çok fazla olduğu halde yine de az gelişmişlikten kurtulamayan ülkelere bakmak yeterlidir (Köken, 1996, s.16). Bu yargı günümüzde hâlen geçerliliğini korumaktadır. Zira gerekli tüm coğrafi şartlar ve

maddi kaynakları çok fazla olmasına rağmen hala gelişmemiş ülkelerin olması aslında eğitimsizliğin doğal bir sonucudur.

Eğitim denildiğinde genellikle ilk olarak akla “*var olan bilgilerin okul aracılığı ile aktarılması*” gelmektedir. Halbuki eğitimde hem bilgi ve öğrenme; hem de bilginin gereğini yapacak irâde gücünü göstermek, benimsemek, yerine getirme alışkanlığını ya da becerikliliğini kazanmış olmak söz konusudur (Ayhan, 1995, s.50). Bu bilgilerden hareketle insan varlığı için hayati önem taşıyan bu kavramı hafife almamak gerekir. Bu nedenle toplum yararı adına üst düzeyde bir eğitim sistemi ve buna bağlı olarak eğitim planı, gerekli materyallerin kullanıma hazırlanması gereklidir. Eğitim konusunda günümüze kadar çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bunlardan bazılarını inceleyecek olursak;

“*Eğitim, kişinin zihnî, bedenî, duygusal, toplumsal yeteneklerinin, davranışlarının istenilen doğrultuda geliştirilmesi, ya da ona bir takım amaçlara dönük yeni yetenekler, davranışlar, bilgilerin kazandırılması yolundaki çalışmaların tümüdür*” (Akyüz, 2004, s.2).

“*İnsanın kalıtsal güçlerinin geliştirilmesi ve istenen özelliklere donanık bir kişiliğe kavuşması için en etkili araç eğitimidir*” (Büyükalın Filiz, 2006, s.4).

“*Eğitim, bilgiyi faydalı kılmak san’atını kazanmaktır*” (Whitehead, 1971, s.4).

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere günümüzde bu kavramı; bir bireyin doğuştan getirdiği bir takım fiziksel ve zihinsel özelliklerinin istendik doğrultuda geliştirmek ve bazı amaçlara yönelik yeni yetenekler, davranışlar kazandırarak bunları sonraki nesillere aktarmak olarak açıklanabilir.

Tanilli (1996)’ye göre; günümüzde eğitimin tek amacı, artık çocuktan zeki bir insan çıkarmak değil; doğuştan gelen bütün yetenekleri açılıp, serpilmiş, yeni yetenekler kazanmış, karşılaştığı durumlara uyum sağlayabilen, kendini değiştirmesini ve düzeltmesini başaran dengeli bir kişilik meydana getirmek olduğu görüşündedir.

Oysaki eğitimin esas amaçları şu şekilde olmalıdır:

- İnsanlara toplum ile birlikte uyum içinde yaşayabilmeleri için gerekli olan kuralları öğreterek bunları gündelik yaşamlarında kullanmalarını alışkanlık haline getirmek,

- Günümüze kadar gelmiş bilgilerin üstüne yenilerini ekleyerek bilimsel çalışmaları ve teknolojinin gelişmesini destekleyerek insan yaşamını kolaylaştırmak,

- Çocukların yetenekli oldukları alanları keşfetmek için çalışmalar yaparak alınan dönütler doğrultusunda onları yetenekli oldukları alanlara yönlendirerek meslek seçmelerine yardımcı olmak ve mutlu bir hayat fırsatı sunmak olmalıdır.

Bu amaçları tek bir cümlede özetlemek gerekirse; çocuklara küçük yaştan itibaren eğitim vererek, topluma faydalı bireyler olarak yetiştirmek ve toplumsal düzeni sağlamak olduğu söylenebilir.

Eğitim geniş kapsamlı ve tartışılabilir bir kavram olduğundan pek çok düşünür farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Batılı bilim adamlarından bazıları bu konudaki fikirlerini şu şekilde ele almışlardır: John Locke, eğitim konusundaki görüşlerini şu cümlelerle ifade etmektedir; *“On insandan dokuzunun iyi yada kötü, faydalı yada faydasız... v.s oluşu onların aldıkları eğitimin bir sonucudur.”* diyerek insanlar arasındaki zihni ve ahlaki farklılıkları, onların aldığı eğitimdeki farklılıklara indirgemıştır. Bu görüş ile çocukların daha erken yaştan itibaren işlenmesi gerektiğini bildirmektedir. Locke, natüralist eğitim anlayışı çerçevesinde gençlerin eğitimi hakkındaki düşüncelerini 1693 yılında, yayınladığı *“Eğitim Üzerine Düşünceler”* adlı eserinde açıkça ifade etmiştir.

Buna göre Locke, bireylere sadece hümanist veya dini bir eğitim yerine; pratik ve faydacı bir eğitim verilmesi gerektiğinden bahsetmektedir. Ona göre insanlar, bireysel, ruhsal ve vücutsal tabiatından teşekkül etmektedir. Bu nedenle de gençlerin beden eğitimi, ruhsal eğitim, dil öğretimi gibi pratik becerilerin de gelişmesi gerektiğini savunmaktadır (Aytaç, 1992, s.168-173).

Bir diğer düşünür ise John Dewey olarak karşımıza çıkmaktadır. John Dewey, 20. yüzyılın ilk yarısının en önemli ABD’li felsefecisi olarak tanınır. *“Eğitimde Çaba ve İlgi”*, *“Eğitim ve Demokrasi”*, *“Okul ve Topluluk”* en önemli eserleri olarak

sayılabilir. Dewey pedagojisi, oldukça dinamiktir. Ona göre eğitim bilimi “*karakter kurma bilimi*”dir. Eğitimde, doğuştan etkinlikleri uyandırmak ve yönetmek için yine o doğuştan etkinliklere başvurmak gerektiğini savunur. Dewey’in eğitimdeki ağırlık merkezi çocuktur. Ona göre çocuk, bilgileri doldurma yolu ile değil, kendi kendine yetişmeli, oluşmalı ve öğrenmelidir. Bu nedenle tüm dersler ve bunların içeriği çocuğa göre olmalıdır. Yani her çocuğun ilgi ve yeteneğine uygun her çeşit ve düzeyde dersler bulunmalıdır. Olaylar, olgu ve sorunlar öğrenciye sunulmalı, onun bundan yargı çıkarması sağlanmalıdır. Çünkü eğitimde neyi düşünmesi değil, nasıl düşündüğü önemlidir.

Ona göre, çocuğu sosyal yaşama hazırlayabilmek için en uygun çevre yaşamın kendisidir. Yapılması gereken ilk iş, çocuğu sosyal yaşam şartlarına uygun bir çevrede eğitmektir. Okulların istenilirse böyle bir sosyal çevre haline getirilebileceğinden bahsedip “*Okul ve Topluluk*” adlı eserinde bunun nasıl yapılacağı hakkında bilgiler vermektedir (Ada & Ünal, 2007, s.109-110).

Eğitimin en temel basamaklarından biri olan ilköğretim, kadın erkek bütün Türklerin milli gayelere uygun olarak bedenî, zihni ve ahlaki gelişmelere hizmet eden ilköğretim kurumlarında, 6-14 yaş grubundaki kız ve erkek çocuklar için mecburi ve devlet okullarında parasız olarak verilen temel eğitim ve öğretimdir (Büyükalın Filiz, 2006, s.19). Bireylere zaruri bir ihtiyaç olarak verilmesi gereken bu temel eğitimin bazı gayeleri vardır. Bu bağlamda bu öğretim türünün temel amaçları; Milli eğitimin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak; çocuklara iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırarak, onları milli ahlâk anlayışına uygun olarak yetiştirmek ve çocuğu ilgi, istidat ve kabiliyet yönünden yetiştirerek onu hayata ve üst öğretime hazırlamak olarak belirlenmiştir (Akçay, 2006, s34).

Bu amaçlar doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersi büyük bir öneme sahiptir. Çünkü Sosyal Bilgilerin ilk görevi demokrasiye inanmış, demokratik yaşama düzeyine uyabilen ve buna sahip olmuş “*iyi vatandaşlar*” yetiştirmektir. Bu ölçüler genellikle eğitim programlarının amaçları içerisinde açıkça görülmektedir (Karagözoğlu, 1966, s.11).

1.1.Problem Durumu

Eğitimin vazgeçilmez öğretim materyallerinin başında ders kitapları gelir. Ders kitabı, bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyalidir (Sever ve Koçoğlu, 2013, s.18). Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından basılıp öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılan bu kitaplar şüphesiz en çok kullanılan kaynak konumundadır. Bu nedenle de, ders kitabı eğitim programına uygun bir şekilde hazırlandığından öğretim programlarında ayrılan zamanın önemli bir kısmı, ders kitabı ve onunla ilgili yapılan etkinliklere ayrıldığı için bu materyalin, çekici ve yüksek nitelikte olması gereklidir (Öztürk ve Otluoğlu, 2003, s.156).

Sosyal bilgiler ders kitapları, insanın temel ihtiyaçlarını, bunların karşılama biçimlerini, toplumsal yaşayış ve davranışlarını ele alır (Kıyıcı, 2003, s.20). Toplum olarak bir arada yaşamının gerektirdiği temel kuralları öğreten, bu kuralları günlük hayatta uygulamalarını sağlayacak fırsatlar yaratarak, onlarda kalıcı hale gelmesini sağlayan Sosyal bilgiler dersi ve bu derse ait ders kitapları, gelişme çağındaki çocukların sosyal hayata daha hızlı atılmalarını ve toplumda düzenli bir biçimde birlik ve beraberlik çerçevesinde gelişmesini hedeflemektedir.

Sonuç olarak, öğrencilerin ana kaynak olarak başvurdukları ders kitapları günümüzde eğitim-öğretimde en önemli materyallerden biridir. Bu nedenle de ders kitaplarının yazım kriterlerine uygun, anlaşılır, bilgi hatası içermeyen, güncel bilgi ve görsellerle desteklenerek, öğretim programlarında öğrenciye verilmek istenen kazanımlara uygun bir biçimde konuların hazırlanıp sunulması gereklidir.

Bu araştırmada, Makedonya'daki Osnovno Obrazovanije (İlköğretim) basamağında, Eskiçağ Tarihi konuları; Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık gibi ayrı disiplinler halinde verildiği için Makedonya'daki 6. sınıf Tarih ders kitabı; aynı yaş grubu öğrencilerinin Türkiye'de bu dersleri 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde verildiği için Sosyal Bilgiler 6. Sınıf ders kitabı ile sistemli bir şekilde karşılaştırılacaktır.

Her geçen gün karşılaştırmalı eğitim alanında yapılan çalışmaların sayısı artış göstermektedir. Eğitim, bir toplum bilimidir ve her toplum kesiminin farklı

ihtiyaçlarına göre ve şartlarına göre teorik ve pratik açıdan farklılıklar, değişiklikler gösterir (Köken, 1996, s.18). Günümüzde zaruri bir ihtiyaç haline gelen bu araştırma alanı sayesinde ülkeler; birbirlerinin eğitim sistemlerini inceleme fırsatı bulmuş, kendi sistemlerinin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya çıkarıp buna bağlı olarak çözüm üretmek amacıyla yeni fikirler ortaya koyarak yeni bir yapılanmaya gidebilmelerine fırsat vermektedir.

Bu sebepten dolayı Makedonya’da Sosyal bilgiler dersi kapsamında büyük önem arz eden ve geniş yer verilen Eskiçağ tarihi konularını ele alıp, onların bu konu ile ilgili ders kitaplarını inceleyerek, Türkiye’deki ders kitaplarında yer alan eksiklikleri gidermek, varsa yanlışlıkları düzeltmek ve uygulanabilecek yeni önerilerde bulunmak gerekli görülmüştür.

1.2. Alt Problemler

Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği’nde (MEB, 2014) ders kitabı inceleme kriterleri; içerik, dil, anlatım ve üslub, teknik, tasarım ve düzenleme ile öğrenme, öğretme ve ölçme değerlendirme bakımından dört ana başlık altında ele alınmaktadır. Bu çalışmada yukarıdaki yönetmelik baz alınarak inceleme kriterleri uyarlanmış ve aşağıdaki yer verilen alt problemler belirlenmiştir.

1. Makedonya ve Türkiye’deki ders kitaplarının **İçerik** bakımından benzer ve farklı yönleri nelerdir?
2. Makedonya ve Türkiye’deki ders kitaplarının **Metin Çeşitleri** bakımından benzer ve farklı yönleri nelerdir?
3. Makedonya ve Türkiye’deki ders kitaplarının **Teknik ve Tasarım** bakımından benzer ve farklı yönleri nelerdir?
4. Makedonya ve Türkiye’deki ders kitaplarının **Etkinlik ve Ölçme Değerlendirme** bakımından benzer ve farklı yönleri nelerdir?

1.3. Amaç

Bu çalışmada, Makedonya’nın ilköğretim ve Türkiye’nin ortaokul basamaklarında; Eskiçağ Tarihi konularının ele alındığı sınıflarda (6.sınıf) Makedonya’da tek disiplinli yaklaşıma göre desenlenmiş olan Tarih dersine ait ders kitabı ile Türkiye’de bu konuların işlendiği disiplinler arası Sosyal Bilgiler dersine

ait ders kitaplarının karşılaştırılması amaçlanmıştır. Benzer ve farklılıkların belirlenmesi ve Durum tespiti yapmak hedeflenmiştir. Bir diğer amaç; Ülkemizde okutulan Sosyal Bilgiler dersi Eskiçağ tarihi konularına yönelik öneriler sunmaktır.

1.4.Önem

Ülkemizdeki Sosyal bilgiler ders kitabında eskiçağ tarihi konuları açısından varsa yanlış ve eksikliklerin giderilmesi, Makedonya'daki olumlu olan farklılıkların Türkiye'deki kitaplara kazandırılması adına neler yapılması gerektiği konusunda tespitlerde bulunulması açısından bu çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma;

1. 2016-2017 eğitim-öğretim yılıyla,
2. Bu yıllarda okutulmuş olan ve incelenen, Makedonya'nın Osnovno Obrazovanije (ilköğretim) basamağının 6. sınıflarda okutulan Tarih (İstorija) dersine ait ders kitabı ile Türkiye'de MEB tarafından hazırlatılan 6. Sınıfa ait Sosyal Bilgiler (MEB Yayınları, 2014, 4. Baskı, Yaz: Komisyon, Ed: Nuri Köstüklü) ders kitabı ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Osnovno Obrazovanije (İlköğretim): 6-16 yaşları arasındaki öğrencilere üç eğitim kademesi halinde (1. – 3.sınıf; 4. – 6. sınıf; 7. – 9. Sınıf) zorunlu olarak dokuz yıl olup okullarda verilen temel eğitimi kapsar (MON, 2014, Clen 4,10,58/1).

Ders Kitabı: Ders Kitabı, belli bir dersin öğretimi için belli bir düzeydeki öğrencilere yönelik yazılan; içeriği öğretim programına uygun olan, incelenmesi yapılmış ve onaylanmış temel kaynaktır (Ceyhan ve Yiğit, 2005, s.16).

Sosyal Bilgiler Dersi: Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin

geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB,2005, s.42).

Karşılaştırmalı Eğitim: Toplumlardaki mevcut eğitim sorunlarını ve nedenlerini, diğer toplumlardaki benzer etkenlere değinerek saptayan ve yorumlayan bir araştırma dalıdır (Erdoğan, 1995, s.5).

Eskiçağ Tarihi: Akdeniz kültür çevresinin ve bu çevreye bağlı olan komşu bölgelerin yazı ile başlayan en eski devirlerinden (M.Ö. 3000-2800) Avrupa Ortaçağı'na kadar olan zaman dilimini kapsayan tarihi süreç olarak adlandırılır (İplikçioğlu, 1994, s.18).

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR TARAMASI

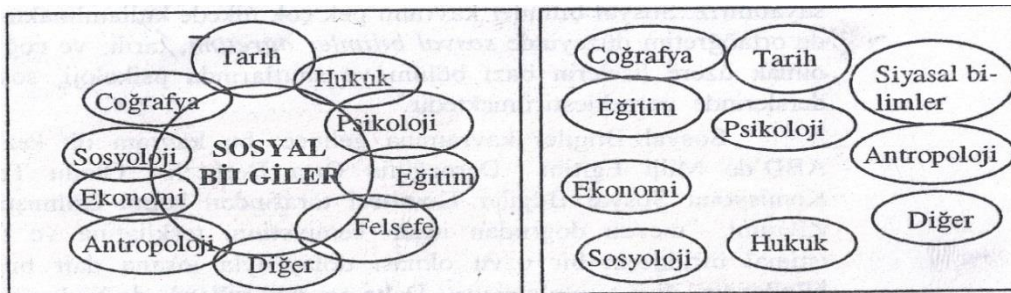
Bu bölümde Sosyal bilimler ve Sosyal bilgiler kavramlarına, karşılaştırmalı eğitim ve gelişimi konularına, Makedonya ve Türkiye'nin genel olarak eğitim sistemlerinden ve son olarak konuyla ilgili yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilimler ile Sosyal Bilgiler bu iki kavram birbirlerinden farklı olmasına rağmen çok karıştırılmaktadır. Bu ayrımı görebilmemiz için öncelikle bu kavramların tanımını ele almak gerekir.

Sosyal Bilimler; insanoğlu ile ilgisi olan ilim dallarında tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi, felsefe, antropoloji, sosyoloji, sosyal psikoloji ve ekonomi alanlarında yapılan sistemli, teferruatlı ve bilimsel çalışmaların tümüne verilen isimdir. Sosyal Bilgiler ise; Sosyal Bilimler alanında yapılmış çalışmalardan elde edilen bilgilerin öğrencilere öğretilmesi için yapılan öğretim etkinliklerinin yer aldığı ders grubunun adıdır (Karagözoğlu, 1966, s.7).

Tablo 2.1: Sosyal Bilimler ile Sosyal Bilgilerin İlişkisi

Kaynak: Köstüklü, 2001, s.10.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, Sosyal bilgiler disiplinler arası olarak ele alınabilmektedir. Çünkü toplumsal yaşamı düzenleyen tüm ilke ve genellemeler bu dersin konusu olabilmektedir (Sönmez, 1994, s.8-9).

Bu dersin tarihçesine bakacak olursak; Bu kavram ilk kez 1916 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde Milli Eğitim Derneği'nin Orta Dereceli Okulu Teşkilatlandırma komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından kabul edilmiştir. Komite bu kavramı; “*mevzu doğrudan insan cemiyetinin teşkilatına ve tekâmülüne ve ictimâî birliklerin bir uzvu olması dolayısıyla insana dair bilgiler, sosyal bilgilerdir*” şeklinde tanımlamıştır (Köstüklü, 2001, s.9).

Daha sonra bu kavramın geliştirilmesi ile birlikte günümüzde dünyada pek çok ülkede benimsenerek kullanımı yaygınlaşmıştır. Türkiye’de Cumhuriyet döneminden itibaren müfredata uygulanmış, önceleri ayrı disiplinler halinde iken “*Toplum ve Ülke incelemeleri*” adı altında toplanmış daha sonra 1985 yılındaki değişiklik ile müfredattan kaldırılan Sosyal Bilgiler, 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren, 4306 sayılı kanun gereğince ilköğretimin 8 yıla çıkarılmasıyla, ilköğretim 4, 5 ,6 ve 7. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersi tekrar uygulanmaya başladı (Öcal ve Yiğittir, 2007, s.53). Günümüzde hâlen disiplinler arası bir yaklaşım ile Sosyal Bilgiler adı altında verilmeye devam edilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın son yaptığı düzenleme ile Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçları 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak şöyle ifade edilmiştir (MEB,2017, s.5):

1. *Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,*

2. *Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,*

3. *Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,*

4. *Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,*

5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,

6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,

7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,

8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,

9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,

10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algulamaları,

11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,

12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlaki gözetmeleri,

13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,

14. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşleri ileri sürmeleri,

15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,

16. Millî, manevi değerleri temel alarak ve evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,

17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,

18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır.

2.2. Eskiçağ Tarihi'nin Tarihsel Gelişimi ve Önemi

Bilimsel literatürde “Antikite” olarak da bilinen Eskiçağ kavramı Fransızca'dan (Antiquité) dilimize geçmiş bir terimdir (Komisyon, 1988,s.74).

Tarihin başlangıç ve bitiş sınırlarını belirlemek oldukça güçtür. Çünkü, insanlığın var oluşundan itibaren süre gelmektedir. Genellikle bilim insanları tarihi deviri, yazının bulunması ile başlattıklarından M.Ö. 3200'den başlayıp Ortaçağ'ın başlangıcı kabul edilen M.S. 375'e kadar olan bir süreç olarak değerlendirmektedirler. Bunun yanı sıra bu çağın sonu halen net olarak belirlenememiştir. Zira birçok kaynak bu tarihi farklı olaylara dayandırmaktadır. Bunlardan bazılarını inceleyecek olursak; M.S. 325 yılında Nikaia (İzmit) Ruhani meclisini toplanması, M.S. 375 Hun akınları, M.S. 395 yılı Roma'nın ikiye bölünmesi ve M.S. 476 yılında Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılması olarak ele alınmaktadır (İplikçioğlu, 1994, s.17).

Verilen tüm bu bilgilerin ardından tarihe yardımcı bir bilim dalı olan Arkeolojiye, akabinde bu bilim dalının Osmanlı'dan başlayarak günümüze kadar olan tarihsel sürecine ve eskiçağ öğrenmenin öneminden bahsetmek yararlı olacaktır.

Arkeoloji: Kelime manası ile eskinin ilmidir. Bir takım yardımcı bilim kollarından yararlanarak eski medeniyetleri maddî kalıntıları yolu ile inceleyen bilim dalı olarak tanımlanabilir (Saltuk, 1993, s.29).

Avrupa'da 17-18. yüzyıllarda eski uygarlıkla başlayan ilginin giderek artması sonucunda Londra'da British Museum (1753) ve Paris'te Louvre (1793) gibi büyük müzeler açılmış olmasına rağmen Osmanlı'da bu konu pek ilgi görmemiş (Sevin, 2003, s.24); Ancak 1840 yılında bugünkü Çinili Köşk'te ilk müzeciliğin temelleri atılmıştır.

Osmanlı coğrafyasında genellikle bitki ve cansızlar dışındaki her şeyin tasvirinin yapılması hoş karşılanmamasından ötürü minyatür sanatının çok gelişmiş olduğu görülmektedir. Bu ve bunun gibi nedenler sonucunda Osmanlı'da "Âsâr-ı Âtîka" (Eski eserler) konusunda bilinçli bir toplum yetişmemiştir.

Avrupalı devletler, eski eserlerin sergilenmesi konusunda radikal bir karar alarak hassasiyet göstermişler, bu nedenle antik eserlerin ülkeden ihraç edilmesi ve tahribatını yasaklayarak (Danimarka 1610, İtalya 1654, İsveç 1753 v.b) bunları denetleyecek kurumlar oluşturmuşlardır (Karauğuz, 2016, s.304-305).

Bizde ilk zamanlar, bu eserleri koruyacak bir zihniyet ve yasa olmayışını fırsat bilen ülkeler değişik bahaneler üreterek Osmanlı topraklarında kazılarda bulunarak çıkan eserlerin büyük bir bölümünü ülkelerine taşımışlardır. Bunlara örnek vermek gerekirse; Halikarnassos Mausoleron ve Ephesus Artemis tapınağı Londra'ya, Bergama Zeus Sunağı Berlin'e götürülmüştür (Sevin, 2003, s.24).

Zamanla bu antik eserlerin değeri anlaşılacak ve bunların sergilenmesi için ilk adımlar atılmaya başlanacaktır. 1884 yılında ilk eser yasası yürürlüğe konulmuş, ardından 1896 yılında İstanbul arkeoloji müzesi Müze-i Hümayun adıyla kurulmuştur. Müzenin müdürlüğüne ise Osman Hamdi Bey üstlenmiştir. Günümüze doğru gelindikçe değişik kurumlar tarafından bu bilime önem verilmiş, 1931 yılında Türk Tarih Kurumu'nun (TTK) desteği ile kazılar yapılmıştır. 1968 yılı ise Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin (ODTÜ) yardımı ve maddi desteği ile bu çalışmalar hız kazanmış ve yapılan kazı sayıları giderek çoğaltılmıştır (Sevin, 2003, s.4 vd.).

Günümüze gelindiğinde ise daha durağan bir dönem yaşanmaya başlandığı ve eğitimde bu alana yeterince ağırlık verilmediği görülmektedir. Zira bu bilime verilen önem giderek azalmakta ders sayıları ve öğretilen konular, bunların içerikleri sürekli olarak kısıtlanmaktadır. Mesela şu anda yeni (2017) hazırlatılıp okutulan 5. Sınıfta Sosyal bilgiler ders kapsamında Eskiçağa ait konulara daha da az yer verildiği görülmüştür.

Eskiçağ tarihini bilmenin faydaları olarak;

1. İlk çağ toplumlarının yaşantılarını irdeleyerek, uygarlıkların özellikleri ve temel unsurları hakkında bilgi sahibi olması,

2. Eski devirlerde yaşamış olan toplulukların bıraktığı maddi kültür kalıntıları ile o döneme ait bilgiler vermesi,

3. İlköğretim programlarında sıklıkla yer alan Anadolu, Mezopotamya ve Mısır'da yaşamış ilk uygarlıkların, sosyal yapıları, ekonomik faaliyetleri ve bilimsel gelişmelere sağladıkları katkıları görerek günümüzde de buna benzer ilişkilerin varlığını fark etmesi,

4. Uygarlıkların bir araya gelip birbirleriyle olan etkileşimleri sonucunda toplumların oluştuğunu, bu nedenle insanların ortak değerlere sahip çıkarak barış içinde bir arada yaşamaları gerektiğini kavraması bakımından önem arz eder.

Bu ve buna benzer kazanımlar olduğu düşünülürse eğitime tekrar bir canlılık kazandırılabilir. Bu doğrultuda yapılması gereken şey, Eskiçağ tarihinin öneminin farkına varılması ile müfredat ve ders materyallerinde değişikliğe gidilmesidir. Şüphesiz, bu konulara hakim, tarihi değerlerine sahip çıkan, öğrenmeyi ve araştırmayı seven entelektüel bir kitle yetiştirmek amaçlarımızdan biri olmalıdır.

2.3. Karşılaştırmalı Eğitim

Karşılaştırmalı eğitim, farklı kültürlerde ve farklı ülkelerde, iki veya daha fazla eğitim sisteminin benzerlik ve farklılıklarını tanımaya yardım eden, benzer görünen olguları açıklayan ve insanları eğitime yolları hakkında yararlı teklifler getiren bir disiplindir (Erdoğan, 1995, s.5).

Karşılaştırmalı eğitim, eğitim konusunda farklı politikaları, eğitimle ilgili yasaları, eğitimin finansal kaynakları ve yapıları, diplomaları inceler. Ayrıca amaç, içerik, yöntemler, araç-gereçler, öğretim materyalleri, değerlendirme, öğrenci, öğretmen, yönetici, veli, denetleyici ile ilgili tüm sorunları inceler (Türkoğlu, 2012, s.5).

Bu disiplin sayesinde ülkeler mevcut eğitim sistemlerinin ne durumda olduğunu saptayıp ona göre eğitim politikalarını yeniden düzenleyebilir ve diğer ülkeler ile birlikte eğitim sorunları hakkında çözüm aramak amacıyla bir araya gelerek fikir alışverişinde bulunabilir. Böylelikle bilim dünyasındaki gelişmelere de katkı sağlayabilirler.

Karşılaştırmalı eğitimin temelleri antik dönemden itibaren süregelmektedir. Fakat bu dönemde bir disiplinden ziyade daha çok o dönemde yaşamış olan düşünürlerin gezi ve gözlemlerine dayalı olarak eğitimin nasıl olması gerektiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. 17. yüzyıldan itibaren eğitimciler farklı ülkelere seyahat ederek gittikleri ülkelerde eğitim alanında değişik çalışmalar yaptıkları bilinmektedir. Ancak gerçek anlamda ortaya bazı ürünlerin ortaya konulması 1900'lü yıllara doğru gerçekleşmeye başlamıştır.

Bu bilim dalının 1817'de yeni bir uzmanlık alanı olarak doğduğunu vurgulayan isim, Marc-Antoine Jullien de Paris'dir. Paris'in, 1817'de yayınladığı "*Eğitim konusunda bir dizi sorunlar ve karşılaştırmalı eğitim konusunda bir çalışma taslağı*" isimli kitabı karşılaştırmalı eğitim diye yeni bir terim ortaya çıkarır ve bu alan üzerinde incelemeler yapılmasını önermektedir (Türkoğlu, 2012, s.8).

Jullien'in karşılaştırmalı eğitim yöntemi "*deneysel-tümdengelim*" veya "*nitel yarı-etnografik*" olarak da tanımlanabilir. Yöntemde temel amaç, yapılacak karşılaştırma ile her ülkenin eğitim kurumlarının güçlü ve zayıf yönlerini görmeleri ve eksikliklerin giderilmesi ve yeniliklerin geliştirilmesine dönük önlemlerin alınmasıdır (Yüksel & Sağlam, 2012, s.27).

İkinci eser, İngiltere'de P.Sandiford'un yayınladığı "*Comparative Education, Studies of the Educational System of 6 Modern Countries*" (1818) adlı eseridir. Almanya'da ise, Karşılaştırmalı Eğitim eseri olarak yayınlanan ilk eser olarak 1925'te E. Kriek'in "*Menschenformung*"u kabul edilmektedir (Ergün,1985, s.6).

İkinci dünya savaşı arasındaki devre, Karşılaştırmalı Eğitimde genellikle "*Teorik Sistemciler Devri*" olarak bilinir. Gerçi bu dönemden önce ve bu dönem içinde yayınlanmış bazı eserler teorik sistemcileri etkilemiştir ama onların metodları ve konuya yaklaşımları tamamen farklıdır. Artık yabancı ülkeler pedagojisinden sistemli karşılaştırmalara doğru bir gidiş vardır. Ch. Thurber, 1899'da A.B.D., İngiltere, Fransa ve Almanya eğitim sistemleri arasında "*karşılaştırmalı bir çalışma*" yapmıştı. 1916'da J.F. Scott yurtseverlik eğitimi açısından Amerika'nın Fransa ve Almanya'dan neler öğrenebileceğini işleyen bir araştırma yayınladı. 1818'de ise P, Sandiford'un yayınladığı "*Karşılaştırmalı Eğitim*" (Comparative Education) adlı

eserde altı ülkenin eğitimlerinin monografik tasviri yapıyordu. 1927'de W.S. Learned, Avrupa'da ve Amerika'da “*öğretim olgusunun kalitesini*” araştırdı. 1929'da John Dewey'in Türkiye, Çin, Rusya ve Meksika'ya yaptığı eğitim gezilerinin izlenimleri yayınlandı. Karşılaştırmalı Eğitim üzerine dergiler çıkmaya başlıyor. L. Kandel, 1925'ten itibaren (1944'e kadar) “*Educational Yearbook*”u çıkarıyor. Fr. Schneider, 1931-32'de “*Internationale Zeitschrift für Erziehungswissenschaft*”ı yönetmeye başlıyor (Ergün, 1985, s.23).

Aşağıdaki tabloda karşılaştırmalı eğitim alanına öncülük etme adına çalışma yapmış kişiler ve ülkelere yer verilmiştir.

Tablo 2.2: Karşılaştırmalı Eğitim Öncüleri ve Üniversiteleri

Ülke	Karşılaştırmalı Eğitimin Kurucusu	Üniversite
A.B.D.	I.L. Kandel	Boston
	R. Ulich	Harvard
İngiltere	N. A. Hans	Londra
	J. A. Lauwerys	Londra
Fransa	A. Millot	Paris
Almanya	Fr. Schneider	München
İsviçre	W. Merck	Hamburg
	R. Rosello	Cenevre
Türkiye	Kemal Aytaç	Ankara

Kaynak: Ergün, 1985, s.6.

Türkiye’de Karşılaştırmalı Eğitim’in adından akademik düzeyde bahsedilmesi 1960’lardan sonra başladı. İsmail Hakkı Baltacıoğlu (1886-1978), Nafi Atuf Kansu, Hıfzırahman Raşit Öymen, Selim Sırrı Tarcan gibi eğitimciler Avrupa okul sistemlerini inceleyerek karşılaştırmalı eğitim alanı ile ilişkilendirilebilecek öncü çalışmalar yapmışlardır. Karşılaştırmalı Eğitimle ilgili bir ders ilk defa, 1891’de açılan sonraki yıllarda ara sıra kapanan ve 1924’te yeniden açılan Yüksek Öğretmen Okulunda “*Mukayeseli Maarif Teşkilatı*” adıyla okutulmuştur. Bu dersler 1954 yılından 1997 yılına kadar Üniversitelerin Eğitim Enstitülerinde okutulmaya devam etmiştir. 1997 yılında “*pedagojik formasyon programları*” çerçevesinde seçimli ders olarak bir-iki üniversite dışında okutulmamış, 1998 yılında YÖK tarafından belirlenen programda bu disiplin yer almamıştır. 2005 yılından sonra Eğitim Fakültesi programlarında tekrar bir değişikliğe gidilerek Karşılaştırmalı Eğitim

adında bir ders en azından Eğitim Bilimleri bölümlerinde okutulmaya başlanmıştır (Erdoğan, 2012, s.245-248).

Karşılaştırmalı Eğitimin Yararları

- Karşılaştırmalı Eğitim, eğitimcileri ve halkı, eğitim alanındaki kuramsal temellerin ve pratik uygulamaların değişik ülkelerde nasıl olduğu konusunda duyarlı hâle getirir. Böylece karşılaştırmalı eğitim sayesinde eğitimdeki alternatif yaklaşımlar hakkında bilgi sahibi olunabilir. Sağladığı geniş bakış açısıyla, eğitimle ilgili olguların, eğilimlerin ve problemlerin analiz edilmesine yardım eder. Eğitimde karşılaşılan birçok sorunun, karşılaştırmalı eğitim araştırmalarıyla farklı ülkelerde nasıl çözüldüğü öğrenilebilir.
- Sunduğu değişik deneyimler ve yaklaşımlarla, eğitim alanında en doğru kararın verilmesinde katkılar sağlayabilir. Bu açıdan bakıldığında, eğitim politikacıları ve yöneticileri, karar verme sürecinde karşılaştırmalı eğitim araştırmalarının sonuçlarından faydalanabilir. Nitekim Karşılaştırmalı Eğitime duyulan ihtiyacın ilham kaynaklarından birisi, eğitimle ilgili konularda yaşanan karar verme durumları olmuştur.
- Eğitim ile ulusal kalkınma arasındaki ilişkinin anlaşılmasında, değişik ülkelerdeki eğitim ve ulusal kalkınma ilişkilerini göstererek önemli bir rol oynar. Yani Karşılaştırmalı Eğitim araştırmaları sayesinde, eğitim ile ulusal kalkınma arasındaki ilişkinin değişik boyutları gözler önüne serilebilir.
- Yabancı eğitim sistemlerini ve toplumları derinlemesine anlamamıza katkıda bulunarak yöneticilere ve politika analizcilerine yardımcı olur. Geçmiş ve bugünü anlamaya yardım ederken, gelecekteki eğitim sisteminin nasıl olabileceğini kestirmede önemli rol oynar.
- Bir ülkenin eğitimle ilgili göstergeleri, o ülkenin diğer sahalardaki durumunu da yansıtır. Örneğin okullardaki otoriter yapı, o ülkenin siyasî yapısını da az çok yansıtır. Eğitimde kaynakların verimsiz kullanılması, endüstride, hükümette ve ticarete de aynı açmazın bir göstergesi olabilir. Yani, okullar toplumdaki siyasal değişimleri ve baskıları anlamak için âdeta bir model gibidir. Bu durumda Karşılaştırmalı Eğitim çalışmaları, başka ulusların kültürünü, değerlerini, başarı ve başarısızlıklarını tanımada rol oynayabilir.

- Karşılaştırmalı Eğitim araştırmalarıyla, bir ülkedeki eğitim uygulamalarının kökeni yani nereden uyarlandığı ortaya konur. Bu şekilde uygulamalarda gözlenebilecek birtakım sorunlara daha geniş bir yaklaşım getirilebilir. Gerçekten de eğitim alanındaki bir uygulamanın asıl olarak ilham alındığı yerin araştırılması, uygulamanın daha sağlam bir çerçeveye oturması açısından önemlidir (Erdoğan, 2003, s.3-4).

2.4. Ders Kitapları

Ders kitapları yazılı kültürün eğitime bir mirasıdır ve bu bakımdan ders kitabının tarihini yazının tarihi ile ilişkilendirmek gerekir. Ders kitabı ilk defa Eski Mısır'da M.Ö. 4000 yıllarda papirüs rulosu üzerine yazılıp çizilmiş matematik, tıp ve geometri ile ilgili oldukları ifade edilmektedir. Modern matbaanın icadıyla birlikte yaygınlaştığını söylemek mümkündür (Altun, 2013, s.17).

Günümüzde ders kitapları genel anlamda; Ders konularına ait bilgileri, öğrencilerin kendi kendilerine okuyarak, sıralı ve doğru bir biçimde öğrenmeleri için kullanılmak üzere, öğretim programlarına uygun biçimde ve özel amaç için hazırlanmış yazılı bir metin olarak tanımlanmıştır (Hesapçioğlu, 2011, s.417).

Her geçen gün teknoloji hızla gelişmeye devam etmekte ve buna bağlı olarak eğitim, değişik materyaller ile desteklenmeye çalışılmaktadır. Buna rağmen ders kitapları öğretme-öğrenme sürecinde geçmişten bu yana derslerden en fazla kullanılan ve en önemli ders aracı olma özelliğini devam ettirmektedir. Ders kitapları sayesinde öğrenci, öğretmenin anlattıklarını istediği zaman, istediği yerde ve istediği tempoda tekrar etme olanağına kavuşur. Özellikle de öğrenme güçlüğü olan öğrenciler için ders kitabı sözel öğretimin yarattığı boşluğu doldurma olanağı vermesi bakımından önemlidir (Özyürek, 1983, s.102). Yapılan araştırma bulgularına göre, öğrencilerde bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışların geliştirilmesinde ve biçimlendirilmesinde ders kitaplarının önemli bir role sahip olduğu görülmektedir (Demirkaya, 2013, s.91).

Etkili bir Sosyal bilgiler ders kitabı öğrencinin kendi kendine öğrenmesi için fırsat ve imkânlar sunabilmeli, çocuğun kitapla bağına kuvvetlendirici yaşantılar verebilmeli, öğretmenin sözlü anlatımını tamamlamalıdır. Bunun için, ders kitapları

içerik, dil ve anlatım, görsel ve öğretme-öğrenme süreci açısından çok iyi organize edilmeli ve özenle düzenlenmelidir (Şahin, 2004, s.375).

Ders kitaplarının ana işlevleri, bilgi verme, bilgileri dizgeleştirme, kendi kendine öğrenme, eşgüdümleme ve kişilik geliştirme olarak sayılabilir. Kitaplar bunu çeşitli amaçlarla yapılan alıştırmalar ve belirli etkinliklerin yerine getirilmesi sonucu sağlarlar (Ceyhan ve Yiğit, 2005, s.25).

Ders kitabı hazırlarken en çok dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır:

İç ve Dış Fiziksel Özellikleri (Renk, Görseller, Yazı boyutu, Tablo, Grafik)

İçerik (Dil ve Anlatım, Konuya ilişkin bilgi, belge, haber)

Ölçme ve Değerlendirme

Özellikle ders kitaplarının düzenli bir şekilde bilgi aktarma işlevi; bilimsel öğretimin de temel dinamiklerinden biri haline gelmiştir. Bu nedenle ders kitapları, bilimsel bilgiyi aktarmak ve geliştirmek açısından önemli rol üstlenmişlerdir. Ders Kitaplarının, bunu en iyi şekilde gerçekleştirebilmesi için öncelikle bilimin temel mantığıyla örtüşmesi, aktarılan bilgilerin objektif ve herkes tarafından aynı şekilde anlaşılır olması, güncel ve kanıtlanmış bilgiler içermesi vb. gibi özellikleri taşıması gereklidir. Ders kitaplarındaki içerik; kitabın bilgiyi sunuş şeklinden, bilgilerin bilimsel açıdan güncel ve geçerliliğinin olup olmaması, bilginin konu alanına uygun olup olmadığından etkilenebilir (Kılıç ve Seven, 2005, s.85-86).

Güncel ve bilimsel bilginin yanında bir ders kitabı teknik, görsel ve estetik özellikleri açısından da değerlendirilmelidir. Görsel tasarım öğeleri; çizgi, şekil, boyut, doku ve renklerden oluşur. Ders kitapları konuların anlaşılabilirliğini kolaylaştırmak için haritalar, grafikler, diyagramlar, resimler, şekiller ve tablolarla zenginleştirilmelidir (Demirkaya, 2013, s.92).

2.5. Ders Kitabı Kullanmanın Avantajları

En yaygın öğretim materyali olarak kullanılmaya devam edilen ders kitaplarının öğretmen ve öğrencilere pek çok yararı vardır. Öğretmenlere dersin konusu ile ilgili hangi konuyu nasıl sunacağı ve dersin kazanımları ile ilgili konularda ipucu verirken, öğrenci bakımından dersin konusu ile ilgili temel bilgi

edinme ve öğrendiği bilgileri gündelik hayata entegre etmesine yardımcı olarak daha kolay ve pratik bir öğrenme sağlar.

Ceyhan ve Yiğit (2005, s.19)'e göre; ders kitaplarının yararları şunlardır:

1. *Ekonomiktir: Kitap, öğretimde kullanılan, diğer araç gereçlere göre daha ucuza mal olur.*
2. *Öğrenmeyi Bireyselleştirir: Kitap, her öğrencinin kendi hızına göre çalışabilmesini sağlar. Bireysel olarak, her öğrencinin ilgi, zeka düzeyi ve öğrenme hızı birbirinden farklıdır. Kitap ile öğrenciler değişik ortam ve zaman dilimlerinde kendi özellik ve hızlarına göre kitabı okuyup anlayabilirler.*
3. *Öğretimi yapıyılaştırır: Ders kitapları belli düzene göre, (Genelden-özele, basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta), birbirini mantıklı olarak izleyen ünitelerden oluşurlar. Öğretimin belli bir mantık sırası izlemesi öğrenmeyi kolaylaştırır, kitapta yer alan alıştıırma ve uygulamalar öğrencilerin konuları daha iyi kavramasını sağlar.*
4. *Kitaplar başka araçlarla birlikte kullanılabilir: Kitaplar diğer görsel-işitsel araçlarla birlikte kullanılabilir. Özellikle son yıllarda birçok kitabın beraberinde öğretimi destekleyen materyallerle satışa sunulması bu tür kullanımı yaygınlaştırmıştır.*
5. *Belli bir konuda herkesin anlayabileceği, bir örnek ve ortak bilgi kaynağı oluştururlar.*
6. *Belli bir dersin öğretilmesinde yapılandırılmış, bölümlenmiş ve konuyla ilgili resimleri, grafikleri, haritaları ve şekilleri etkili bir şekilde gösterebilirler.*
7. *Çok miktardaki bilgiyi etkili bir şekilde sunabilirler.*
8. *Belli bir izleneye göre hazırlandıkları için, dersin planı kitabın akışına göre hazırlanabilir.*
9. *Eğer iyi bir uzman tarafından ve ilgi çekici bir şekilde hazırlanmışsa, öğrencilerin ders ve konuya güdülenmesinde de önemli rol oynarlar.*

10. Yazar ünitelerde gerekli soruları araya koymuşsa, bu tür çalışmalar bilgiyi pekiştirmek ve genişletmek için bir fırsat yaratır.

11. İyi bir planlamayla analiz, uygulama ve problem çözümü için gerekli zamanın iyi bir şekilde kullanılmasını sağlar.

Bu nedenlerden ötürü ders kitapları eğitim kurumlarında en çok kullanılan materyal olduğu anlaşılmaktadır.

2.6. Ders Kitaplarının Önemli Unsurları

2.6.1. Ders Kitaplarında Dil, Anlatım ile Üslubun Önemi ve Metin Çeşitleri

Bir ders kitabının öğrenme - öğretme işlevini yerine getirip, gerçek manada etkili olabilmesi için kullanılacak olan dil hayati bir öneme sahiptir. Kullanılacak dil sayesinde öğrencilere verilmek istenen bilgiler onların anlayacağı düzeyde metinlere dönüştürülerek sunulur.

Bir sanatçının, bir düşünce, duygu ve hayalini, belirli bir yazı ve dille, dinleyici ve eleştiriciye göndermesi olan iletişim aracı “metin” olarak tanımlanmaktadır. Metnin içeriği kadar, hedef aldığı kitleye sunulması sırasında, onu oluşturan unsurlar da metinle doğrudan ilgilidir (Erkul, 2004, s.80). Bu nedenle ders kitapları hazırlanırken öğrencilerin soyut ve somut kavramları ayırt edip edemeyeceği göz önünde bulundurularak onların seviyelerine uygun, anlaşılır ve kullanılacak olan cümlelerin sınıf seviyelerine göre belirlenmiş uzunlukta hazırlanmasına dikkat edilmelidir.

Türkçe ile ilgili kaynaklara bakıldığında metin çeşitleri her ne kadar farklı olarak isimlendirilmişse de genel anlamda **öğretici** (bilgi verici/kullanmalık metin) ve **kurgusal** (yazınsal/kurgulayıcı) metinler (Akbayır, 2006, s.269-270; Çalık, 2001, s.18-19) olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır. Öğretici metinler, gerçek yaşamdaki nesnelere, varlıklara, olaylara, durumlara, olgularla ilgilidir. Mantık ölçüsü içinde gelişen ve açıklamaya dayanan bir anlatım ile sözcükler gündelik dilin söz değerlerine dayanır. Buna bağlı olarak terimler; tek anlamlı, hiçbir duygusal ve çağrışımsal anlam yükü olmayan sözcüklerden oluşur. Kurmaca metinlerde ise dile getirilen anlamlarla yaşamın soyut olguları arasında, doğrudan doğruya bir özdeşlik ilişkisi kurulamaz. Gerçek yaşamın olgu ve nesnelere, belli bir iletiyi aktarmak üzere,

yazarın süzgecinden geçirilerek seçilmiş, birleştirilmiş, kurgulanmış, yeni bir gerçekliğe dönüştürülerek sunulur (Akbayır, 2004, s.270).

2.6.2. Ders Kitaplarında Teknik, Tasarım ve Görsel Düzenin Önemi ve Görsel Çeşitleri

Ders kitaplarında bulunması gereken önemli özelliklerden biri de kitabın teknik ve tasarımıdır. Çünkü insanlarda öğrenme yetisi duyu organları aracılığı ile yapılmaktadır.

Edgar Dale'nin öğrenmeye ilişkin yaptığı araştırma sonucunda elde ettiği veriler ışığında yaşantı konisi fikrini ortaya atmış; öğrenmelerin somuttan soyuta doğru gerçekleştiği ve araç gereçlerle somutlaştırılarak yaşantılaştırılmış öğrenmelerin daha kalıcı olduğunu ve öğrenme işlemine ne kadar fazla duyu organı dahil edilirse öğrenmenin o kadar etkili ve kalıcı olduğu görüşünü savunmaktadır. A.B.D. Texas Üniversitesi'nde Philips tarafından yapılan araştırma sonucunda insanların öğrenme yaşantılarıyla ilgili olarak elde edilen bilgilerin hatırlama oranları ise şu şekilde ele alınmaktadır (Kıldan & Ünver, 2009, s.359-361; Taşpınar, t.y, s.245; Demirel, 2006, s.58-59; Hesapçioğlu, 2011, s.406):

Genel olarak insanlar;

- Okuduklarının % 10'unu
- Duyduklarının % 20'sini
- Gördüklerinin % 30'unu
- Gördükleri ve duyduklarının %50'sini hatırlar
- Söylediklerinin % 70'ini
- Yapıp söylediklerinin %90'ını hatırlamaktadırlar.

Bu nedenle yukarıda da görüldüğü gibi öğretimde kullanılacak araç-gereçler ile öğrencide diğer duyu organlarının da öğrenmede etkili olmasıyla birlikte daha etkili ve buna bağlı olarak kaliteli bir eğitim fırsatı sunulabilmektedir. Bunun için ders kitaplarında sadece sözlü anlatımın dışında görsellikte ön planda tutularak diğer materyaller ile desteklenmelidir. Kitaplarda bilginin yanında sunulan fotoğraf, resim, grafik, harita, şekil-şema v.s gibi araçlar öğretimde kalıcılığı arttırmak ve farklı zeka alanlarına sahip öğrencilerin konuyu daha kolay bir biçimde öğrenmesine olanak sağlamaktadır. Tasarım ve teknik düzen olarak ders kitaplarında sıkça rastladığımız

türler: resimler, fotoğraflar, grafikler, şekiller-şemalar, haritalar, minyatürler v.b gibi unsurlardır. Bu nedenle aşağıda bu görsel öge türleri ile işlevleri hakkında bazı bilgilere yer verilmiştir.

2.6.2.1. Fotoğraf Kullanımı

Fotoğraflar görsel bir materyal olarak öğretim ortamını zenginleştirme, bilgiyi somut hale getirme ve bilginin kolay ve anlaşılır şekilde öğretilmesini sağlama işlevine sahiptir. Bilginin uzun süreli belleğe aktarımını kolaylaştıran fotoğraflar böylece kalıcı bir şekilde öğrenmeye hizmet etmektedir (Özden, 2013, s.134).

Yeni program anlayışı çerçevesinde geleneksel bir öğretim materyali olan ders kitabının daha işlevsel bir hale getirilmesi için öğrenciler de anlamlı öğrenmeyi sağlayacak görsel materyaller ile donatılması yoluna gidilmiştir. Hatta bunlar “görsel araç” olmanın ötesinde birer “görsel kanıt” niteliğinde kullanılmaktadır (Kabapınar, 2012).

2.6.2.2. Resim Kullanımı

Derslerde en çok kullanılacak görsel araçlardır. Kolay temin edilebilir ve üretilebilir. Başlıca resim türleri, düz resimler, çizgi resimler, figürler, duvar resimleri, levhalar, afişler olarak özetlenebilir (Taşpınar, t.y, s.250).

Ders kitaplarına yerleştirilecek olan resimler öğrencinin dikkatini çekme yanında, metin, sayfa ve kitabın diğer bölümleriyle ilişkili olmalıdır. Resimlerin boyutları ve görsel dokudaki benzerlikler, metin ile resim arasındaki bağlantıyı güçlendirir. Ayrıca sayfalara yerleştirilecek resimlerin, biçim, boyut ve yerleşim farklılıkları, öğrencinin dikkatini artırır ve ders kitabını tekdüzelikten kurtarır (Çalık, 2001, s.8).

2.6.2.3. Harita Kullanımı

Sosyal bilgiler dersi disiplinlerinden sadece coğrafya için değil hemen hepsi için, temel anlamda harita becerisi gereklidir. Sosyal bilgiler öğretiminde coğrafi bilgilerin yazı olmayan şekillerle ifadeyi (grafik,tablo,diyagram,harita) öğrenciler için iyi bir pratik ve kalıcılık sağlar.

Özellikle sosyal bilgiler dersinin belli başlı öğrenme alanlarından ilköğretim çağındaki çocuklarımıza harita okuma ve kullanma gibi temel coğrafi beceriler kazandırılmak amacıyla kazanımlar hazırlanmıştır (Sönmez & Koç, 2013, s.187-189).

2.6.2.4. Grafik Kullanımı

Grafikler kolayca anlaşılabilen konuyu somutlaştıran, kalıcı öğrenme sağlayan araçlardır. Rakamsal değerlerin akılda tutulmasını, rakamlar arasındaki ilişkinin kolayca görülmesini de sağlar. Ayrıca öğrencinin ilgisini çekerler (MEB, 2005a, s.63).

Grafiklerin sayısal verilerin görsel simgeleridir ve veriler arasındaki ilişkileri ve eğilimleri yansıtırlar (Oruç ve Akgün, 2010, s.52).

Grafiklerin yararları şunlardır:

- Sayısal verileri görselleştirir ve bunlar arasında karşılaştırma yapmayı kolaylaştırır
- Sayısal verileri daha kolay anlama, yorumlama ve algılama kolaylığı sağlarlar
- Sayısal verileri görsel ve şekilsel bir görünüm kazandırır. Böylece öğrenimi zevkli bir duruma getirirler (Kıldan & Ünver, 2002, s.251).

2.6.2.5. Karikatür Kullanımı

Karikatür, insanların, varlıkların, olayların hatta duygu ve düşüncelerin doğayla ters düşen, olağanla çelişen, gülünç yanlarını yakalayıp bunları abartılı çizimlerle bir gülmece anlatımına dönüştürme sanatıdır.

Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan karikatürler öğrencilerin sebep-sonuç ilişkilerini çözümlmelerine katkı sağlamakla birlikte ders içeriğinin daha zengin ve renkli bir hal almasına da katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte öğrencilerin dersi algılamalarında, eleştirel düşünebilmelerine ve empati kurmalarına fırsatlar sunarak problem çözme becerilerine de katkı sağladığı düşünülmektedir (Akbaba, 2013, s.251).

Bunları göz önünde bulundurduğumuzda yeni basılacak olan ders kitaplarında bu tür görsel çeşitlerine daha çok yer verilerek yukarıda değinilen becerilerin öğrencilere kazandırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

2.6.2.6. Gravür Kullanımı

Gravür; ağaç, metal veya taş yüzeye ayrı katlar durumunda değişik renkli boyalar sürüldükten sonra üstteki katları yer yer kazıyarak alttaki renklerden yararlanma tekniği ile oluşturulan resim biçimi olarak tanımlanmaktadır.

Fotoğrafın icadından önce tarihi olaylarla ilgili bazı konularda gravür yapımı oldukça yaygın bir biçimde kullanılmış ve belge niteliği taşıdığı bilinmektedir. Bu nedenle derslerle ilgili konuların öğretiminde şehirleri, mekanları, sosyal hayatta yer alan değişiklikleri göstermek ve çocuklara tarih, kültür ile doğa bilgisinin oluşumunda katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Akbaba, 2013, s.266).

2.7. Makedonya ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Genel Yapısı

Araştırmanın daha anlaşılır olması bakımından, kullanılan ders kitaplarının mahiyeti hakkında bilgi sahibi olmak amacıyla her iki ülkenin de eğitim sisteminin yapısının bilinmesi gereklidir. Bu nedenle bu bölümde Türkiye ve Makedonya'nın kısaca genel eğitim sistemleri hakkında bilgi verilecektir.

2.7.1. Makedonya Eğitim Sistemi

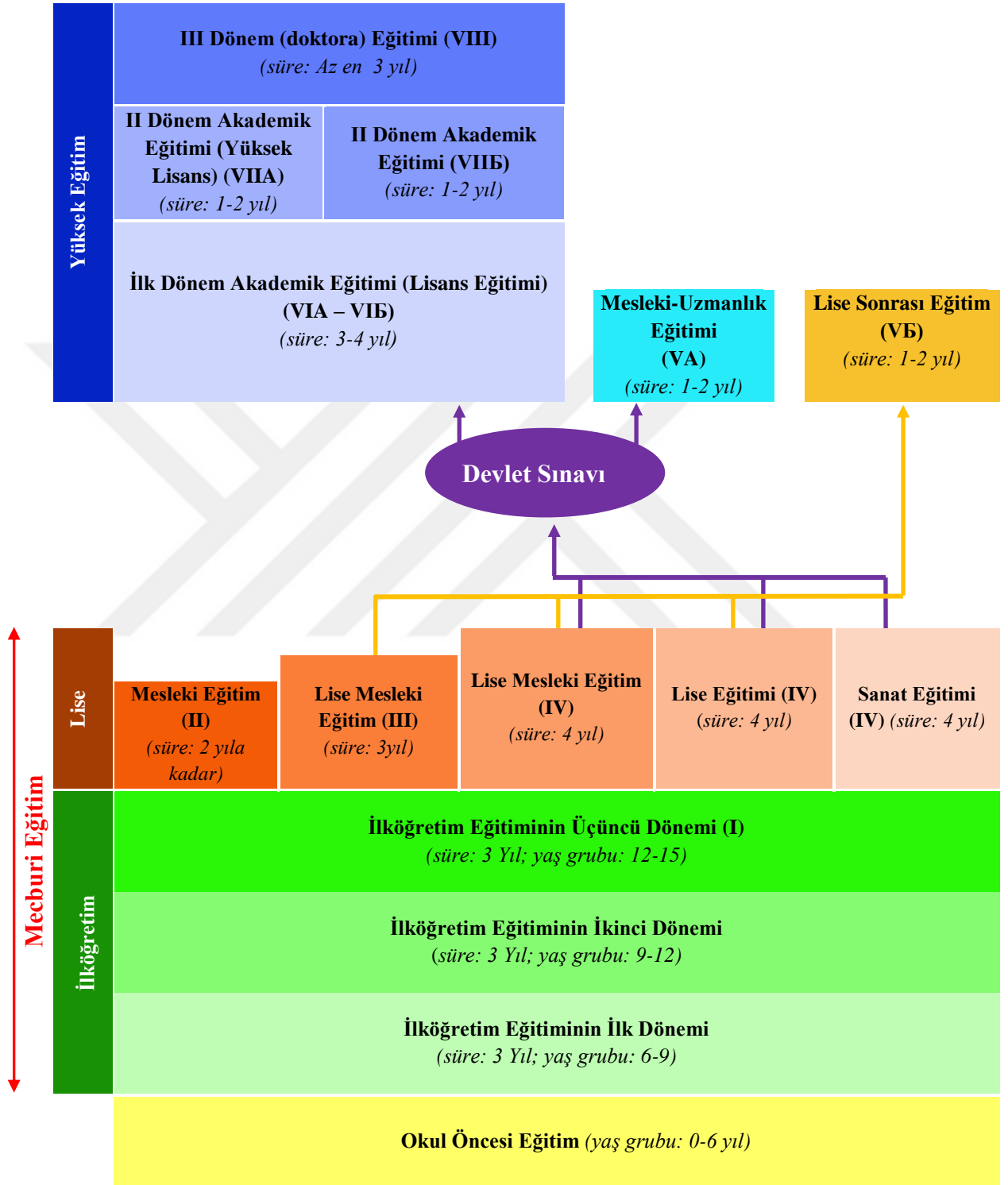
Makedonya Cumhuriyeti'nin Eğitim Sistemi, merkezi bir yapı üzerine kuruludur. Eğitim ve öğretim devletin teşvikiyle yapılmakta olup denetim yine Eğitim ve Bilim Bakanlığı'na bağlı kurumlar aracılığı ile sağlanmaktadır. Bakanlık Yerel yönetim yasalarına dayalı olarak eğitim ve öğretimi gerçekleştirmektedir. Bütün birimlerin dayandırıldığı ayrı kanun ve yönetmelikler bulunmaktadır. Örneğin; İlköğretim kanunu, Ortaöğretim kanunu, Yüksek öğretim kanunu v.b gibi.

Okul sistemi ülkenin tamamında aynıdır. Makedonya Eğitim sistemi 4 basamaktan meydana gelmektedir. Bunlar: Okul Öncesi, İlköğretim, Ortaöğretim ve Yüksek Öğretim'dir. Ayrıca yetişkin eğitimi adı altında eğitim programı da mevcuttur.

2.7.1.2. Öğretim Basamakları ve Okul Türleri

Eğitim Sistemi, örgün eğitim ve yetişkin eğitimi olmak üzere, iki ana bölümden kurulur. Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar. Yetişkin eğitimi, örgün eğitim dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerini kapsar.

Aşağıdaki tabloda Makedonya Eğitim Sisteminin Genel Yapısı detaylı bir şekilde verilmiştir:

Tablo 2.3: Makedonya Cumhuriyeti'nde Eğitim Sisteminin Yapısı

Kaynak: S.Z.O. 2018-2025, s.13.

1. Okul Öncesi Eğitim: Makedonya Cumhuriyeti'nde Okul Öncesi Eğitimi mecburi ilköğrenim çağına gelmemiş (0-6 yaş) çocukların eğitimini kapsar. Bu eğitim 2005 yılından itibaren zorunlu hale getirilmiştir. Okul öncesi eğitiminin amacı; çocukları sosyalleştirmek ve kendi potansiyellerini geliştirmesinde bir temel yaratmak amacıyla, onları çevreleyen dünya hakkında edindikleri bilgileri geliştirmektir. Okul öncesi eğitimin görevi; okul öncesi çocuklarına eşit yaklaşım ve maksimum düzeyde bilimsel bilgilere göre tasarlanan farklı form ve programlarla onları çağdaş trendler ve çocuk gelişimi alanlarına göre yetiştirmek olarak belirlenmiştir. Devlet, çocuğun gelişimini bir dosya ile takip eder ve Erken Öğrenme ve Geliştirme Standartları adını verdikleri program ile okul öncesi çocuklarının gelişimlerinin farklı alanlarında (Motor gelişim-düşünce gelişimi v.s.) beklenen başarıları tanımlamaktadırlar (Strategija za Obrazovanieto za 2018-2025 godina, Cl. 54, 56, s.27).

2. İlköğretim: Makedonya'da ilköğretim 2007 yılında çıkartılan kanunla zorunlu dokuz yıl olarak belirlenmiştir ve tüm öğrencilere (6-14 yaş) ücretsiz olarak verilmektedir. Çocukların kalıcı ikameti iki km'ye kadar uzaklıkta olan öğrenciler için ulaşım da ücretsiz olarak sağlanmaktadır. Ülkede 347 adet ilköğretim okulu mevcuttur. Buna bağlı olarak Okuma yazma oranları erkekler için %98.8 kızlarda %96.8 olarak tespit edilmiştir. İlkokuldaki eğitim çalışmaları Makedon dili ve Kiril alfabesi ile gerçekleştirilmektedir. Bunun yanında temel eğitim sınıflarında dört dilde eğitim (Makedonca, Arnavut, Türkçe, Sırpça) verilmektedir. İlkokulların yaklaşık %29'u iki-üç dilde eğitim verilmektedir (S.Z.O., Cl. 19, 25, 72; Zakon za Osnovnoto Obrazovanije., Cl. ,9).

Avrupa Standartlarını yakalamak amacıyla 2008 yılından itibaren sürekli müfredatta yenilikler ve düzenlemeler yapılmaktadır. Bunlardan bazıları:

- 1. Sınıfa İngilizce zorunlu ders olarak eklenmiştir.
- 6. sınıfta 2. Yabancı dil zorunlu hale getirildi.
- 3. ve 4. sınıf öğrencilerine bilgisayar ve temel programlar zorunlu hale geldi.
- 6. Sınıfta isteğe bağlı olarak dil ve kültür (Boşnakca, Romence v.b) dersleri eklendi (S.Z.O., Cl. 73).

Tablo 2.4: Makedonya'nın Eğitim Planlamasında Diğer Ülkelerin İlköğretime Başlama Yaşı ve Zorunlu Eğitim Yıllarına Bakış

Ülke	İlköğretime Başlama Yaşı ve Bitirme Yaşı	Zorunlu İlköğretime Devam Etme Yılları
Makedonya	6-14	9
Slovenya	6-14	9
İtalya	6-14	9
Portekiz	6-14/15	8/9
İspanya	6-14/16	8/10
Danimarka	7-16	9
Yunanistan	5,5-14,5	9
Belçika	6-15/16	9/10
Almanya	6-15/16	9/10
Fransa	6-16	10
Lüksemburg	4-15	11
Hollanda	5-16	11
İngiltere	5-16	11
İsviçre	7-16	9
Avusturya	6-15	9
Hırvatistan	7-15	8
İsveç	7-16	9

Kaynak: Kon., 2007, s.144.

Tablo 2.5: Makedonya'nın Eğitim Sisteminde İlköğretim 6. Sınıfa Kadar Öğretim Planı

Öğretim Dersleri Zorunlu Dersler	Sınıf											
	I		II		III		IV		V		VI	
	H	Y	H	Y	H	Y	H	Y	H	Y	H	Y
Makedonca * Diğer Öğrencilerin ana dili Sırpça, Arnavutça, Türkçe'dir.	6	216	6	216	6	216	5	180	5	144	4	144
Diğer öğrenciler için zorunlu Makedonca	—		—		—		2	72	2	72	3	108
Matematik	4	144	4	144	4	144	4	144	4	144	4	144
İngilizce	1	36	2	72	2	72	2	72	2	72	2	72
İkinci Yabancı Dil	—		—		—		—		—		2	72
Resim	2	72	2	72	2	72	2	72	2	72	1	36
Müzik	2	72	2	72	2	72	2	72	2	72	1	36
Çevre Bilgisi	2	72	2	72	3	108	—		—		—	
Teknik Gözlem	—		—		—		1	36	2	72	—	
Bilişim	—		—		—		—		—		2	72
Toplum Bilimi	—		—		—		2	72	2	72	—	
Coğrafya	—		—		—		—		—		—	
Tarih	—		—		—		—		—		2	72
Vatandaşlık	—		—		—		—		—		—	
Doğa	—		—		—		2	72	—		—	
Doğa Bilimleri	—		—		—		—		2	72	—	
Doğa Bilimleri ve Teknik	—		—		—		—		—		3	108
Biyoloji	—		—		—		—		—		—	
Fizik	—		—		—		—		—		—	
Kimya	—		—		—		—		—		—	
Beden Eğitimi	3	108	3	108	3	108	3	108	3	108	3	108
Toplam Ders Saati	20	720	22	792	22	792	23 (25)	828 (990)	24 (26)	864 (936)	24 (27)	864 (972)
Toplam Ders Sayısı	7		7		7		9(10)		9(10)		10 (11)	

Kaynak: Kon., 2007, s.88.

İlköğretimin amaçları arasında;

- Günlük yaşamda ihtiyaç duyulan genel ve uygulanabilir bilgiyi edinme veya ileri eğitim,
- Yeteneklerine göre öğrencilerin uyumlu, entelektüel, duygusal ve sosyal gelişimlerini,
- Öğrencilerin Makedonca ve Kiril alfabesini anlamaya, bilgilendirmeye ve ifade etmeye yönelik okuryazarlık ve yeteneklerini geliştirmek,
- Makedon dili ve Kiril alfabesine ek olarak, Makedon dili dışındaki bir dil konuşan topluluk üyelerinin dil ve alfabesinin yanı sıra, öğrencilerin okuma-yazışma ve yeteneklerini anlama, bilgilendirme ve ifade etme becerilerini geliştirerek;
- Öğrencilerin kendilerine olan güveni ve eylemleri için bireysellikleri ve sorumlulukları konusunda farkındalık geliştirilmesi,
- Karşılıklı hoşgörü, işbirliği, çeşitliliğe saygı, temel insan hakları ve özgürlükleri için yetiştirme,
- Öğrenciler arasında Makedonya Cumhuriyeti'ne ait olma konusunda kendi ulusal ve kültürel kimliğini güçlendiren bir bilinç geliştirilmesi,
- Dünya geleneklerinden kaynaklanan genel kültürel ve medenî değerler için yetiştirme,
- Toplumsal ve doğal çevrede bağımsız yaratıcı eylemi mümkün kılan genel ve uygulanabilir bilgiyi benimsemek ve sanat ve kültürel geleneklerde muhakeme ve ifade yeteneklerini geliştirmek,
- Araştırma, deney yapma ve problem çözme becerileri geliştirme,
- Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin gelişimi için dahil edilme ve bakım,
- Farklı alanlarda öğrencilerin yeteneklerini geliştirmek
- Sağlıklı bir yaşam tarzının ve eğitimin, kendi sağlığı ve çevre korunması için sorumluluk alması için teşvik edilmesidir.

İlkokul programı dokuz yıl olarak düzenlendikten sonra üç bölüme ayrılarak incelenmektedir. Bunlar:

- Birinci ila üçüncü sınıflara,
- Dördüncü yıldan altıncı sınıfa kadar ve
- Yedinci ila dokuzuncu sınıflar arası.

İlkokulda okutulan ders yılı, 1 Eylül'de başlar ve ertesi yıl 31 Ağustos'ta sona erer. Öğretim yılı öğretim yılı 180 öğretim gününde gerçekleştirilecektir. Dersler 40 dakika sürmektedir. Öğretim yılı iki yarıyıldadır. Sınıftaki öğrenci sayısı 24 ile 34 kişi arasındadır. Birinci sınıfta öğretim, sınıf öğretmeni, öğretmen veya okul öncesi eğitim için öğretmenleri tarafından yapılır. Bir İngiliz dili öğretmeni birinci ila üçüncü sınıfa kadar İngilizce eğitimine dahil edilir. Öğretmenlerin dışında onların profesyonel ortakları (pedagog, psikolog, sosyolog, sosyal hizmet uzmanı, özel eğitimci) de görev yapmaktadır (Z.Z.O., Cl. 3, 37, 38/1, 38/2, 39/1, 40/1, 40/4, 42/2, 42/4, 77/1).

İlkokuldaki öğrencilerin başarıları betimsel ve sayısal olarak değerlendirilir. İlk dönemde, zorunlu ve seçmeli derslerde öğrencinin okul yılı boyunca başarıları betimsel olarak değerlendirilir. Öğrenci (4) İlk yarının sonunda bu maddenin sayısal notlarının başarı bildirim alır ve öğretim yılı sonunda sertifika verilir. Üçüncü dönemde, zorunlu ve seçmeli derslerde öğrencinin okul yılı içinde başarıları sayısal olarak değerlendirilir. Notlar: Mükemmel (5), Çok iyi (4), İyi (3), Yeterli (2) ve Yetersiz (1) olarak belirlenmiştir. Öğrencinin genel başarıları yılın sonunda yapılan ve müfredat kapsamındaki tüm konuların yıllık değerlendirmeleri temeline dayanan sınavla belirlenmektedir (Z.Z.O., Cl., 65/1, 65/2, 65/6, 65/7, 65/9).

İlköğretimin içerisinde öğrencilere, ortaöğretimde devam edebilecekleri okul ve programlar hakkında bilgi verilerek buna bağlı olarak tercih edebilecekleri meslekler tanıtılır ve öğrencilerin yetenekleri ve aldıkları notlar doğrultusunda gerekli yönlendirmeler yapılmaktadır.

3. Ortaöğretim: Ortaöğretim, İlköğretimi bitirmiş tüm öğrenciler için zorunlu ve ücretsiz olarak örgün öğrenim veren tüm liseleri kapsamaktadır. Tüm öğrenciler için kaliteli eğitime eşit erişim sağlamak için ders kitapları, ulaşım ve yurtlarda

ücretsiz konaklama sağlanmaktadır. Bu okulları bitirenlere ortaöğretim diploması verilir. Makedonya Cumhuriyeti'nde liseler 4 kategoride incelenmektedir. Bunlar; Genel liseler, Mesleki eğitim veren liseler, Sanat eğitimi veren liseler ve Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için eğitim veren liselerdir. Orta öğretim 3 veya 4 yıldan oluşmaktadır. Üç yıllık lisenin sonunda öğrenciler bitirme sınavına girerler fakat üniversiteye kaydolma hakları yoktur. Dört yıllık bir mesleki eğitimi tamamlayan öğrenciler ise liseden sonra devam edip etmeyeceğine karar verip bitirme sınavı yada devlet sınavına girmek konusunda seçim yaparak üniversiteye devam ederler.

Ülkede mevcut 124 adet orta öğretim okulundan 108'i devlet, kalan 16'sı da özel kurumlardan meydana gelmektedir. Devlet okullarının 23'ü genel lise, 43 meslek liseli; 33 ayrıca genel lise ve mesleki eğitim sunmaktadır. Bunları dışında 5 tane sanat okulu ve 4 tane de özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için okul bulunmaktadır. Ortaöğretim 3 dilde (Makedonca, Arnavutça, Türkçe) düzenlenir. Okulların %34'ü 2-3 dilde eğitim yapmaktadır.

Modern trendlere uygun olarak girişimcilik eğitimi (I, II ve III, IV yıl için) liselerde zorunlu olarak verilmektedir. Ayrıca İngilizce yabancı dil olmak üzere ikinci yabancı dil olarak Almanca, Fransızca ve Rusça'dan biri seçilmesi zorunlu hale getirilmiştir.

Mesleki eğitim ve öğretim sisteminde gelişme ve sürekli yenilik için profesyonel destek sağlamaktan sorumlu ana kamu kurumu 2007'de kurulan C.O.O'dur. İşverenlerle uygulamalı eğitim gerçekleşmesi için pratik eğitimin amaçlarını gerçekleştirmede şirketlerle eğitim için işbirlikleri gerçekleştirilmiştir. Böylece, öğrencileri pratik derslerin gerçekleştirilmesi için kabul etmeye yönelik örgütlerin hazırlanması yoluyla, iş dünyasıyla işbirliği sağlamaya yönelik bir adım daha ilerletildi (Zakon za Srednoto Obrazovanije, Cl., 20, 21, 25, 90, 91, 110, 112, 116).

Ortaokuldaki eğitim etkinliği Makedon dili ve Kiril alfabesi ile gerçekleştirilir. Programlar, Eğitim Geliştirme Bürosu ve Mesleki Eğitim ve Öğretim Merkezi önerisi üzerine Bakan tarafından kabul edilen bir program modeli uyarınca hazırlanacaktır. Orta öğretim okullarındaki eğitim çalışmaları okul yıllarında

gerçekleşir. Okul yılı 1 Eylül itibariyle orta öğretim okullarında başlar ve ertesi yılın 31 Ağustos tarihinde sona erer. Devlet okullarındaki ders 45 dakika sürer ve pratik derslerden sonraki saatler, işletmeler, kurumlar ve dükkanlarda yapılan egzersizler, kural olarak 60 dakika sürer. Orta öğretim okullarındaki eğitim etkinlikleri sınıflar halinde, gruplar halinde ve bireysel olarak organize edilmekte ve yürütülmektedir. Devlet okullarındaki sınıflarda öğrenci sayısı 25'ten az olamaz ve 34'ten fazla öğrenci olamaz (Z.S.O., Cl., 4, 21, 23, 27, 28).

4. Yüksek Öğretim: Yüksek öğretim, orta öğretime dayalı en az iki yıllık yüksek öğrenim veren eğitim kurumlarının tümünü kapsar. Üniversiteler, Fakülteler, Enstitüler, Yüksekokullar, Konservatuvarlar, Meslek Yüksek okulları gibi kurumlardan meydana gelmektedir. Üniversitelerde 3 aşamada eğitim verilmektedir: Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora Eğitimi. Ülkede 6 adet devlet, 10 adet özel üniversite ve 2 adet Meslek Yüksek okulu bulunmaktadır. Bunlardan bazıları Makedonca, bazıları ise Arnavutça eğitim vermektedir (S.Z.O., Cl., 24).

2.7.2. Türkiye Cumhuriyeti Eğitim Sistemi

Türk Milli Eğitim Sistemi, merkezi bir yapıya sahiptir. Eğitim ve öğretim devlet teşvikiyle yapılmakta ve denetim sağlanmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı bu görevi üstlenmiş durumdadır.

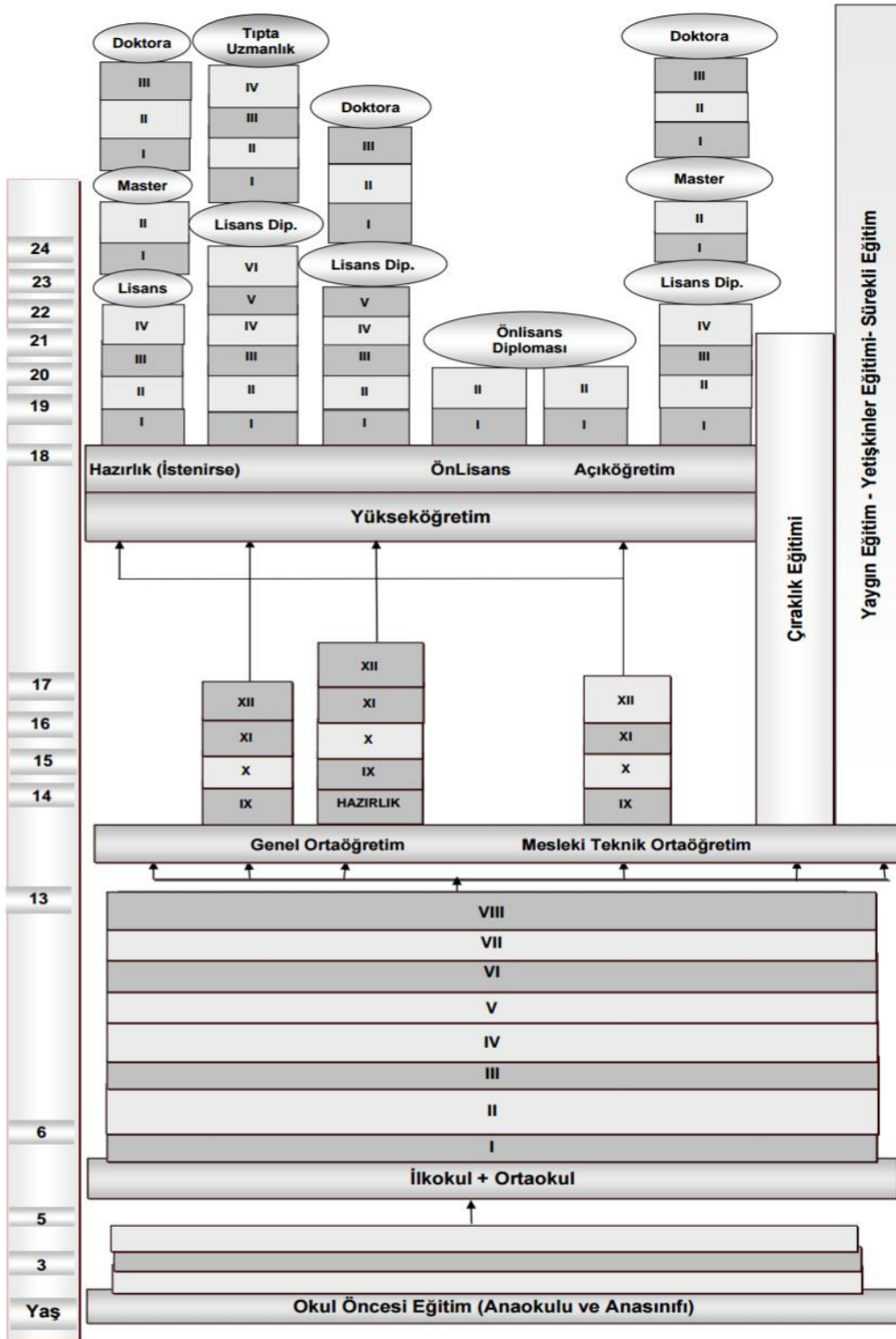
Okul sistemi ülke genelinde aynıdır; diğer ülkelerde olduğu gibi bölgesel farklar söz konusu değildir. Türk Milli Eğitim sistemi 4 basamaktan meydana gelmektedir. Bunlar: Okul Öncesi, İlköğretim, Ortaöğretim ve Yüksek Öğretim'dir.

2.7.2.1. Öğretim Basamakları ve Okul Türleri

Türk Milli Eğitim Sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere, iki ana bölümden kurulur. Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar. Yaygın eğitim, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar.

Aşağıdaki tabloda Türk Milli Eğitim Sisteminin Genel Yapısı detaylı bir şekilde verilmiştir:

Tablo 2.6: Türk Milli Eğitim Sistemi Yapısı

Kaynak: Türk, 2002, s.90.

1. Okul Öncesi Eğitim: Okul Öncesi Eğitimi, mecburi ilköğrenim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar. Bu eğitim isteğe bağlıdır. Okul öncesi eğitiminin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak; Onları ilköğretime hazırlamak; Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı yaratmak; Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak olarak belirlenmiştir.

2. İlköğretim : Mecburi ilköğretim çağı 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın eylül ayı sonunda başlar, 13 yaşını bitirip 14 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter. İlköğretimin amaçları arasında; Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek; çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır.

İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapılır.

İlköğretim kurumları; dört yıl süreli ve zorunlu ilkokullar ile dört yıl süreli, zorunlu ve farklı programlar arasında tercihe imkân veren ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarından oluşur.

Ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarında lise eğitimini destekleyecek şekilde öğrencilerin yetenek, gelişim ve tercihlerine göre seçimlik dersler oluşturulur.

3. Ortaöğretim: Ortaöğretim, ilköğretime dayalı, dört yıllık zorunlu, örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. Bu okulları bitirenlere ortaöğretim diploması verilir. İlköğretimini tamamlayan ve ortaöğretime girmeye hak kazanmış olan her öğrenci, ortaöğretime devam etmek ve ortaöğretim imkanlarından ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanmak hakkına sahiptir.

Bütün öğrencilere ortaöğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanımak, çözüm yolları aramak ve yurdun iktisadi sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırmak, Öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yüksek öğretime veya hem mesleğe hem de yüksek öğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır. Bu görevler yerine getirilirken öğrencilerin istekleri ve kabiliyetleri ile toplum ihtiyaçları arasında denge sağlanır.

Ortaöğretim, çeşitli programlar uygulayan liselerden meydana gelir. Belli bir programa ağırlık veren okullarda; Genel Liseler, Fen liseleri, Sosyal Bilimler liseleri, Anadolu öğretmen liseleri, spor liseleri, Anadolu güzel sanatlar liseleri ve çok programlı liseler ortaöğretimi oluşturan kurumdandır.

4. Yüksek Öğretim: Yüksek öğretim, orta öğretime dayalı en az iki yıllık yüksek öğrenim veren eğitim kurumlarının tümünü kapsar. Üniversiteler, Fakülteler, Enstitüler, Yüksekokullar, Konservatuarlar, Meslek Yüksel okulları ve Araştırma merkezleri yükseköğretimi oluşturan kurumlardır.

Öğrencileri ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yurdumuzun bilim politikasına ve toplumun yüksek seviyede ve çeşitli kademelerdeki insan gücü ihtiyaçlarına göre yetiştirmek; Çeşitli kademelerde bilimsel öğretim yapmak; Yurdumuzu ilgilendirenler başta olmak üzere, bütün bilimsel, teknik ve kültürel sorunları çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalarda bulunmak; Yurdumuzun türlü yönde ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün sorunları, Hükümet ve kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle öğretim ve araştırma konusu yaparak sonuçlarını toplumun yararlanmasına sunmak ve Hükümetçe istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini bildirmek; Araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayınları yapmak; Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici ve kamu oyunu aydınlatıcı bilim verilerini sözle, yazı ile halka yaymak ve yaygın eğitim hizmetlerinde bulunmaktır (MEB, *Temel Kanunu*, s.5-8).

2.8. Makedonya ve Türkiye Ders Kitaplarının Tanıtımı

Bulgulara geçmeden önce her iki ülkenin ders kitaplarını, içerdikleri üniteleri ve kitapların özelliklerini kolay bir şekilde anlamak adına aşağıda her iki ders kitabının tanıtımlarına yer verilmiştir.

2.8.1. Türkiye’de 6. Sınıfta Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Tanıtımı

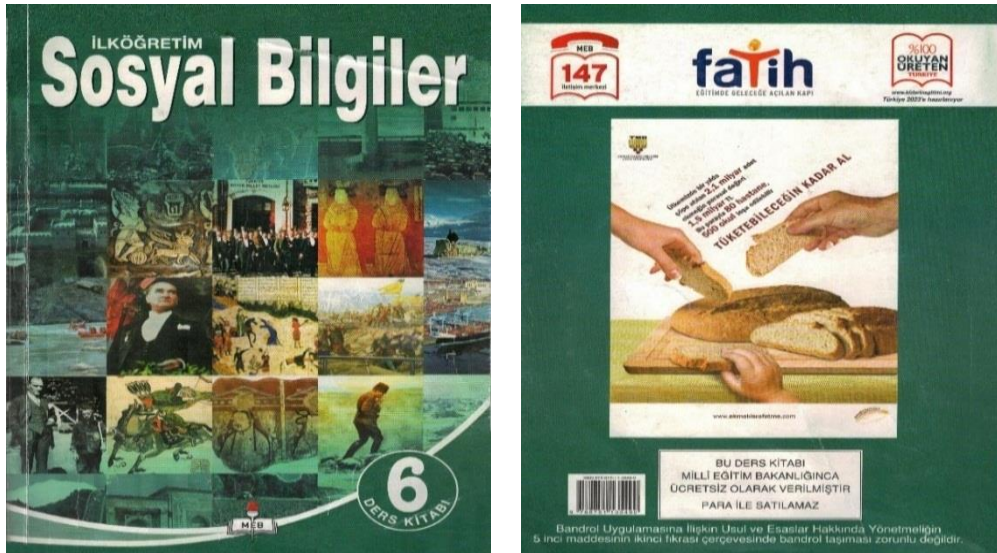
Bu kısımda Türkiye’de 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı iç ve dış yapı özellikleri bakımından incelenip, içerdiği konular, üniteler ve oranları sunularak ders kitabının genel bir tanıtımı yapılmıştır. Çalışmada kullanılmış olan bütün sayfa örnekleri, görsel çeşitleri, etkinlik türleri tamamen Eskiçağ tarihini içeren konular içerisinden seçilmiştir.

2.8.1.2. Türkiye’de 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Şekil Yönünden İncelenmesi

Türkiye’de 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı olarak okutulan “*İlköğretim Sosyal Bilgiler 6*” adlı kitap toplam 36 hafta, haftada 3 saat, yıl boyunca 108 saat okutulmaktadır. Kitap toplam 209 sayfa olup 19,5 - 27,5 cm ebadında beyaz kağıda renkli olarak hazırlanmıştır.

Kitabın ön kapağına bakıldığında üst kısımda kitabın adı ve kademesi alt kısımda ise kaçınıcı sınıfa ait olduğu ile kitabın içeriğindeki konuları çağrıştıran sembol ve resimler görülmektedir. Altta Milli Eğitim Bakanlığı (M.E.B) amblemi yer almaktadır. Arka kapakta herhangi bir resim ve figüre yer verilmeyip alt kısımda satış bilgileri, ISBN numarası yer almaktadır.

Fotoğraf 2.1: Türkiye’nin Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabının Kapakları

İç kapağa baktığımızda ise; üst kısımda kitabın adı ve kademesi; alt kısmında Milli Eğitim Bakanlığı'nın amblemi, kitabın baskı yeri, kaçınıcı baskı olduğu ve tarihi belirtilmiştir. İç kapağın arka sayfasında, ders kitabının editör, dil uzmanı, görsel tasarım, ölçme değerlendirme uzmanı, program geliştirme uzmanı ve rehberlik uzmanı gibi kitabı hazırlayanların isimleri verilmiş; ders kitabının ISBN numarası, kaç adet basıldığı belirtilmiştir.

İç kapakta, ders kitabını hazırlayanların isimleri verilmiştir. “İlköğretim Ders Kitabı Sosyal Bilgiler 6” ders kitabının yazarlarını KOMİSYON olarak belirtilmiştir. Diğer emeği geçen kişiler ise şu şekilde aşağıda belirtilmiştir:

Tablo 2.7: Türkiye'nin Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabını Hazırlayanlar

İç kapaktan sonra Türk bayrağı ve İstiklal marşı onun arkasında da Gençliğe hitabe ile Mustafa Kemal Atatürk resmine yer verilmiştir. Kitabın içindekiler kısmına 7, 8 ve 9. sayfalarda yer verilmiş, kitap 7 ana ünitelerden oluşmuştur. Her ünite öğrencilerin dikkatlerini çekmek ve konuya olan ilgilerini arttırmak amacıyla (pembe, açık yeşil, koyu yeşil, mavi, sarı, mor v.b) farklı renklerin tercih edildiği görülmektedir.

Ardından ders kitabının tanıtım şeması konularak öğrencilere kitaptan nasıl faydalanacaklarına dair açıklamalarda bulunulmuştur. Her ünite konu isimleriyle ilişkin birer görsel ve ünite hazırlık soruları ile başlamaktadır. Konu boyunca

açıklayıcı metinler, anlatılanı destekler nitelikte görseller, şekil-şemalar, haritalar gibi yardımcı unsurlar ile karikatürler, konuyla ilgili gazete haberleri ve internet haberlerine yer verilmiştir. Ayrıca öğrencilerin bir konu hakkındaki fikir ve düşüncelerini ifade etmelerini sağlamak amacıyla açık uçlu sorular da sorulmaktadır.

Fotoğraf 2.2: Türkiye'nin Sosyal bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabından Sayfa Örneği

Urartular

Merhaba, benim adım Şamran. Yüksek kayalıklardan masmavi göle bakan şehrimizin adı Tuşpa. Sarayları, tapınakları, gıda depoları, sarnıçları ve çevresindeki dayanıklı surlarıyla birçok şehri kışkırdıran Tuşpa, bizim başkentimiz. Tuşpa'da kale inşa etmede çok yetenekli olan taş ustaları var. Onlar sayesinde kalemizde güvenle yaşıyoruz. Bu ustalar aynı zamanda oda şeklinde kaya mezarlar da yapıyorlar.

Tuşpa (Van) Kalesi

Yaşadığımız yerin dağlık ve kayalık olmasının yanında iklimi de çok sert ve kuraktır. Biz, ülkemizin bu koşullarına uyum sağladık. Nasıl mı? Babam, bizim için çok önemli olan, yaşam koşullarımızı kolaylaştıran barajlar ve sulama kanallarının yapımında çalışıyor. Babam, bu kanallardan birinin adını bana vermiş. Bu kanal ve barajlar sayesinde hiç susuzluk çekmiyoruz. Ayrıca tarım alanlarımızı da sürekli genişleterek daha fazla ve çeşitli ürün alabiliyoruz. Şehrimizde üzüm bile yetiştirebiliyoruz. Annemin dokuduğu kilimleri ise herkes çok beğeniyor. Ağabeyim de mobilya ustasıdır.

Ülkemiz, zenginliklerle dolu ve biz bu zenginliklerin değerini biliyoruz. Bakır, demir, altın ve gümüş madenlerini işleterek madenciliği geliştirdik. Bu madenlerden yaptığımız eşyalar desen ve motifleriyle de beğeni topluyor. Onları, komşu ülkelere satıyoruz. Madenciliğin yanı sıra fildişi oymacılığı, takı işlemeciliği ve mühürçülükte de ustayız. Törenlerimiz için de özel madeni eşyalar ve takılar yapıyoruz. Bizim dinimiz de diğer Anadolu uygarlıkları gibi çok tanrılı. Geleneklerimize uygun olarak Hititler gibi kurbanlar kesiyoruz. Ölümünden sonraki hayata inandığımız için mezarlarımızı oda ve ev biçiminde yapıyoruz. İçine çeşitli eşyalar koyuyoruz.

Tunç Kazan

Tunç Okdanlık

Mühür

Vazo ve Kolye

Şamran Kanalı olarak bilinen sulama kanalı, günümüzde de aynı amaçla kullanılmaktadır. Bu kanalın günümüzde de kullanılmasında neler etkili olabilir?

Her ünitenin sonunda “*Ünite Değerlendirmesi*” başlığı altında bölümleri vardır. Burada verilmeye çalışılan bilgi ve davranışları ölçmek amacıyla çeşitli etkinlikler ile dönüt alınmaya çalışılmaktadır. Kitabın son sayfalarında Sözlük, Kronoloji, Kaynakça, Türkiye ve Türk Dünyası Haritası yer almaktadır.

2.8.2. Makedonya’da 6. Sınıfta Okutulan Tarih Ders Kitabının Tanıtımı

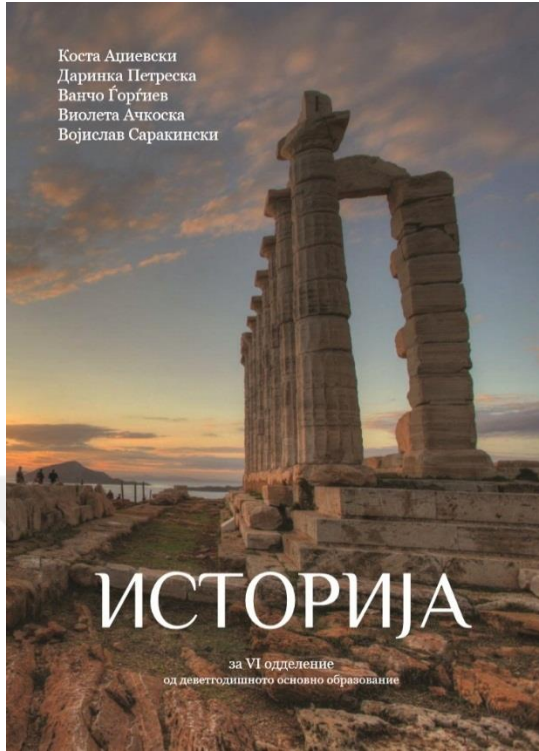
Bu kısımda Makedonya’da okutulan İstoriya (Tarih) ders kitabı iç ve dış yapı özellikleri bakımından incelenip, içerdiği konular, üniteler ve oranları sunularak ders kitabının genel bir tanıtımı yapılmıştır. Çalışmada kullanılmış olan bütün sayfa örnekleri, görsel çeşitleri, etkinlik türleri tamamen Eskiçağ tarihini içeren konular içerisinden seçilmiştir.

2.8.2.1. Makedonya’da okutulan İstoriya (Tarih) 6 Ders Kitabının Şekil Yönünden İncelenmesi

Makedonya’da 6.sınıf tarih ders kitabı olarak okutulan “*ИСТОРИЈА (İstoriya) 6*” adlı kitap toplam 36 hafta, haftada 2 saat, yıl boyunca 72 saat okutulmaktadır. Kitap toplam 102 sayfa olup 19-30 cm ebadında beyaz kağıda renkli olarak hazırlanmıştır.

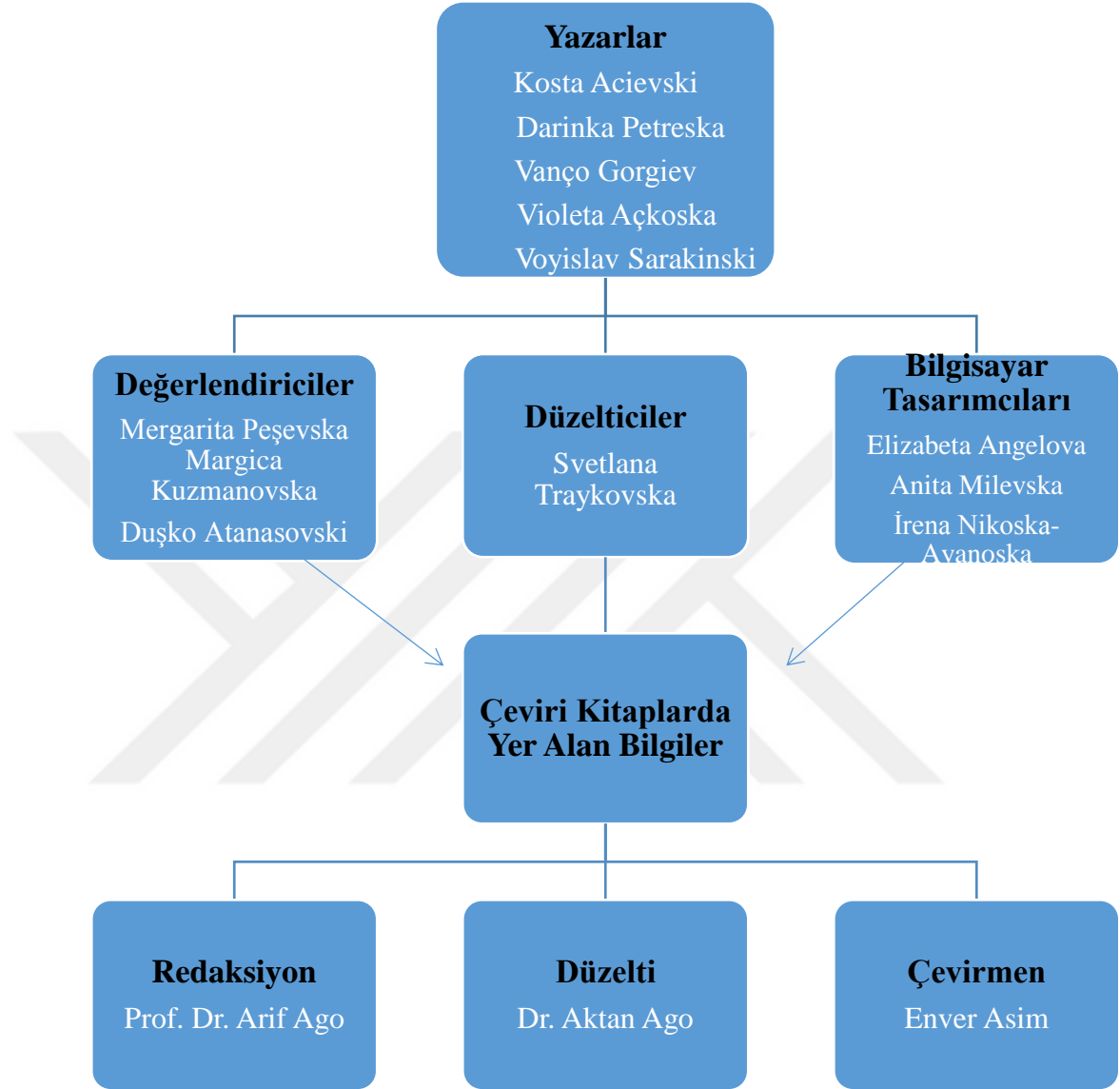
Kitabın ön kapağına bakıldığında alt kısımda kitabın adı ve kademesi ile kaçınıcı sınıfa ait olduğu; üst kısımda ise yazarların adları yer almaktadır. Ön kapakta kitabın içeriğindeki konuları çağrıştıran tarihi kalıntılardan (Antalya/Side’deki Apollon Tapınağı sütunları) oluşan bir görselin konulduğu, arka kapak ise ön kapaktaki görselin devamının konulduğu görülmektedir. İç kapakta sayfanın ortasında kitabın adı, kaçınıcı sınıfa ait olduğu, en üstte yazarları; en altta bakanlığın adı, basım yeri ve basım tarihi yer almaktadır.

Fotoğraf 2.3: Makedonya’da Okutulan İstoriija (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitabının Kapakları

İç kapağın arka sayfasında, ders kitabının yazarları, Değerlendiriciler, Düzelticiler, Bilgisayar Tasarımı, (Çeviri kitap ise; redaksiyon, düzelticiler, çevirenlerin bilgileri yer almaktadır), yayın bilgileri, basım evi, tiraj sayısı, hangi kanuna göre basıldığı, kaç sayfa olduğu, sayfaların özellikleri, ders kitabının ISBN numarası, basım yeri, basım tarihi, kaç adet basıldığı ve kanunen yayınlanması zorunlu olması nedeniyle Ulusal kütüphane olan “*Sv. Kliment Ohridski*” de kataloglarda yer aldığı bilgisi verilmiştir.

İç kapakta, ders kitabını hazırlayanların isimleri verilmiştir. “İstoriija 6” ders kitabının yazarlarını şöyle sıralayabiliriz:

Tablo 2.8: Makedonya’da Okutulan İstoriya 6. Sınıf (Tarih) Ders Kitabını Hazırlayanlar

İç kapaktan hemen sonra yazarlar tarafından yazılmış bir Önsöz’e yer verilmiştir. Kitabın içindekiler en arkada 99-100. Sayfalarda yer verilmiştir, kitap 7 ana üniteden oluşmuştur. Her ünite farklı renk ve o renge ait tonları ile (sarı, kırmızı, kahverengi v.b) renklendirilmiştir.

Her ünite konu isimleriyle ilişkin birer görsel ile sunulmuştur. Ünite boyunca öğrencilere esas kazandırılmak istenen kavramlar bold (koyu) olarak yazılmış; sunulan konu çeşitli görseller ile desteklenmiştir. Ayrıca kitapta “*Tekrar Edelim*”, “*Biliyor Muydunuz*”, “*Düşünelim*”, “*Birlikte Araştıralım*”, “*Daha az bilinen*

Kelimeler”, “*Eski yazarların kaleminden*” gibi bölümlere yer verilerek deste öğretilmeye çalışılan konu ve kavramları pekiştirmek adına çeşitli etkinliklere yer verilmiştir. Bu etkinliklere ve örneklerine ölçme-değerlendirme bölümünde daha detaylı bir şekilde yer verilecektir.

Fotoğraf 2.4: Makedonya’da Okutulan İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitabından Sayfa Örneği

ESKİ DOĞU’NUN NEHİR UYGARLIKLARI

EN ESKİ UYGARLIKLAR

Nil gemileri

Dünyada en eski devletler ve uygarlıklar yaklaşık 6000 yıl önceleri Asya ve Kuzeydoğu Afrika’daki büyük nehirler kıyısında kurulmuştur. Bundan dolayı onları Eski Doğu **Nehir uygarlıkları** olarak da anmaktayız. Büyük nehirler kıyısındaki ilk uygarlıkların kurulması ve M.Ö. 3200 yıllarında ilk yazının belirmesiyle, **Eski Çağ tarihi** başlamıştır. Bu çağ, 476 yılında Roma devletinin batmasına kadar devam edecektir.

TEKRARLAYALIM...

- En büyük uygarlıklar neden büyük nehirler etrafında kurulmuştur?
- İlk devletler nasıl meydana gelmiş?
- Hükümdarın rolü nasıl olmuş?

DÜŞÜNELİM...

- Eski Doğu haritasına bir bakalım. Eski Doğu milletleri arasında karşılıklı bağlar var mıymış? Biri diğerini etkilemişler mi?

Fırat nehri kıyısındaki Asur kenti

Eski Doğuda en eski uygarlıklar ve ilk devletler Mesopotamya’daki **Fırat** ve **Dicle**, Mısır’daki **Nil**, Hindistan’daki **İnd** ve Çin’deki **Mavi Nehir** (Yangse) ve **Sarı Nehir** (Hoang Ho) kıyılarında kurulmuştur.

Nehir suları en önemliymiş, çünkü bir bölgede insanın tüm yaşam ihtiyaçlarını karşılamaktaymış. **Nehirler** içme suyu, hijyen, toprağı ve bahçeleri sulama için su temin etmekteymiş. Nehirlerden balık avlanırlarmış. Nehirlerde balıkçı tekneleri, ticari ve askeri gemiler sefer yaparlarmış.

Nehirler kıyısındaki toprak genelde kumsal, bataklık ve verimsizmiş. İnsanlar kuru ve kumsal alanların düzenli **sulanması**, bir de su altına kalan topraklardan **suların çekilmesi** yolunu bulmaya başarmışlar. Onlar su baskınlarından korunabilmek ve nehir teknelerinden taşan suları kontrol etmek için **bent**, **baraj**, **havuz** ve **kanallar** inşa etmekteymişler. Daha sonra bu suları sulama için kullanırlarmış.

24

Kitabın son sayfalarında ise Kronoloji ve İçindekiler bölümüne yer verildiği görülmektedir.

2.9. İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde, farklı ülkelerin Sosyal bilgiler öğretim programlarını ve ders kitaplarını karşılaştırmalı olarak irdelemeyi amaçlayan makale, yüksek lisans ve doktora tezlerine yer verilmiştir. Aşağıda bu çalışmalarla ilgili önemli bilgilere yer verilmiştir.

2.9.1. Makaleler

Öztaşkın ve Üngör'ün (2013) "*Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Eski Çağ Tarihi Konusu ve Bilincinin Bilimsel İçerik Bakımından Değerlendirilmesi*" adlı çalışmalarında Sosyal Bilgiler öğretim programı ve ders kitapları çerçevesinde Eski Çağ Tarihi konusu ve bilinci ele alınmıştır. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler ders kitapları Eski Çağ Tarihi bilincinin kazandırılması açısından ve bilimsel içerik bakımından değerlendirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi çerçevesinde doküman incelemesi yapılmıştır.

Araştırmanın örneklemini Millî Eğitim Bakanlığı ve özel sektör tarafından basılmış, Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onaylanarak kabul edilmiş 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları oluşturmaktadır.

Bu kapsamda yapılan araştırmada elde edilen sonuçlar; doğru tarih bilgisi, olgu ve olaylar, kişi, yer, zaman, mekân, kavram, devlet, millet, medeniyet, olaylar örüntüsü, dil, yazı, kültür gibi unsurlar ile ilgili olarak Eski Çağ Tarihi konusunda yer alan bilimsel bilgilerde yetersizlikler tespit edilmiştir.

Ayrıca Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Eski Çağ Tarihi konusunda yer alan bilgilerde önemli birtakım hatalı (Kayseri-Hacılar, Kadeş Antlaşması, Lidyalılar'ın parayı bulan ilk devlet olduğu), eksik ve güncel olmayan bilgiler (Çatalhöyük, Karain Mağarası) ve Eski Çağ Tarihi'ne ait kavramların zenginliği açısından bir takım yetersizlikler (Patesi (Ensi), Yontmataş (Paleolitik), Ortataş (Mezolitik), Cilalı Taş (Neolitik), Bakırtaş Devri (Kalkolitik), Tunç Çağı (Bronz), Tarih Öncesi (Prehistorya) belirlenmiştir.

Ayrıca bazı devletlerin kronolojik sıralamasına dikkat edilmediği, ders kitaplarında kullanılan birtakım görsellerin yer aldığı sayfadaki metin içerikleriyle

örtüşmediği, coğrafi faktörlerin açık bir şekilde ifade edilmediği, devlet, zaman ve mekân unsurlarının yeterince dikkate alınmadığı gibi bulgulara rastlanmıştır.

Osmanoğlu'nun (2014) *“Türkiye ve Mısır Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Osmanlı Algısı: Karşılaştırmalı Bir Analiz”* isimli çalışmasında Türkiye’de 2007-2008 öğretim senesinde ilköğretim kademesi altıncı ve yedinci sınıflarda ve Mısır’da bu seviyelerin karşılığı olan ilköğretim birinci kademe 6. sınıf ile ilköğretim ikinci kademe 1. sınıfta okutulan Sosyal bilgiler ders kitaplarındaki Osmanlı algısının karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu bağlamda Osmanlı algısındaki benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesi araştırmanın temel problemini oluşturmuştur. Çalışma yöntemi nitel araştırma prosedürlerine göre şekillendirilmiştir. Veriler doküman analizi tekniğine uygun olarak toplanmış ve içerik analizi uygulanarak çözümlenmiştir.

Araştırmanın sonucunda; Türkiye’nin Mısır’a göre daha objektif söylem kullandığı, Türkiye’de nötr ifadelerin pozitif ifadelerden daha fazla olduğu, Mısır’ın ise tamamen negatif söylem kullandığı tespit edilmiştir.

Karauğuz ve Özkaraal’ın (2016) *“Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Eskiçağ Tarihi Konuları Açısından Karşılaştırmaları Olarak İncelenmesi”* adlı makalelerinde Türkiye, ABD (Kaliforniya), Kanada (Ontario) ve Estonya Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının Eskiçağ tarihi konuları açısından incelenmiş ve bunların karşılaştırılması yapılmıştır. Bu noktadan hareketle, ülkemizde uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler öğretim programına ilişkin birtakım yeni fikirlerin oluşması ve uygulanması amaç edinilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye, ABD Kaliforniya, Kanada Ontario ve Estonya Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları oluşturmaktadır. Veriler “doküman incelemesi” ile elde edilmiştir.

Araştırmada elde edilen sonuçlara bakıldığında;

- Türkiye, ABD (Kaliforniya), Kanada (Ontario) ve Estonya Sosyal bilgiler öğretim programlarının Eskiçağ tarihi konuları bakımından genelde benzer özellikler taşıdığını,

- Ülkelerin Sosyal Bilgiler öğretim programlarında en çok Mezopotamya, Yunan ve Roma uygarlıklarına yer verdiklerini,
- Türkiye Sosyal bilgiler öğretim programı dışında diğer üç program bu uygarlıkları ele almaktadır. Ayrıca ABD (Kaliforniya) ve Kanada (Ontario) eyaletlerinin Sosyal bilgiler öğretim programlarında Hindistan ve Çin'in ilk uygarlıkları da önem teşkil etmektedir. Dahası Mayalar, Aztekler ve Keltler de Kanada (Ontario) öğretim programında ele alınmaktadır.
- Türkiye Sosyal bilgiler öğretim programında ise Anadolu ve Mezopotamya'da yaşamış uygarlıkların ele alındığı görülmektedir ama kadim Mısır, Yunan Roma, Çin, Hindistan, Maya, Aztek ve Kelt uygarlıkları göz ardı edildiği tespit edilmiştir.

2.9.2. Tezler

Yıldırım (2006) “ *Türkiye’de İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi ile Azerbaycan’da 6. ve 7. Sınıf Tarih Derslerinin Muhteva Yönünden Karşılaştırılması*” adlı yüksek lisans tezinde, Türkiye’de ilköğretim 6. ve 7. sınıfta okutulan Sosyal bilgiler dersi ile Azerbaycan’da aynı yaş grubuna okutulan 6. ve 7. sınıf tarih derslerinin muhteva yönüyle karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Araştırmada ortak bir tarihe ve kültüre sahip olan iki ülkede aynı yaş grubuna okutulan dersler ele alınmıştır. Ancak Azerbaycan’da 6. ve 7. sınıflarda Sosyal bilgiler adı altında bir ders olmadığı için tarih dersi incelemeye esas alınmıştır. Bu araştırmada öncelikle dersin ana materyali olan ders kitaplarını hem şekil hem de muhteva yönüyle incelenmiş ve böylelikle derslerin yakından tanınması sağlanmıştır.

Araştırma sonrasında her iki ülke de tarih konularının işleyiş aşamalarının farklı olduğu görülmüştür.

Araştırmanın sonucunda;

Azerbaycan’da okutulan ders kitaplarının görsellik, kapak tasarımı, kullanılan yazı karakteri ve sayfa düzenlerinin ilköğretim çağındaki öğrencilerin derse ilgisini çekecek bir şekilde hazırlandığı görülmektedir. Türkiye’de 6. ve 7. sınıflarda okutulan Sosyal bilgiler ders kitaplarında ise görsellik, kullanılan yazı karakteri,

kitapların iç ve dış tasarımları ve sayfa düzenleri Azerbaycan'daki ders kitapları kadar öğrencinin ilgisini çekici olmadığı görülmektedir.

Türkiye'de ilköğretim 6. sınıf Sosyal bilgiler dersi 36 hafta süreyle haftada 3 saat yıl boyunca 108 saat okutulmaktadır. Ancak bu dersin %47 oranındaki kısmı tarih konularına ait olup geriye kalan kısım coğrafya ve vatandaşlık bilgisi derslerine ayrılmıştır. Azerbaycan'da 6. sınıfta okutulan "Qadim Dünya Tarixi" dersi 34 hafta süreyle haftada iki saat toplam 68 saat okutulmaktadır. Bu dersin tamamı tarih konularını içermektedir.

Türkiye ve Azerbaycan'da aynı kademedede okutulan tarih konuları muhteva yönüyle farklılık göstermektedir. Ancak Azerbaycan'da 8. sınıfta okutulan Orta Asırlar Tarixi adlı dersin konuları ile Türkiye'de 6. ve 7. sınıfta okutulan Sosyal bilgiler dersi tarih konuları arasında benzerlikler vardır.

Azerbaycan'da 8. sınıfta okutulan tarih dersi içerisinde; Selçuklu İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu, Türk Halklarının Medeniyeti başlıkları yer almaktadır. Bu konuların Türkiye'de 6. ve 7. sınıf Sosyal bilgiler dersi tarih konuları içerisinde de yer aldığı görülmektedir. Tarih konularının karşılaştırılması sırasında dikkat çeken bir diğer hususta Türkiye'deki konular genel olarak Türkiye ve Türk Tarihini içermektedir. Ancak Azerbaycan'daki tarih konuları hem Azerbaycan Tarihini hem de dünya tarihini içermektedir.

Durna (2007) *"Türk-Alman Eğitim Sistemlerinde (Bavyera Eyaleti) İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersi Konularının Karşılaştırılması"* adlı yüksek lisans tezinde, Türk-Alman Eğitim Sistemlerinde, ilköğretim okullarında Sosyal Bilgiler dersi konuları karşılaştırılarak, benzer ve farklı yönleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Önce her iki sistemin genel yapısı ve işleyişi hakkında bilgi verilmekte ve daha sonra her iki sistemde Sosyal bilgiler konuları irdelenmeye çalışılmaktadır.

Yapılan araştırmanın sonucunda, Almanya'da eğitim faaliyetlerini Eyaletler ile Merkezî yönetimin birlikte yürüttüğü, Merkezî yönetimin eğitim faaliyetlerinde çok fazla söz sahibi olmadığı, bu konuda Eyaletlerin eğitim faaliyetlerinde ağırlıklı olarak etkin olduğu görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersleri Alman eğitiminde

branşlaştırılarak verilmektedir. Tarih, coğrafya ayrı birer ders olarak işlenmektedir. Araştırmada bu ders konularında benzerlikler olsa da, farklılıklar daha fazladır.

Saçlı (2007) *“Türkiye’de İlköğretim Okullarında Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ile Amerika Birleşik Devletleri’nin Virginia ve Los Angeles Eyaletlerinde Aynı Yaş Grubundaki Öğrencilere Okutulan Ders Kitaplarının Şekil ve İçerik Yönünden Karşılaştırılması”* adlı yüksek lisans tezinde, Türkiye’de İlköğretim 6.ve 7. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitapları ile Amerika’nın Virginia ve California eyaletlerinde ilköğretim 6.ve 7.sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitapları şekil ve içerik yönünden karşılaştırılmıştır. Kaynak olarak; Türkiye’de ilköğretim 6 ve 7.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları, ABD’nin Los Angeles eyaletinde okutulan Sosyal bilgiler 6. sınıf kitabı Human Heritage A World History,The World Past and Present/East and West; Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitapları olan The Amerikan Journey,World Geography;ABD’nin Virginia eyaletinde 6.sınıf Sosyal Bilgiler dersinde okutulan The World Time And Place adlı ders kitapları kullanılmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersinde okutulan ders kitapları şekil ve içerik yönünden incelenmiştir. İkinci bölümde ABD’nin Virginia ve Los Angeles eyaletlerinde Sosyal Bilgiler dersinde okutulan ders kitapları şekil ve içerik yönünden incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise iki ülkede okutulan ders kitapları, şekil ve içerik özellikleri açısından karşılaştırılmıştır.

Çalışmanın sonucunda;

Türkiye’de ilköğretim ders kitapları her ders yılı başında öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılmaktadır. Öğrencilerin ders kitaplarını yılsonunda geri verme zorunlulukları yoktur. Hâlbuki dünyanın süper gücü ABD’de her ders yılı için ders kitabı basılmaz. Ders kitapları, okul kütüphanesine kayıtlı olup okulun malzemesidir. Öğrencilere bir ders yılı için okul tarafından hiçbir ücret alınmaksızın ödünç verilir. Ders yılı sonu geldiği zaman öğrenci, bir ders yılı boyunca kullandığı ders kitaplarını geri iade eder.

Türkiye’deki ders kitaplarında Sayfa kalınlığı, baskının canlılığını koruyabilecek nitelikte olmadığı kağıt tercih edilmiştir. Yazı tipi olarak Times New

Roman ve yazı puntosu olarak da 12 tercih edilmiştir. Bu durum 12 – 14 yaş grubu öğrencilerin gelişim seviyesine uygundur. Ders kitaplarına seçilen kapak kartonu, üzerine yapılacak baskının canlılığını koruyabilecek nitelikte olmayıp, kolayca kırılabilen mukavvadan seçilmiştir. Kapak tasarımında da bazı eksiklikler olması sebebi ile ders kitaplarının kapağı, öğrencinin ilgi ve merakını uyandıracak nitelikte değildir. Amerika’da ise yapılan değerlendirmelerde ABD ders kitaplarının özellikle şekil ve fiziki yapı yönünden öğrencilerin yaş ve ruhsal yapılarına daha uygun gelebilecek şekilde hazırlandığı tespit edilmiştir.

Türkiye’de hazırlanan ders kitaplarının içerik özelliklerini incelediğimiz zaman ise konuların düzenli bir biçimde sıralandığını söyleyebiliriz. Ders kitaplarında bilimsel ve doğruluğu kanıtlanmış bilgiler yer alır. Öğrenciden bilgi üretmesi değil ders kitabında yer alan bilgileri öğrenmesi istenir. Halbuki Amerika’da hazırlanan ders kitaplarında bilginin sürekli değişebileceğini, öğrencilerin araştırmaları sonucu belki kitapta yer alan bilgilerden daha doğru bilgiler elde edebileceği vurgulanır. Öğrenci sürekli araştırmaya sevk edilir.

Türkiye’de hazırlanan Sosyal Bilgiler ders kitabında coğrafi mekân sınırlıdır. Sadece yurdumuz, yurdumuzun komşuları ve Türk dünyası konu edilir. Ancak Amerika’da hazırlanan Sosyal Bilgiler ders kitabında sadece Amerika kıtası değil dünyanın her bölgesinden, her medeniyetten bahsedilir.

Kalıpçı (2008) *“İlköğretim 1998 ve 2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına Göre Yazılmış 4. ve 5. Sınıf Ders Kitaplarının Öğrenme Anlayışları, İçerik ve Kullanılabilirlik Açısından Karşılaştırılması”* adlı yüksek lisans tezinde, 1998 ve 2004 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarına göre yazılmış ders kitaplarının dayandığı öğrenme anlayışlarını, kitapların içeriğinde yer alan görsel materyallerin sayısını, niteliğini, bilgi sunum biçimlerini saptamak ve karşılaştırmak, öğretmenlerin kitapların kullanılabilirliği ile ilgili olumlu ve olumsuz noktaları belirttikleri görüşlerini almak amacıyla yapılmıştır.

Araştırmada, 1998 ve 2004 Sosyal Bilgiler programlarına göre yazılan ders kitaplarında yer alan görsel materyalleri ve metinleri karşılaştırmaya yönelik döküman incelemesi yapılmıştır. Bu araştırmada 18 ayrı ders kitabı, ilgili öğrenci

çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları incelenmiştir. **Doküman incelemesinden elde edilen sonuçlara göre;**

- 2004 Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan hikaye edici metinlerin arttığı saptanmıştır.
- Görsellerin çeşitliliğinin, sayısının ve niteliğinin arttığı belirlenmiştir.
- Öğrenilenleri pekiştirmeye dayalı etkinlikler içeren çalışma kitabı kavramının ortaya çıktığı, ölçme ve değerlendirme sistematığının değişip, öğrenme sürecini ve sonucunu değerlendirmeye yönelik alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine yer verildiği bulgulanmıştır.

Kab (2012) “*Türkiye’deki Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Almanya’daki Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Eğitimi Ders Kitaplarıyla Karşılaştırılması*” adlı yüksek lisans tezinde, Almanya’nın Berlin eyaletinde Grundschule (ilköğretim) basamağında 5 ve 6. sınıflarda okutulan Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Eğitimi ders kitapları ile Türkiye’de ilköğretim basamağında 5 ve 6. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında dış ve iç yapı özelliklerinin, bilginin sunumu noktasında metin yapılarının, görsel kanıtların ve etkinliklerin sayı ve niteliklerinin saptanması ve karşılaştırılması amacıyla yapılmıştır.

Bu bağlamda, derslerin öğrenme anlayışlarına vurgu yapmak amacıyla Alman Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Eğitimi derslerine ve Türk Sosyal Bilgiler dersine ait öğretim programları da incelenmiştir. Araştırma; 2010-2011 eğitim öğretim yılı ile, derslere ait öğretim programlarının ve ders kitaplarının karşılaştırılması noktasında Doküman İncelemesinin verileriyle sınırlıdır. Alman Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Eğitimi ve Türk Sosyal Bilgiler derslerine ait toplam 10 **ders kitabının incelenmesi ile ortaya çıkan sonuçlar;**

- Türk ders kitaplarının dış yapı özelliklerinin geliştirilerek daha ilgi çekici hale getirilmesinin gerekli olduğu belirlenmiştir.
- Ders kitaplarında yer alan içeriğin sunumunda rol oynayan metinlerin yapılarının, bilgi verici ve hikâye edici olmasına rağmen çoğunluğunu bilgi verici metinlerin oluşturduğu saptanmıştır.

- Ders kitaplarında yer alan görsel kanıtların çeşitli, renkli ve nitelikli oldukları belirlenmiştir.
- Ders kitaplarında yer alan etkinlikler ve ünite değerlendirme uygulamalarının öğrenme sürecini ve sonucunu değerlendirmeye dayalı ve öğrencileri hem ders içinde hem de ders dışında etkin kılan nitelikte olduğu saptanmıştır.

Babayonuz (2012) “*Kosova’da Türkçe Eğitim Kapsamında Verilen Tarih Eğitiminin Program ve Ders Kitapları Yönünden İncelenmesi*” adlı yüksek lisans tezinde, Kosova’da Türkçe ilköğretim okulları kapsamında verilen 1999 Kosova Savaşı öncesi ve 1999 Kosova Savaşı sonrası tarih eğitimi değerlendirilmiştir.

Genel tarih eğitimi kapsamında verilen “Ulusal (Türk) Tarih”, “Kosova Tarihi”, “Dünya ve Avrupa Tarihi”, “Arnavut Tarihi” ve “Balkan Tarihi” alanlarına giren konuların incelenmesi yapılmıştır. Bu bağlamda eski tarih ders kitapları ile yeni tarih ders kitapları karşılaştırılmıştır.

Bu tarih alanları incelenirken: her tarih alanındaki bilgilerin tarih eğitiminin genel ve özel amaçlarıyla uyumluluğu; her tarih alanında kazandırılmak istenen tutumlar ve bunların tarih ders kitaplarına yansımaları; tarih alanlarının kimlik kazandırmadaki rolü, eski ve yeni tarih ders kitaplarındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın sonucunda, değerlendirmeye alınan alanlardan en fazla “Dünya ve Avrupa Tarihi”nin öne çıktığı, onun ardından “Ulusal Tarih”, “Arnavut Tarihi”, “Kosova Tarihi” ve “Balkan Tarihi” sıralamasının takip edildiği tespit edilmiştir. Kosova Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığınca hazırlanan tarih ders kitapları evrensel değerleri esas almış ve öğrencilere dünya kimliği kazandırmaya çalışmıştır.

Eski tarih ders kitaplarında Sırp kimliği ya da Yugoslav kimliği kazandırılmak istenirken, yeni tarih ders kitaplarında Dünya ve Avrupa kimliği kazandırmak önemli görülmüştür. Eski tarih ders kitaplarındaki konularda din konusuna sıkça değinilirken, yeni tarih ders kitaplarının konularında siyasi tarih öne çıkmıştır. Eski tarih ders kitaplarında tekkültürlü paradigma izlenirken, yeni tarih ders kitaplarında dünyada değişen tarih eğitimi paradigması izlenmiş ve çokkültürlü paradigma esas alınmıştır.

Kurt (2016) *“Dünya Bilim ve Teknoloji Mirasının Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Yansıması Üzerine Karşılaştırılmalı Bir İnceleme”* adlı yüksek lisans tezinde, Türkiye 4-7. sınıf Sosyal bilgiler ders kitapları ile Suriye, ABD ve Fransa’da ortaokula denk gelen sınıf düzeylerinde okutulmakta olan Sosyal bilgiler ders kitapları ele alınmıştır. Ele alınan ders kitaplarının bilimsel ve teknolojik gelişmeler, tarihsel dönemler, bilim insanı/mucitler, uygarlıklar/devletler gibi bilim ve teknoloji tarihine ait öğeleri yansıtırma durumları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ardından ders kitapları arasında kıyaslamaya gidilmiştir.

Nitel araştırma desenlerin kullanıldığı bu çalışma nitel araştırma tekniklerinden doküman analizi ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin elde edilmesi ve analizinde içerik analizi kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda; olarak dört ülkenin ders kitaplarında farkı tarihsel dönemlere ait çeşitli bilimsel ve teknolojik gelişmelere yer verildiği tespit edilmiştir.

- Suriye ders kitabı 88 gelişme ile en fazla, Fransa ders kitabı ise 51 gelişme ile en az sayıda bilimsel ve teknolojik gelişmeye yer veren ders kitapları olmuştur.
- Ders kitaplarında bilimsel ve teknolojik gelişmeleri desteklemek amacıyla kullanılan görsel sayıları bakımından Türkiye Sosyal bilgiler ders kitaplarında 49, Suriye ders kitabında 16,Fransa ders kitabında 12 ve ABD ders kitabı 10 görsel kullanılmıştır.
- Suriye ders kitabı toplamda 45 farklı bilim insanı/mucitle ile en fazla sayıda bilim insanı/mucide yer veren ders kitabı olmuştur.
- Dört ülkenin ders kitaplarında İlk Çağ ve Yakın Çağ döneminde teknolojik gelişmelere daha fazla yer verilirken, Orta Çağ ve Yeni Çağ döneminde bilimsel faaliyetlere daha fazla yer verilmiştir.
- İbn-i Sina, Newton ve Galileo dört ülkenin ders kitaplarında ortak olarak ismi geçen bilim insanları olmuştur. Takvim, kâğıt, teleskop, matbaa ve saat dört ülkenin ders kitaplarında ortak olarak bahsedilen buluş/icatlarıdır.
- Türkiye ve ABD ders kitaplarında ayrıca bu buluş/icatların tarihsel süreç içerisinde hangi değişimlerden geçtiklerine ve bunların insanın hayatında ne gibi değişikliklere yol açtığına değinilmiştir.

Taşkın (2016) “*Cumhuriyet İlkokul Tarih/Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Eskiçağ Tarihinin Öğretiminin İncelenmesi*” adlı yüksek lisans tezinde, Cumhuriyet döneminden günümüze ilkokul/ilköğretim dördüncü sınıflarda okutulan Tarih ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında işlenen Eskiçağ Uygarlıkları konusundaki değişim ve bu değişimin nedenleri incelenmiştir. Bunun için 1938, 1943, 1954 ve 1964 yıllarına ait Tarih IV; 1969, 1978, 1987, 1996, 2000, 2015 yıllarına ait Sosyal Bilgiler 4; 2007 ve 2015 yıllarına ait 6.sınıf ve 7. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan Eskiçağ Uygarlıkları konuları karşılaştırılmıştır. Çalışmada doküman analizi kullanılarak veri toplanmıştır.

İncelenen on beş kitapta yer alan uygarlıklar; metinsel unsurların çeşidi ve içeriği, görsel unsurların çeşidi ve içeriği, konunun öğretimsel düzeni, konulardaki soruların çeşidi ve düzeyi, okuma parçaları ve biyografilerin niteliği ve niceliği açısından değerlendirilmiştir. *Çalışmanın sonucunda;* bulgularda görüldüğü üzere kitaplarda hem Eski Doğu hem de Eski Batı Uygarlıklarına yer verilmiştir. 1938, 1954 ve 1964 yıllarına ait kitaplarda Eti (Hitit) ile Yunan ve Roma uygarlıklarına daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. 1969–1978–1987–1996–2000 yıllarına ait kitaplarda ise en fazla bilgiye Anadolu Uygarlıklarında yer verildiği gözlenmiştir. 2000 yılına kadarki tüm kitaplarda Roma Uygarlığı da diğer Anadolu Uygarlıkları kadar yer bulmuştur.

Eskiçağ Uygarlıklarına 2005’den itibaren 6. sınıf ders kitaplarında yer verilmiştir. 2007 yılının 6.sınıfında Mezopotamya Uygarlıklarından Sümer, Babil ile Asur’a ve Anadolu Uygarlıklarına yer verilirken, 2015 yılının 6.sınıf kitabında da aynısı uygulanmıştır. 2007 yılının 6.sınıf kitabında 2015 yılının 6. sınıfından farklı olarak uygarlıklar ile ilgili bilgiler hikâyeleştirilerek verilmiştir. 2007 ve 2015 yıllarının 7.sınıflarında ise buluşlar konusu altında buluş yapan medeniyetlerin adlarına yer verildiği tespit edilmiştir.

Aktın (2010) “*Türkiye, İngiltere ve ABD Sosyal Bilgiler/Tarih Ders Kitaplarında Yapılandırmacı Yaklaşım, II. Dünya Savaşı Örneği*” adlı doktora tezinde, Amerika, İngiltere ve Türkiye’de Sosyal Bilgiler/Tarih öğretiminde uygulanan yapılandırmacı eğitim anlayışının tarih ders kitaplarına nasıl yansıdığını II. Dünya Savaşı örneklemleri ile tespit ederek, bu üç ülkedeki yapılandırmacı tarih

öğretim anlayışlarının benzeşen ve farklılaşan yönleri ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Çalışma nitel bir araştırma olup amaçlı örnekleme yöntemi ve doküman analizi yöntemi ile verilerin analizini içermektedir.

Araştırmanın sonucunda; Analiz edilen Türkiye ve Amerika tarih ders kitaplarına ünite bağlamında davranışçı ve yapılandırmacı bir tarih anlayışını yansıdığı görülmektedir. Her iki ülkede de tarihsel anlatılar ağırlıkta olup yer verilen tarihsel kaynaklar içerisinde de daha çok ikincil kaynaklara rastlanmaktadır. Her iki ülkede yapılandırılan ders kitaplarında aktarılan tarihin mümkün olduğu kadar gerçeğe yakın olması temel vurgusu vardır. Araştırmaya dayalı, problem çözme ve karar vermeyi de içeren aktivitelere rastlanmaktadır. İngiltere’de sorgulamaya dayalı bir tarih anlayışı çerçevesinde öğrencinin tarih metodolojisine uygun olarak karşılaştığı birincil ve ikincil kaynaklarla kendi tarihsel gerçeğini yeniden yapılandırılması gerçeği işlev görmektedir.

Osmanoğlu (2012) *“Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Ders Kitaplarının Karşılaştırılması”* adlı doktora tezinde, 2007-2008 öğretim senesinde Türkiye’de 6. ve 7. sınıf seviyeleri ile Mısır’da bu seviyelere denk düşen ilköğretim I. kademe 6. sınıf ile II. kademe 1. sınıf Sosyal bilgiler öğretim programları ve ders kitaplarını karşılaştırmalı olarak inceleyerek benzer ve farklı yönleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Türkiye ve Mısır’ın öğretim programları ile ders kitapları ayrı ayrı ele alınarak son bölümde karşılaştırmaları yapılmıştır.

İncelemeyi gerçekleştirmek için nitel araştırma prosedürleri takip edilmiş, nitel araştırma modeline dayalı doküman analizi tekniği uygulanmıştır.

Araştırmada Sonuç olarak;

- Türkiye SBÖP’si, ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık eğitim felsefelerini esas almıştır; fakat amaç, içerik, eğitim durumu gibi temel bileşenleri üzerinde diğer felsefi akımların izleri de görülmektedir. Mısır SBÖP ise daha çok daimîcilik ve esasîcilik eğitim felsefelerinin etkisi altındadır.

- Türkiye SBDK'ları daha zengin bir içeriğe sahiptir; bu içerik Mısır'ınkilere göre daha bilimsel ve nesnel yaklaşıma sahiptir. Mısır SBDK'ları "öteki"ne karşı son derece reaksiyoner bir söylem kullanmaktadır.
- Türkiye SBDK'larında ünite sonu değerlendirmelerde kitaplar arasında tutarsızlık bulunmaktadır. Türkiye SBDK'ları baskı kalitesi yönünden Mısır'ınkilere daha iyi durumdadır. Bununla beraber her iki ülkenin ders kitaplarında pedagojik, teknik ve estetik tasarım ve baskı kalitesi açısından farklı seviyelerde eksiklikler vardır.
- İki ülkenin SBÖP'leri ve SBDK'ları arasında ortak özelliklerin yanında belirgin farklar da vardır. Bu farkların ortaya çıkmasında Mısır ve Türkiye'nin farklı mecralarda seyreden siyasî tarihlerinin, günümüzdeki uluslararası ilişki ve ittifaklarının, sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerinin belirleyici olduğu sonucuna varılmıştır.

Özkaral (2015) "*İlkokul ve Ortaokul Düzeyinde Sosyal Bilgiler Kapsamındaki Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi* " adlı doktora tezinde, Türkiye, Kanada (Ontario), Finlandiya, Estonya Cumhuriyeti, Kore Cumhuriyeti, Çin Halk Cumhuriyeti ve Avustralya'da uygulanan ilkököl ve ortaokul düzeyinde sosyal bilgiler kapsamındaki öğretim programlarını; amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme boyutları açısından inceleyip, karşılaştırarak, benzerlik ve farklılıkları tespit etmek amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. **Araştırmada sonuç olarak;**

- Ele alınan ülkeler ve öğretim programında benzerlik ve farklılıkların yer aldığı
- Tespit edilen farklılıklara dayanılarak, ülkemizde ebeveyn ve diğer aile üyeleri ile ilişkiler, iyi alışkanlıklar kurma, sigara kullanımı, alkoliklik, çocuk suçları, mesleki eğitim, iş seçimi, yolsuzlukla mücadele, çevre kirliliği gibi konularda gerçek dünya sorunlarını çözme konusunda öğrencilere beceriler kazandırılması amacıyla program geliştirme çalışmalarına ihtiyaç olduğu sonucuna varılmıştır.

3. BÖLÜM YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, Makedonya 6. Sınıf Tarih kitabı ile Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları araştırmanın temelini oluşturan ana kaynaklar durumunda olduklarından bu ders kitapları nitel araştırma yöntemleri ele alınarak incelemeye tabi tutulacaktır. Nitel araştırma: Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.45). Anket ya da betimsel desensel, sistemli bir şekilde verilen olgunun gerçeklerini ve karakteristik özelliklerini yada olaylar ve olgular arasındaki ilişkileri açıklamaya çalışır. Nitel araştırmanın bütün amacı, insanların hayatlarını nasıl anlamlandırdıklarıyla ilgili bir anlayış geliştirmek, anlamlandırma sürecinin (sonuç ve ürün yerine) ana hatlarını çizmek ve insanların deneyim yaşadığı şeyleri nasıl yorumladıklarını tarif etmektir (Meriam, 2013, s.5-14).

Bu araştırmada Durum (Vaka) Çalışması yöntemi kullanılmıştır. Durum çalışması araştırması, araştırmacının gerçek yaşam, güncel sınırlı bir sistem (bir durum) ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış sistemler (durumlar) hakkında çoklu bilgi kaynakları (örneğin gözlemler, mülakatlar, görsel-işitsel materyaller, doküman ve raporlar) aracılığıyla detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı, bir durum betimlemesi ya da durum temaları ortaya koyduğu nitel bir yaklaşımdır (Creswell, 2013, s.97). Vaka çalışmalarının kendine özgü özellikleri vardır. Bunlar; Belirlilik, Betimleme ve Sezgiselliklerdir. Betimleme, vaka çalışması sonucunda elde edilen nihai ürünün, araştırılan olgunun zengin ve “yoğun” bir şekilde betimlenmesidir. Bütünsel, gerçeğe yakın, sağlam temelli ve açıklayıcı olarak da nitelendirilebilir (Meriam, 2013, s.43).

3.2. Kaynak ve Materyaller

Araştırmada çalışma grubu olarak Türkiye’de okutulan 6.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları ile Makedonya’da okutulan 6. Sınıf Tarih (İstoriya) ders kitabı oluşturmaktadır. İncelenen ders kitaplarının künyeleri aşağıda tablo olarak verilmiştir:

Tablo 3.1: Türkiye’nin ve Makedonya’nın Ders Kitabı Künyeleri

Ülke	Yazarlar	Kitap Adı	Yayın Yeri	Yayın Tarihi	Yayın Evi
Türkiye	Komisyon	Sosyal Bilgiler 6	İstanbul	2015	Milli Eğitim Yayınları
Makedonya	Acievski, K. Petreska, D. Gorgiev, V. Ackoska, V. Sarakinski, V.	İstoriya 6 (Tarih 6)	Üsküp	2011	Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı Yayınları

Patton’a göre, amaçlı örneklem zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların çalışılmasına olanak vermektedir. Bu örneklem çeşitleri; aşırı veya aykırı durum örnekleme, maksimum çeşitlik örnekleme, benzeşik örnekleme, tipik durum örnekleme, kritik durum örnekleme, kartopu veya zincir örnekleme, ölçüt örnekleme, doğrulayıcı veya yanlışlayıcı örnekleme ve kolay ulaşılabilir (convenient) durum örnekleme olarak sınıflandırmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013, s.135).

Bu araştırmada amaçlı örneklem türlerinden kolay ulaşılabilir (convenient) durum örnekleme seçilmiştir. Bu örnekleme yöntemi araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır. Çünkü bu yöntemde araştırmacı, yakın olan ve erişilmesi kolay bir durumu seçmektedir ve diğerlerine göre daha az maliyetlidir (Yıldırım & Şimşek, 2013, s.141).

Bu örneklem türünün seçilmiş olmasının diğer bir nedeni ise; Makedonya’nın araştırmacının memleketi olması, kaynaklara kolay ulaşması, Makedonya’nın ana diline ve eğitim sistemine dolayısıyla işlenecek olan konuya hakim olmasıdır.

3.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Öncelikle Makedonya'ya ait ders kitabı araştırmacı tarafından Makedonca'dan Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Ardından veriler, nitel araştırma yöntemlerinden “*doküman analizi*” yöntemiyle elde edilmiştir.

Doküman analizi, örgütsel, klinik ve program kayıtlarının tam metinlerinin ya da bunlardan yapılan alıntılarının, muhtıra ve yazışmaların, resmi yayınlar veya raporların, kişisel günlüklerin, açık uçlu anketlere verilen yazılı cevapların incelenmesini kapsamaktadır (Patton, 2014, s.4). Bu teknik dokümanlara ulaşma aşamasıyla başlayıp sırasıyla, orijinaliği kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma şeklinde gelişen bir süreçtir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Daha sonra her iki ders kitabı belirli bir sistem ölçüsünde içerik, metin çeşitleri, teknik ve tasarım ile ölçme ve değerlendirme açısından betimsel analiz yöntemi ile çözümlenecektir.

Betimsel Analiz: Bu yaklaşımda elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre ele alınabileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılmış sorular da dikkate alınıp sunulabilir. Betimsel analizde, görüşülen yada gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlemiş ve yorumlamış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Amacımız doğrultusunda elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir şekilde betimlenir. Daha sonra bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkisi içinde irdelenerek bir takım sonuçlara varılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.256).

Bu bağlamda; öncelikli olarak araştırma konusu olan iki ders kitabı ayrı ayrı incelenerek betimsel istatistik ortaya konulmuş; daha sonra alt problemler göz önünde bulundurularak kitabın, eksik veya yanlış yönleri tespit edilecek sonuç ve öneriler kısmında bunları gidermek amacıyla yapılması gerekenler tartışılacaktır.

3.3. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Her araştırmacı kendi alanındaki bilgi birikimine inanılır ve güvenilir bir biçimde katkıda bulunmak ister. Bir çalışmanın güvenilirliğinin sağlanması bir ölçüde o çalışmanın inanırılığına bağlıdır. Bu da, çalışmanın mümkün olduğu kadar etik bir biçimde tasarlanıp gerçekteştirilmesinde araştırmacının güvenilir olmasını ifade eder (Meriam, 2013, s.266).

Genel olarak araştırmacılar, geçerlik ve güvenilirlik kavramlarını araştırmanın sonuçlarının inandırıcılığını veya niteliğini gösteren en önemli unsurlar olarak ifade etmişlerdir. Sonuçların inandırıcılığı, bilimsel araştırmanın en önemli ölçütlerinden biri olarak kabul edilir. “*Geçerlik ve Güvenirlik*” bu açıdan araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan iki ölçüttür (Yıldırım, 2010, s.81).

Bu araştırmada geçerliğin sağlanabilmesi için incelenen ders kitapları olduğu şekilde tarafsız bir biçimde incelenmiştir. Dokümanlardan elde edilen veriler ayrıntılı bir biçimde incelenip, sistemli bir biçimde karşılaştırıldıktan sonra sonuçlara ulaşılmıştır.

Bu araştırmada elde edilen veriler ders kitaplarından yararlanılarak yorum katılmadan elde edilip okuyucuya sunulan bilgiler özet şeklinde ve tablolar halinde verilmiştir.

4. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, Türkiye’de 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı ile Makedonya’nın 6. Sınıf Tarih (İstoriya) ders kitabı ile bu kitapta yer alan Eskiçağ’a ait konular üzerinden her iki ülkenin ders kitaplarında yer alan içerik, metin çeşitleri, teknik ve tasarım, etkinlik ve ölçme değerlendirme uygulamaları bakımından benzer ve farklılıklarına yer verilmektedir.

Yapılması planlanan karşılaştırmada; araştırmanın alt amaçları doğrultusunda incelenip elde edilen veriler tablolar halinde sunulmuş daha sonra açıklamaları verilerek benzerlik ve farklılıklar karşılaştırmalı bir biçimde okuyucuya sunulacaktır.

4.1. Birinci alt probleme ilişkin bulgular ve yorumları

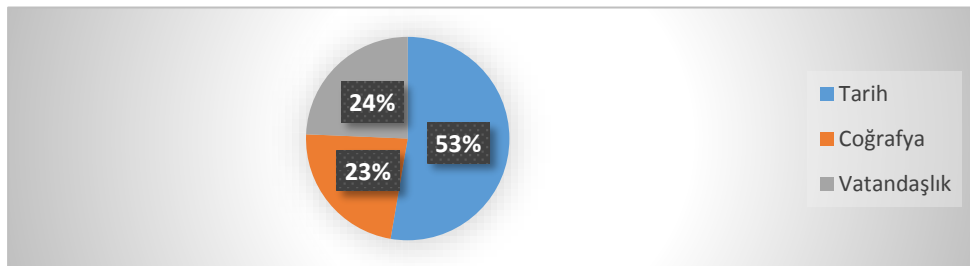
Bu alt problem “*Makedonya ve Türkiye ders kitaplarının içerik bakımından benzer ve farklı yönleri nelerdir?*” şeklinde belirlenmiştir. Probleme ilişkin bulgular ve yorumları şu şekilde ele alınmıştır:

4.1.1. Sosyal bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabının İçerik Yönünden İncelenmesi

“*İlköğretim Sosyal Bilgiler 6*” ders kitabı yedi üniteden oluşmuştur. Sosyal bilimler iç içe geçmiş olsa da genel olarak ders kitaplarında tarih, coğrafya, vatandaşlık bilgisi konuları ağırlıklı olarak yer almaktadır. 209 sayfalık ders kitabının 78 sayfası tarih konuları, 34 sayfası coğrafya konuları, 36 sayfası vatandaşlık konuları ele alındığı görülmektedir.

İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf ders kitabında, konuların kitap içerisindeki dağılışı aşağıdaki grafikte belirtilmiştir. Ders kitabının %53’ü tarih konularına, %23’ü coğrafya konularına, %24’ü vatandaşlık bilgisi konularına ayrılmıştır.

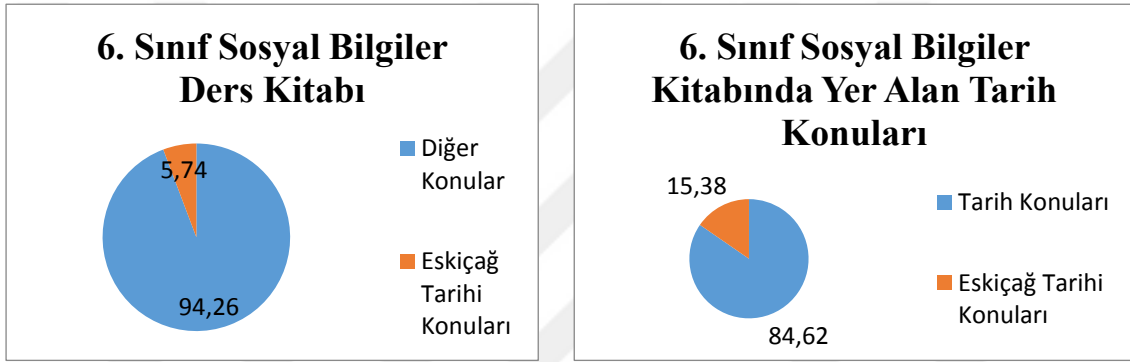
Tablo 4.1: Türkiye’de Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Dersler ve Oranları

Ders kitabında 78 sayfalık tarih konularını incelediğimiz zaman; 32 sayfa Türkiye Tarihi konuları, 34 sayfa Genel Türk Tarihi konuları, 12 sayfa da Eskiçağ tarihi konuları anlatılmıştır.

34 sayfalık coğrafya konularını incelediğimiz zaman; 12 sayfasında Genel Fiziki Coğrafya konuları, 22 sayfasında Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası konularına yer verilmiştir. 36 sayfalık kısımda ise vatandaşlık ile ilgili konular verilmiştir.

Tablo 4.2: Türkiye’de Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Eskiçağ Tarihi Konularının Kitabın Tamamı ile Tarih Konuları Arasındaki Yoğunluğu

Yukarıdaki tablolarda Eskiçağ Tarihinin ders kitabının tamamında ve tarih konuları içinde yer aldığı oran verilmiş olup; ders kitabının tamamında Eskiçağ tarihi konuları sadece 12 sayfa (%5,74) olarak ele alındığı görülmektedir. Kitapta yer alan ünite başlıkları ve konular aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.3: Türkiye’de Okutulan Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Üniteler ve İçerdiği Konular

1. ÜNİTE: SOSYAL BİLGİLER ÖĞRENİYORUM	
•	OLAYLAR KİMLERİ NASIL ETKİLİYOR?
•	OLGU VE GÖRÜŞÜ AYIRT EDİYORUM
•	ÇÖZÜM BULUYORUZ
•	BEN ETKİN BİR VATANDAŞIM
•	ATATÜRK VE SOSYAL BİLİMLER
✓	Türk Tarih Kurumu
✓	Türk Dil Kurumu

2. ÜNİTE YERYÜZÜNDE YAŞAM

- DÜNYA BİR KÂĞIDA NASIL SIĞAR?
  - FARKLI YAŞAM ŞEKİLLERİ VE İKLİM
  - ✓ Çölde Yaşam
  - ✓ Kutup Çevresinde Yaşam
  - ✓ Amazonda Yaşam
  - ✓ Muson Asyası'nda Yaşam
  - TÜRKİYE'NİN İKLİMİ
  - GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE YERLEŞME
  - UYGARLIKLARIN BEŞİĞİ
  - ✓ Sümerler
  - ✓ Babilliler
  - ✓ Asurlular
  - ✓ Hititler
  - ✓ Urartular
  - ✓ Frigler
  - ✓ İyonlar
  - ✓ Lidyalılar
- Eskiçağ Tarihi
Konuları

3. İPEK YOLU'NDA TÜRKLER

- ANAYURTTAN ANADOLU'YA
- ✓ İlk Türk Devleti Tarih Sahnesinde
- ✓ Türk Adıyla Kurulan İlk Devlet
- ✓ Uygarlığa Adımı Verenler
- ATLI ASKERLERDEN MODERN TÜRK ORDUSUNA
- DOĞU İLE BATIYI BULUŞTURAN YOL: İPEK YOLU
- İSLAMİYET'İN DOĞUŞU VE YAYILIŞI
- ✓ İslamiyet Türkler Arasında Yayılıyor
- İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ
- ✓ Karahanlılar (840-1212)
- ✓ Gazneliler (963-1187)
- ✓ Büyük Selçuklular (1040-1157)
- KÜLTÜRÜMÜZÜN YAŞAYAN DEĞERLERİ: KUTLAMALAR
- BOZKIRIN SANATKÂRLARI

4. ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI

- DOĞAL KAYNAKLAR VE EKONOMİ
- ✓ Topraklarımız
- ✓ Sularımız
- ✓ Madenlerimiz
- ✓ Ormanlarımız
- PROJELER YARIŞIYOR
- VERGİ VERELİM
- DÜNYA ALARM VERİYOR!
- NİTELİKLİ İNSAN VE MESLEKLERİN ÖZELLİKLERİ

5. ÜLKEMİZ VE DÜNYA

- ✓ DÜNYA'DA NÜFUS VE EKONOMİK FAALİYETLER
- ✓ KAYNAKLAR VE İHTİYAÇLAR
- ✓ ULUSLARARASI İLİŞKİLERİMİZ
- ✓ YARDIMLAŞMA VE İŞ BİRLİĞİ
- ✓ TOPLUMLAR ARASI ETKİLEŞİM

6. DEMOKRASİNİN SERÜVENİ

- DEVLETLER VE YÖNETİM BİÇİMLERİ
- ✓ Monarşi
- ✓ Oligarşi
- ✓ Teokrazi
- ✓ Cumhuriyet
- DEMOKRASİ TARİHİNE YOLCULUK
- ✓ MÖ V. Yüzyılda Demokrasi
- ✓ Orta Çağ'da Demokrasi
- ✓ XVIII ve XIX. Yüzyılda Demokrasi
- ✓ Türklerde Demokrasi
- TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİMİZ
- ✓ Yaşama Hakkı ve Kişi Dokunulmazlığı
- ✓ Din ve Vicdan Özgürlüğü
- ✓ Düşünce Özgürlüğü
- BELGELERİN DİLİ
- ✓ Hammurabi Yasaları
- ✓ Veda Hutbesi (632)
- ✓ Magna Carta Sözleşmesi (1215)
- ✓ Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi (1776)
- ✓ Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi (1789)
- ✓ Kanuni Sultan Süleyman Yasaları
- ✓ Kanunuesasi, (1876) İlk Türk ve Osmanlı Anayasası
- ✓ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
- ✓ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1950)
- ✓ Cumhuriyet ve Kazanımlarımız
- DÜNDEN BUGÜNE TÜRK KADINI
- ✓ Türk Kadınının Çalışma Hayatındaki Yeri

7. ELEKTRONİK YÜZYIL

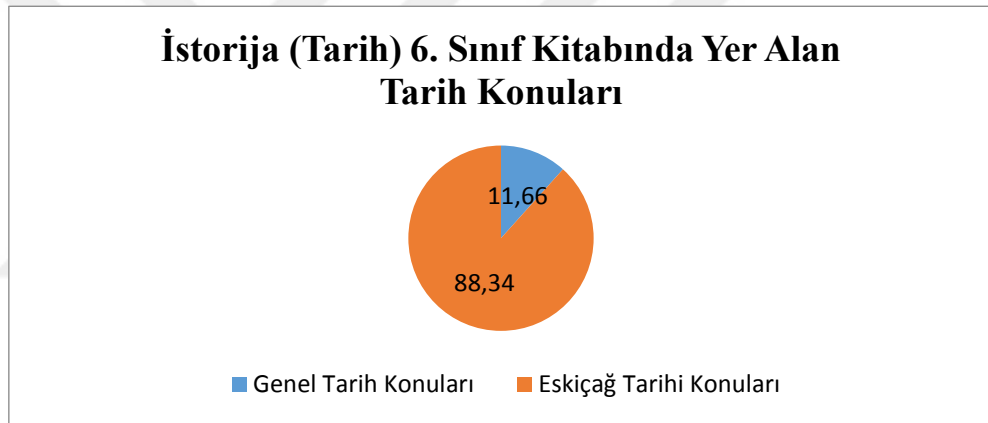
- HAYATIN İÇİNDEN
- GELECEKTEKİ YAŞAM
- SAĞLIK İÇİN DAYANIŞMA
- EMEĞE SAYGI
- ATATÜRK'ÜN GÖSTERDİĞİ YOL

4.1.2. Makedonya'nın Ders Kitabı Olan İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitabının İçerik Yönünden İncelenmesi

“İlköğretim Tarih 6” ders kitabı yedi üniteden oluşmuştur. Ders kitabının tamamında tarih konuları yer almaktadır. Tarih ve tarihi kaynaklara 12 sayfa yer verilmiştir. Geriye kalan 91 sayfanın tamamında Eskiçağ tarihi anlatıldığı görülmektedir.

“Tarih 6” ders kitabında, konuların kitap içerisindeki dağılışı aşağıdaki grafikte belirtilmiştir. Ders kitabının %100'ü tarih konularına, %11.66 Genel tarih konularına, %88.34'ü Eskiçağ konularına ayrılmıştır.

Tablo 4.4: Makedonya'da Okutulan İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitabında Eskiçağ Tarihi Konularının Kitabın Tamamı ile Tarih Konuları Arasındaki Yoğunluğu

Yukarıdaki tablolarda Eskiçağ Tarihinin ders kitabının tamamında ve tarih konuları içinde yer aldığı oran verilmiştir. Ders kitabının tamamında Eskiçağ tarihi konuları 91 sayfa olarak ele alınmıştır. Kitapta yer alan ünite başlıkları ve konular aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.5: Makedonya’da Okutulan İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitabındaki ve İçerdiği Konular

<p>1. ÜNİTE: TARİH VE ONUN ÖNEMİ</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Tarihin Konusu ve Görevleri ✓ Zamanın Hesaplanması ✓ Tarihin Ayrılması
<p>2. ÜNİTE: TARİH ÖNCESİ</p> <ul style="list-style-type: none"> • İnsanın Meydana Çıkması ✓ Yaşama Şekli • İNSANIN TAŞ VE METAL DEVRİNDEKİ HAYATI • TAŞ DEVRİ ✓ İnsan Toplulukları • METAL DEVRİ ✓ Tarım, Zanaatçılık, Mal Değişimi ✓ Devletin Belirmesi • EN ESKİ TOPLULUKLARDAKİ İNSANLARIN İNANIŞLARI ✓ Doğal Olaylara İnanış ve Yorumlar ✓ Totemler ve Çok Tanrılık ✓ Maddi Kalıntılar • TARİH ÖNCESİNDE BALKANLAR VE MAKEDONYA ✓ Doğal Koşullar ve En Eski Hayat İzleri ✓ Maddi Kalıntılar
<p>3. ÜNİTE: ESKİ DOĞU’NUN NEHİR UYGARLIKLARI</p> <ul style="list-style-type: none"> • EN ESKİ UYGARLIKLAR ✓ Doğal Koşullar ve Ahali ✓ İlk Devletler • ESKİ MISIR DEVLETİ ✓ Doğal Koşullar ve Ahali ✓ Sulama ve Drenaj (Akaçlama) Sistemleri ✓ Zanaatçılık ve Ticaret ✓ Toplum ve Devletin Temel Özellikleri
<p>4. ÜNİTE: ESKİ ÇAĞ’DA BALKANLAR</p> <ul style="list-style-type: none"> • HELADA ✓ Doğal Koşullar ve Ahali ✓ Homeros’un Zamanı ✓ Kolonizasyon ✓ Kent-Devletlerin Kurulması • SPARTA ✓ Kuruluşu ve Ahali ✓ Devlet Düzeni ✓ Gençlerin Eğitimi • ATİNA ✓ Kuruluşu ve Ahali ✓ Devlet Düzeni ✓ Atina’da Demokrasi

- ✓ Kent-Devletler Arasındaki İlişkiler
- HELEN KÜLTÜRÜ
- ✓ Edebiyat ve Tiyatro
- ✓ Felsefe ve Bilim
- ✓ Sanat
- ✓ Mitoloji ve Din
- ✓ Olimpiyat Oyunları
- İLİRLER
- İLİR KRALLIKLARI
- ✓ Taulant Krallığı
- ✓ Ardei Krallığı
- İLİR KÜLTÜRÜ
- ✓ İnanışlar ve Din
- ✓ Yaşama Şekli
- ✓ Maddi Kültür Kalıntıları

5. ÜNİTE: ESKİ ÇAĞ'DA MAKEDONYA

- II. FİLİP'E KADAR MAKEDONYA
- ✓ Bölge ve Ahali
- ✓ Devletin Kurulması
- ✓ Devletin Güçlenmesi ve Yükselmesi
- II. FİLİP ZAMANINDA MAKEDONYA DEVLETİ
- ✓ Devlette Reformlar
- ✓ Devletin Güçlenmesi ve Yükselmesi
- III. MAKEDONYALI İSKENDER ZAMANINDA MAKEDONYA DEVLETİ
- ✓ Balkanlar'da Durumların Düzeltilmesi
- ✓ Doğu'ya Yürüyüş
- MAKEDONYALI III. İSKENDER
- ✓ İnanışlar ve Din
- ✓ Yaşama Tarzı
- ✓ Maddi Kültür Kalıntıları
- HELENİST DÖNEMİ
- ✓ Makedonyalı III. İskender Devleti'nin Parçalanması
- ✓ Helen Kültürü

6. ÜNİTE: ESKİ ROMA

- ROMA DEVLETİ'NİN KURULUŞU
- ✓ Bölge ve Ahali
- ✓ Roma'nın Kuruluşu
- ✓ Toplumsal ve Devlet Düzeni
- ROMA DEVLETİ'NİN GÜÇLENMESİ VE YAYILMASI
- ✓ Apenin Yarımadası'nın Ele Geçirilmesi
- ✓ Roma Ordusu
- ✓ Avrupa, Asya ve Afrika'nın Fethedilmesi
- ROMA DEVLETİN'DE İÇ MÜCADELELER
- ✓ Köylü ve Kölelerin Durumu
- ✓ Spartak'ın Ayaklanması
- ✓ Devletin Zayıflaması ve Kolonilerin Belirmesi
- ROMA KÜLTÜRÜ
- ✓ Din
- ✓ Edebiyat ve Nutukçuluk

- ✓ İnşaatçılık, Heykeltıraş ve Ressamcılık
- ✓ Bilim
- HRİSTİYANLIĞIN BELİRMESİ
- ✓ Hz. İsa, Tek Tanrıya İnanış
- ✓ Hristiyanlık Öğretisi
- ✓ Kutsal Kitap ve Havariler
- ✓ Roma Devleti'nin Hristiyanlık Karşısındaki Tutumu

7. ÜNİTE: ROMA İMPARATORLUĞU'NUN BALKANLARA ETKİSİ

- ROMA İMPARATORLUĞU'NUN BALKANLARA VE MAKEDONYA'YA YAYILMASI
- ✓ Romalıların İliir ve Makedonlara Karşı Savaşları
- ✓ Roma İdaresinin Oturtulması
- ✓ Roma Eyaletleri
- BALKAN ULUSLARININ ROMA İMPARATORLUĞU'NA KARŞI DİRENİŞİ
- HRİSTİYANLIĞIN BALKAN VE MAKEDONYA'DA BELİRMESİ VE YAYILMASI
- ROMA İDARESİ ZAMANINDA KÜLTÜR
- ✓ Balkan Devletleri ve Makedonya'nın Romanizasyonu
- ✓ Yollar ve Köprüler
- ✓ Roma Kentleri ve Diğer Semtlerin Kalıntıları
- ROMA DEVLETİNİN ÇÖKÜŞÜ
- ✓ İç ve Dış Nedenler
- ✓ Devletin Ayrılması
- ✓ Batı Roma Krallığının Çöküşü

gibi ünite ve konu başlıklarına yer verildiği burada sadece “*Tarih ve Onun Önemi*” adlı 1. Ünitenin eskiçağ tarihi ile ilgili olmadığı; diğer bütün konuların Eskiçağ tarihinin kapsamı altında olduğu görülmektedir.

4.1.3. Türkiye'nin Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Kitabı ile Makedonya'nın İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitaplarının İçerik Bakımından Karşılaştırılması

Tablo 4.6: Türkiye’de Okutulan Sosyal bilgiler 6 / Makedonya’da Okutulan İstoriya (Tarih) 6 Kitaplarının İçerik Bakımından Benzerlikleri

Özellikler	Türkiye	Makedonya
Dış Kapakları Bakımından	Konuyu çağrıştıran resim / karton kapak	Konuyu çağrıştıran resim / karton kapak
İç Kapakları Bakımından	<ul style="list-style-type: none"> • Yazar • Görsel uzmanı • ISBN numarası • Basılan adet • Kitap adı ve kademesi • Yayın yeri ve tarihi 	<ul style="list-style-type: none"> • Yazarlar • Kitap adı ve kademesi • Basım yeri ve tarihi • Basılan adet • Bilgisayar tasarımı • ISBN numarası
Kitapta kullanılan renk/görseller	Yeşil ve tonları, Sarı, Mavi, Mor / Resim, Fotoğraf, Şekil-Şema, Harita v.b	Sarı, Kırmızı, Kahverengi / Resim, Fotoğraf, Şekil-Şema, Harita v.b

Ders Kitabında Bulunması Gereken Bilgiler	İçindekiler, Kronoloji,	İçindekiler, Kronoloji
Üniteler Bakımından	7 Üniteden Oluşmaktadır	7 Üniteden Oluşmaktadır
Benzerlik gösteren konular	<ul style="list-style-type: none"> • Geçmişten Günümüze Yerleşme • Uygarlıkların Beşiği <ol style="list-style-type: none"> 1) Sümerler 2) Babiller 3) İyonlar 4) Asurlular 	<ul style="list-style-type: none"> • Tarihi Devirler • Eski Doğu'nun Nehir Uygarlıkları <ol style="list-style-type: none"> 1) Sümerler 2) Asurlular 3) Babilliler 4) İyonlar

Tablo 4.7: Türkiye’de Okutulan Sosyal bilgiler 6 / Makedonya’da Okutulan İstoriya (Tarih) 6 Kitaplarının İçerik Bakımından Farklılıkları

Özellikler	Türkiye	Makedonya
Okutuldukları Süre Bak.	36 hafta – 3 saat – 108 saat	36 hafta – 2 saat – 72 saat
Sayfa Sayısı	209	102
Sayfa Boyutu	19,5 – 27,5	19 – 30
İç Kapakları Bakımından	<ul style="list-style-type: none"> • Program geliştirme uzmanı • Rehberlik uzmanı 	<ul style="list-style-type: none"> • Değerlendiriciler • Düzelticiler • Çevirmen • Redaksiyon • Kitabın teknik özellikleri • Kanunen ulusal kütüphanede yayınlanma zorunluluğu • Yazarların akademisyenlerden seçilmesi
Kitap Tanıtması Bakımından	Kitap Tanıtım Şeması var	Kitap Tanıtım Şeması yok
Ders Kitabında Bulunması Gereken Bilgiler	Kaynakça, Sözlük	—
Farklılık arz eden konular	<ul style="list-style-type: none"> • Hititler • Urartular • Frigler • Lidyalılar 	<ul style="list-style-type: none"> • Mısırlılar • Hintliler • Helada • Sparta • İlirler • Atina • Eski Çağ’da Makedonya • Helenist Dönem • Eski Roma • Roma İmparatorluğu’nun Balkanlara Etkisi

Benzerlikler

Her iki ülkenin kitaplarının dış kapağına bakıldığında karton kapaktan oluşan ve konuyu çağrıştıran resim ve figürlerle meydana geldiği görülmektedir. İç kapakta ise yazar adları, kitap adı, kaçınıcı sınıfa ait olduğu, yayın yeri ve tarihi, ISBN

numarası, hangi bakanlık tarafından hangi kanuna istinaden bastırıldığı, bakanlıkların amblemlerinin yer alması, görsel uzmanları hakkında bilgi vermeleri bakımından benzerlik göstermektedir.

Ders kitaplarında tercih edilen renkler ve kullanılan görsel çeşitlerinin her iki ülkede benzer olduğu bulgusuna rastlanılmıştır. Ders kitaplarında bulunması gerekli bilgiler bakımından her iki ülkenin kitaplarında içindekiler ve kronoloji bölümlerinin yer aldığı görülmektedir.

Ders kitaplarında içerdikleri konu bakımından sadece Eskiçağ tarihinin bazı konuların benzer olduğu görülmektedir.

Farklılıklar

Türkiye'deki ders kitabında iç kapakta farklı olarak dil uzmanı, program geliştirme uzmanı, rehberlik uzmanı gibi bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Makedonya'da ise bunlardan farklı olarak ders kitaplarını değerlendiriciler, tiraj sayısı, sayfaların teknik özelliklerinin verilmesi, ders kitabının onaylandığı tarihten itibaren kanunen Makedonya ulusal kütüphanesi olan “*Sv. Kliment Ohridski*” de kataloglarda yer alma zorunluluğunun bulunması, yazarların akademisyenlerden seçilmesi gibi farklılık göstermektedir. Ayrıca ders kitapları 4 dilde (Makedonca, Sırpça, Türkçe, Arnavutça) yayınlandığından çeviri olan ders kitaplarında çevirmen, redaksiyon gibi bilgilere yer verildiği ve bu kişilerin de akademisyenlerden seçilmesi diğer bir farklılık olarak ortaya çıkmaktadır.

Ders kitabından öğrencilerin nasıl faydalanacağını gösteren “*Ders Kitabı Tanıtım Şeması*”nın bulunması Türkiye'deki ders kitaplarında göze çarpan diğer bir fark olarak göze çarpmaktadır. Ders kitaplarında bulunması gerekli bilgiler bakımından Türkiye'de farklı olarak Sözlük ve Kaynakça bölümlerine de yer vermesi bakımından diğer ülkeden farklılık göstermektedir. Konu içerikleri yönünden Makedonya'nın ders kitabında neredeyse bütün konuların eskiçağ tarihi kapsamında ele alındığı göz önünde bulundurulursa bu durum Türkiye'nin ders kitabından diğer bir farkı olarak nitelendirilebilir.

4.2. İkinci alt probleme ilişkin bulgular ve yorumları

Bu alt problem “*Makedonya ve Türkiye ders kitaplarının metin çeşitleri bakımından benzer ve farklı yönleri nelerdir?*” şeklinde belirlenmiştir. Probleme ilişkin bulgular ve yorumları şu şekilde ele alınmıştır:

4.2.1.1. Türkiye’deki Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Metin Çeşitlerine İlişkin Veriler ve Metin Örnekleri

Bilgi edinme süreci içinde aynı zamanda ana dilinin kurallarının somut olarak görülmesi ders kitaplarında dil ve anlatım özelliğinin uygun şekilde kullanımıyla mümkündür. Çocuğun ana diline duyduğu sevgi ve gösterdiği özenle ders kitabının kalitesi arasında doğrudan ilgi vardır.

Ders kitaplarında başarılı bir anlatım yapabilmek için yazılı anlatım öğelerinin doğru bir biçimde kullanılması gereklidir. Bu öğeler genel anlamda dil bilgisi kurallarını, cümle, paragraf ve anlatım şekillerini olarak ifade edilmektedir (Demir, 2013, s.106). Buna göre bu bölümde, ders kitabında yer alan metinler öğretici, kurgusal ve hem öğretici hem de kurgusal metinler olmak üzere kategorilere ayrılmış; metin yapıları incelenerek ve ne sıklıkla kullanıldıkları sadece Eskiçağ tarihine ait konular baz alınarak tablo şeklinde sunulmuştur. Akabinde çalışmamızın konusu olması sebebiyle her iki kitapta yer alan eskiçağ tarihi konularından benzer veya ortak olanlardan örnek metinlere yer verilecektir:

Tablo 4.8: Türkiye’de Okutulan Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Eskiçağ Tarihi Konularına Ait Metin Yapılarına İlişkin Veriler

Metin Yapıları	(F)	%
Öğretici	1	11.11
Kurgusal	—	—
Hem öğretici hem kurgusal	8	88.88

Tablodan da anlaşılacağı üzere 6. Sınıf Sosyal bilgiler ders kitabının Hem öğretici hem kurgusal metinlerin yoğun bir şekilde aktarıldığı görülmektedir. Bu türdeki bilgi aktarım şeklinde genel olarak verilmek istenen önemli isimler, şehirler, özellikler, kral isimleri v.b gibi diğer bilgiler kurgulanarak hayali bir karakter veya kavram şekline dönüştürülerek okuyucuya aktarıldığı görülmektedir. Aşağıda bu tür metin türlerine kitaptan örnekler verilmiştir:

Örnek Metin 4.1: Türkiye’de Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitabında “Geçmişten Günümüze Yerleşme” Konusunun Sunumu

Kitap Künyesi

Sosyal Bilgiler 6, MEB Yayınları, 2014, s.46-47.

MEB Yayınları, 2014, s.46-47.

Konu: Geçmişten Günümüze Yerleşme

Mağara ve Kulübede Yerleşme: İlk insanlar ekip-biçmeyi, üretim yapmayı bilmediklerinden avcılık ve toplayıcılık ile geçiniyorlardı. Bu dönemlerde insanlar mağaralarda ya da dallarla örtülü ilkel, yuvarlak biçimli kulübelerde yaşıyorlardı. Mağara ve kulübe yeri seçiminde uygun iklim koşulları, başka yerlere göç etmede ise av hayvanlarının azalması ya da iklimdeki değişiklikler etkili oluyordu. Anadolu’da tarih öncesi döneme ait en önemli yerleşmelerden biri, Antalya yakınlarındaki Karain Mağarası’dır.

Çatalhöyük’te Yerleşme: İnsanlar, MÖ 7000’li yıllarda toprağı işlemeyi ve hayvanları evcilleştirmeyi öğrenince yerleşik hayata geçmeye başladılar. Bu dönemlerde insanlar tarım yapabildikleri alanlarda, su kenarlarına, iklim koşulları elverişli olan yerlere yerleşiyorlardı. Anadolu’da bu döneme ait en önemli yerleşmelerden biri de Konya Çatalhöyük’tür. Burada tarımdan ve hayvanlardan elde ettikleri ürünleri de saklamak için düz damlı ve girişi damdan olan birbirine bitişik evler yaptılar. Böylece, evlerinin dış duvarları onların vahşi hayvanlardan korunmalarına yardımcı oluyordu.

Truva’da Yerleşme: MÖ 3000’li yıllarda insanlar yerleşmek için su kenarlarını, toprağı ve iklimi tarım yapmaya elverişli yerleri tercih ettiler. Ticaretin gelişmesiyle şehirlerini, doğal kaynakların bol olmasının yanı sıra ürünlerinin ticaretini kolayca yapabilecekleri su ve yol kenarlarına kurdular. Kurdukları şehirleri saldırılardan korumak için surlarla çevirdiler. Böylece birçok kale-şehirler ortaya çıktı. Çanakkale yakınlarındaki Truva bunlardan biridir. Bu dönemlerde insanlar yaşadıkları şehirleri yönetmek için devletler kurdular.

XIX.-XXI. Yüzyılda Yerleşme: XIX. yüzyıla kadar üretim, insan ve hayvan gücüyle yapılıyordu. Bu da daha fazla zaman ve güç harcamayı gerektiriyordu. Üretimde teknolojik aletlerin kullanılmaya başlanmasıyla durum değişti. İnsan ve hayvan gücüne dayalı üretimden makineyle üretime geçiş olan Sanayi İnkılabı böylece başlamış oldu. İngiltere’de dokuma sektöründe ortaya çıkan makineleşme, daha sonra diğer alanlara yayıldı. Sanayi İnkılabı, şehirlerin hızla değişmesini sağladı. Sanayi İnkılabı ile şehirlerde, büyük miktarda üretimin yapıldığı fabrikalar kuruldu. Özellikle de ham madde ve ticaret yollarına yakın şehirler bu dönemde hızla büyüdü, gelişti. Günümüzde ise, tarımda ihtiyaç duyulan insan gücünün azalmasıyla birlikte köylerden şehirlere göçler yaşanmaya başladı. Artan şehir nüfusunun barınma ihtiyacını karşılayacak çok katlı binalar inşa edildi. Göçler sonucunda, şehirleşmeyle beraber milyonları aşan nüfusuyla metropol denilen büyük şehirler meydana geldi. İstanbul da bu şehirlerden birisidir.

Türkiye’nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler kitabında yer alan yukarıdaki metinde geçmişten günümüze yerleşmeyi kendi içinde dört bölüme ayırarak ilk insanların yaşamlarını nasıl sürdürdüklerini, mağarada yaşayıp, avcılık ve toplayıcılık yaptıklarını, yakın çevreden örnekler vererek Antalya’daki Karain mağarasının Anadolu’da tarihe öncesine ait önemli bir yerleşim yeri olduğu bilgisini vererek temsili olarak görsellerle bu konuyu öğrencilere aktarmaktadır. Ardından Çatalhöyük, Truva’da yerleşme ve XIX.-XXI. yüzyılda yerleşme konuları anlatılarak bunlarla ilgili birer görsel kullanılmıştır.

Örnek Metin 4.2: Türkiye’de Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitabında “Sümerler”
Konusunun Sunumu

Kitap Künyesi

Sosyal Bilgiler 6,

MEB Yayınları, 2014, s.50.

Konu: Sümerler

Merhaba, ben Eanna. Uruk şehrinde yaşıyorum. Benim adım, şehrimizdeki zigguratın geliyor. Göğün evi anlamına gelen Eanna Zigguratı yedi katlı olup üç ana bölümden oluşuyor. İlk katlar erzak deposu, orta katlar okul ve tapınak, son katlar ise rasathane (gözlemevi) olarak kullanılıyor. Babam rasathanede çalışıyor. Burada gezegenleri, Ay’ı ve Güneş’i gözlemliyorlar. Ay’ın gözlemlenmesi sonucunda Ay yılı esasına dayalı takvim bulundu.

Uruk, çok büyük ve kalabalık bir şehir. Burası kral tarafından yönetilen bir şehir devletidir. Sümer ülkesinde yaşayan halk, hürler ve köleler olarak ikiye ayrılıyor. Halkımızın büyük kısmı tarım ve hayvancılık yaparak geçimini sağlıyor. Sulama kanalları ile tarlalarımızı suluyor ve öküzlerin çektiği sabanlarla sürüyoruz. Bu işlerde çalışanlara hergün çalıştıktan sonra, yanda gördüğümüz gibi bir kabın içine günlük yevmiyeleri, yani buğday doldurulup veriliyor. Buğdaydan ekmek ve yemek pişiriyorlar ya da pazara götürüp başka bir malzeme ile değiştiriyorlar. Topraklarımız çok verimli ve üretim fazlası ürünleri ticaret amaçlı kullanıyoruz. Sümer ülkesinde olmayan değerli madenleri, taşları ve kumaşı başka yerden alıyoruz. Örneğin, taşı Anadolu’dan alıyoruz. Ülkemizde taş az olduğu için çok kıymetli. Bu yüzden de evlerimizin sadece temelini taştan yapıyoruz. Evin duvarlarında ise, güneşte veya fırında kurduğumuz kil tuğlaları kullanıyoruz. Kil çok kıymetli, çünkü yazı tabletlerimizi de kilden yapıyoruz.

Türkiye’nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler kitabında yer alan yukarıda ele alınan metine göre; En eski uygarlıklardan biri olan Sümerler hakkında öğretici ve kurgusal bir biçimde metin ve görsel hazırlanarak uygarlık hakkında gerekli açıklamalar yapılmış, örnekler verilerek bunlar görsel kanıtlarla desteklenmiştir. Konuyla ilgili olarak Sümerlere ait bilgiler ve özellikler yazarın hayal ürünü sonucu oluşturduğu Eanna adlı bir karakterin kendini ve yaşadığı Sümerlere ait yerleşim yerlerini anlatması ile öğrencilere bilgi verilmeye çalışılmıştır. Metinde Uruk şehrinde, Zigguratın, buralarda yapılan faaliyetler, şehrin yönetimi ve halkından, geçim kaynaklarına kadar gerekli olan tüm bilgiler anlatıldıktan sonra resimler yardımı ile öğretimin daha kalıcı bir hale getirilmeye çalışıldığından bahsedilebilir.

4.2.2. Makedonya'daki Tarih (İstoriya) Ders Kitabındaki Metin Çeşitlerine İlişkin Veriler ve Metin Örnekleri

Bu bölümde, ders kitabında yer alan metinler öğretici, kurgusal ve hem öğretici hem de kurgusal metinler olmak üzere kategorilere ayrılmış; metin yapıları incelenerek ve ne sıklıkla kullanıldıkları sadece Eskiçağ tarihine ait konular baz alınarak tablo şeklinde sunulmuştur. Akabinde çalışmamızın konusu olması sebebiyle her iki kitapta yer alan eskiçağ tarihi konularından benzer veya ortak olanlardan örnek metinlere yer verilecektir:

Tablo 4.9: Makedonya'da Okutulan İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitabındaki Eskiçağ Tarihi Konularına Ait Metin Yapılarına İlişkin Veriler

Metin Yapıları	(F)	%
Öğretici	90	100
Kurgusal	—	—
Hem öğretici hem kurgusal	—	—

Tablodan da anlaşılacağı üzere Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) ders kitabının öğretici metinlerin yoğun bir şekilde aktarıldığı görülmektedir. Bu türdeki bilgi aktarım şeklinde genel olarak verilmek istenen argümanlar akademik bir dil kullanılarak belli bir olay örgüsü halinde, gerektiğinde tanımlara ve görsel kanıtlara başvurarak okuyucuya aktarılır.

Örnek Metin 4.3: Makedonya’da Okutulan İstoriya (Tarih) 6. Ders Kitabında Ders Kitabında “*İnsanın Meydana Gelişi*” Konusunun Sunumu

Kitap Künyesi

İstoriya (Tarih) 6,

MON Yayınları, 2011, s.12-13.

Konu: İnsanın Meydana Gelişi

TARİH ÖNCESİ

Tarih öncesi, insanlık tarihinin en uzun süren dönemidir. 2 milyon yıldan çok sürmüştür. Bu uzun dönem içerisinde günümüz insanların en eski ataları meydana çıkmışlardır. Tarih öncesinde insan, avlanmakta ve ürün toplamaktaymış. Daha sonra bitkiler yetiştirmeye ve hayvanları evcilleştirmeye başlamış. Ateş, yay, ok ve çeşitli diğer silahları kullanmayı öğrenmiş. Önceleri ise taştan aletler ve silahlar kullandılar. Daha sonra da metali keşfetmişler.

Uzun süren bu dönemden bulunan kalıntılar çok azdır: Taştan alet ve silahlar, kent kalıntıları, kemiklerin bulunduğu mezarlar, kab parçaları vb. Tarih öncesi insanların yaşamlarını sadece maddi kaynaklardan öğreniyoruz.

İnsanın Meydana Gelişi

İnsanın meydana gelişiyle ilgili iki farklı görüş mevcuttur. Birinci görüş dini inanışlara dayanmaktadır ve her dinde farklıdır. Örneğin, Sümerler tanrıların ilk insanı kendilerine benzeterek killi topraktan yarattıklarına inanırlarmış. Babiller insanın kil ve kandan yaratıldığına inanıyorlarmış. Helenler ilk insanın topraktan oluştuğunu ve bir tanrıçanın ona hayat üflediğine inanırmış. Hristiyan dinine göre, **insanı Tanrı** yaratmıştır. Hristiyan dinine göre Tanrı dünyayı altı günde yaratmış, yedinci günü ise dinlenme için belirlemiştir. Tanrı, insanın yeryüzünde ve tüm canlıların hükümdarı olmasını emretmiştir. İslâm dinine göre Allah insanı topraktan yaratmış, sonra ise ona ruh üflemiştir.

İkinci görüşü **bilim** açıklamaktadır. Bilimsel araştırmalara göre, insan bir çeşit **insan kılıklı maymundan** tedricen gelişmiştir. İnsanın en eski atasına **ilken insan** deriz. İlkel insan, önce Doğu Afrika’da belirmiştir. Kendi görünüşü bakımından günümüz insanlarından bir hayli farklıymış. Öne eğik, kıllı, küçük başlıymış.

Doğada geçim ve kalımını sağlamak için düşünmeye, yani kendi zekasını kullanmaya mecburmuş. Bu şekilde insan, hayvanlardan ayrılmıştır.

İnsan dallardaki meyvelere ulaşabilmek için, parmakları üzerine kalkıyor ve bedenini uzatıyormuş. Bu şekilde büyümeye ve boy çekmeye başlamış. İlk insanlar konuşamıyormuş ve aralarında çeşitli sesler, mimik ve diğer işaretlerle anlaşıyorlarmış.

Yaşama Şekli

Başlangıçta ilkel insan **mağaralarda** yaşamaktaymış. Avlandığı hayvanların eti ve doğada bulduğu meyve ve bitkilerle beslenmekteymiş. Taş en önemli alet ve silahmış. Bunun için bu döneme **Taş Devri** denilir. Bu devir **Eski** ve **Yeni Taş Devri**’ne ayrılır.

İlkel insan kendisinin ahşap, taş ve kemiklerden yaptığı ilk aletleriyle çalışmaya başlamış. Yabani hayvanlardan daha az korkuyor, ürünlere daha kolay ulaşabiliyormuş.

Onların kullandığı alet ve silahlar giderek daha mükemmel ve daha çeşitli olmaya başlamış. Aynı zamanda konuşmaya da başlamışlardır. **Konuşma**, insanların kendi aralarında anlaşabilmeleri açısından çok önemlidir. Bu şekilde insan giderek daha çok hayvanlardan ayrılmaya başlamış. Bu dönem yüz binlerce yıl sürmüştür.

İlkel insan uzun zaman **ateşten** korkuyormuş. Doğada yıldırımların düşmesi sonucu meydana gelen yangınlardan korkup kaçmaktaymış. Zamanla ateşin ısıttığını, ışık verdiğini ve yaban hayvanlarının ateşten korktuklarını öğrenmiş. Bunun için ateşi korumaya ve saklamaya başlamış. Daha sonra kuru dalları sürtüştürerek ya da taşları çakarak kıvılcım çıkartmaya ve kendisi de ateş yakmayı öğrenmiş. Ateşin kullanılması insan hayatında çok büyük bir icadı oluşturmaktaymış. Ateş insanların daha soğuk bölgelerde yaşayabilmelerini, et pişirmelerini, sebze haşlamalarını sağlamış. Bu şekilde insanın kullandığı yemekler de daha lezzetli olmuş. Daha sonra insanlar killi topraktan yaptıkları kablaları ateşte pişirmeye, maden eritmeye ve metal aletleri ile silahlar dökmeyi öğrenmişler.

Yaklaşık bir milyon yıl önceleri ilk insanlar Afrika kıtasından Asya ve Avrupa kıtasına yürüyerek gezmeye başlamışlar. Bu şekilde yeryüzünde insanlar yayılmaya başlamışlar. Farklı iklim ve coğrafya bölgelerinde yaşadıkları için onların fiziksel özellik ve görünüşleri tedricen değişmeye başlamış. Onların cildi ve saçları esmer ya da açık olmaya başlamıştır.

Makedonya'nın 6. Sınıf Tarih kitabında yer alan yukarıdaki sunulan metinde Tarih öncesi devir ile insanların meydana gelişi, yaşama şekilleri öğretici bir biçimde belli bir sıraya takip ederek ele alınmaktadır. Öncelikle tarih öncesi devirin ne olduğu, bu devirlerin zaman aralıkları, daha sonra insanın ortaya çıkışı anlatılmaktadır. İnsanın var oluşunu **Din** ve **Bilim** olarak iki farklı görüşe dayalı açıklamaya çalışılmıştır. Din konusunda Eskiçağ'da yaşayan toplulukların inanışlarından günümüze kadar sırasıyla değinerek (hepsinden örnekler vererek) görüşleri ele aldıktan sonra ikinci görüş olan Bilim'e geçilmiş; Antropoloji'nin yardımı ile ilk insan ve bu türe ait ilk örneğin nereye ortaya çıktığı, ilk insanların görünüşlerinin neye benzediğini, özellikleri hakkında bilgiler verdikten sonra ateşin bulunması ve evrim konuları çeşitli görsellerle desteklenerek ve önemli gördükleri kavramları koyu renkle belirterek sunulduğu görülmektedir.

Örnek Metin 4.4: Makedonya’da Okutulan İstoriya (Tarih) 6. Ders Kitabında Ders Kitabında “*En Eski Uygarlıklar*” Konusunun Sunumu

Kitap Künyesi

İstoriya (Tarih) 6,

MON Yayınları, 2011, s.24-25-26.

Konu: En Eski Uygarlıklar

EN ESKİ UYGARLIKLAR

Dünyada en eski devletler ve uygarlıklar yaklaşık 6000 yıl önceleri Asya ve Kuzeydoğu Afrika’daki büyük nehirler kıyısında kurulmuştur. Bundan dolayı onları Eski Doğu **Nehir uygarlıkları** olarak da anmaktayız. Büyük nehirler kıyısındaki ilk uygarlıkların kurulması ve M.Ö. 3200 yıllarında ilk yazının belirmesiyle, **Eski Çağ tarihi** başlamıştır. Bu çağ, 476 yılında Roma devletinin yıkılmasına kadar devam edecektir.

Doğal Koşullar ve Yerleşim

Bilinen en eski uygarlıklar ve ilk devletler Mezopotamya’daki **Fırat** ve **Dicle**, Mısır’daki **Nil**, Hindistan’daki **İnd** ve Çin’deki **Mavi Nehir** (Yangse) ve **Sarı Nehir** (Hoang Ho) kıyılarında kurulmuştur.

Nehir suları en önemlisiymiş, çünkü bir bölgede insanın tüm yaşam ihtiyaçlarını karşılamaktaymış. **Nehirler** içme suyu, hijyen, toprağı ve bahçeleri sulama için su temin etmekteymiş. Nehirlerden balık avlanırmış. Nehirlerde balıkçı tekneleri, ticari ve askeri gemiler sefer yaparlarmış.

Nehirler kıyısındaki topraklar genelde kumsal, bataklık ve verimsizmiş. İnsanlar kuru ve kumsal alanların düzenli **sulanması** ile su altında kalan topraklardan **suların çekilmesi** yolunu bulmayı başarmışlar. Onlar su baskınlarından korunabilmek ve nehir teknelerinden taşan suları kontrol edebilmek için **bent**, **baraj**, **havuz** ve **kanallar** inşa etmekteymişler. Daha sonra bu suları sulama için kullanırlarmış.

Ahali genelde tarım, balıkçılık, hayvancılık, zanaatçılık ve ticaretle uğraşmış. Daha zengin olan ahalinin bir kısmı yazarlık, müzisyenlik, ressamlık, heykeltıraşlık ve diğer sanatlarla uğraşmış.

İlk Devletler

Eski doğuda ilk devletler küçükmüş. Onlar genelde kentleri ve onların daha geniş etrafını kapsarlarmış, bundan dolayı **kent-devletler** denilirmiş. Bu tür kent-devletler ilk olarak **Mezopotamya’da** Fırat ve Dicle nehirleri etrafında kurulmuştur.

Daha küçük olan devletler aralarında birleşir veya savaş sonucunda başka devletler tarafından işgal edilirlermiş. Bu şekilde daha büyük devletler kurulmaya başlanmıştır.

Mezopotamya'yı M.Ö. 2400 yıllarda Akad kralı **Sargon** kurmuştur. Beş yüz yıl sonra **Babil** kent merkezinde diğer büyük bir devlet kurulmuştur. Bu devlet **Babil Krallığı** olarak bilinmektedir. Daha sonra Mezopotamya'yı savaşıarak **Asur** milleti ele geçirmiş. Onların devletine **Asur Krallığı** denilir.

BİLİYOR MUYDUNUZ...

- Mezopotamya'nın en eski ahalisi **Sümerlilerdir**. Sümerler ilk yazıyı, çömlekçi tekerleği ve arabayı icat etmişlerdir.
- Mezopotamya'da en çok **hurma** varmış. Hurma palmyeleri her adımda bulunabilirmiş. Hurmalar yemek için kullanılır, gövdesinden mobilya, tekneler ve diğer ürünler yapılmış. Hurma meyvesi yenir ya da bal ve şarap yapılmış.
- Zengin Asurlular, yoksullardan farklı olarak, çok çeşitli ve zengin bir sofraya sahiplermiş. Onlar fildişi veya değerli ahşaptan yapılmış yataklarda yatarak yerlermiş. Yemekten önce kendilerine güzel kokular sürerlermiş. Törenli yemekler sırasında erkekler kadınlardan ayrı yerlermiş. Ama gene de sofra etrafında hep beraber toplanırlarmış. Yoksul Asurlular biraz ekmek, sebze ve tuzlanmış balık ile yetinmek zorunda kalırlarmış.

M.Ö. 2300 yıllarda **Çin** en eski devleti kurulmuş. Bundan 200 yıl sonra ise **Hindistan** devleti kurulmuştur. Bu devletlerin başında **hükümdar** bulunmaktaymış. Hükümdar devlette tüm iktidara sahipmiş. Başkomutan ve hakem olduğundan tanrı gibi sayılırmış.

Hükümdar ve onların aileleri en zenginlermiş. Zenginler saraylarda yaşıyor, güzel giyiniyor, altından değerli takı ve süsler kullanıyorlarmış.

Zengin halk tabakasını hükümdarın akrabaları, ordu komutanları, memurlar ve hükümdara destek olan rahipler oluşturmaktaymış. Onlar da güzel saraylarda rahipler ise tapınaklarda yaşarlarmış. Onların büyük arsaları varmış, öğlen yemekleri vermekteymişler, avlanmaya gider ve hükümdarın organize ettiği törenlere iştirak ederlermiş.

Kentlerde **zanaatçı** ve **tüccarlar** yaşıyorlarmış. Onlar serbest insanlarmış ve devlete vergi ödüyorlarmış. Köylerde özgür **köylüler** yaşıyormuş. Onlar da aynı şekilde devlete vergi vermekteymişler. Köylüler, zanaatçılar ve tüccarlar Eski doğu devletlerinde halkın en büyük kısmını oluşturmaktaymış.

Eski Doğu devletlerinde özgür olmayan insanlar yani **köleler** de varmış. Onlar hükümdar ve zengin insanların sahipliğiymiş. Kölelerin bir kısmı en ağır fiziksel işleri yaparlarmış, bir kısmı da daha zengin evlerde hizmetkarlık yaparmış. Esir edilen düşmanlar ve vergilerini ödemeyen özgür insanlar da köle olmuştumış.

Makedonya'nın 6. Sınıf Tarih kitabında yer alan yukarıda ele alınan metinde dünyadaki eski uygarlıkların ne zaman ne nerede kurulduğu öğretici bir üslupla ele alınmıştır. Ardından uygarlıklar hakkında bilgilere yer verilmektedir. İlk devletlerin Mezopotamya'da kurulduğunu, ardından sırasıyla bu bölgede kurulup hüküm süren uygarlıklara ve onların yaşam şekillerine değinilmiştir. Konunun sunumu sırasında bahsedilen uygarlıklar hakkında gerçek fotoğraflara, kent kalıntılarına, yaşadıkları bölge harita üzerinde gösterilmiştir. Ayrıca derslerde anlatılan konulara ilişkin çeşitli etkinlikler ve bilgilere de yer verilerek etkin bir öğrenme yapılmaya çalışılmıştır.

4.2.3. Türkiye ve Makedonya Ders Kitaplarındaki Metin Çeşitlerine İlişkin Veriler ile Metin Örneklerinin Karşılaştırılması

Bu bölümde, Makedonya ve Türkiye'nin ders kitaplarındaki metin yapılarını ele alan veriler ile ülkelerin ders kitaplarında yer alan benzer veya ortak konular tablo halinde sistemli bir biçimde karşılaştırılacaktır.

Tablo 4.10: Türkiye'de Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabı İle Makedonya'nın İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metin Yapıları ile İlgili Verilerin Karşılaştırılması

Metin Yapılarının Çeşitleri	Ders Kitapları			
	Makedonya		Türkiye	
	F	%	F	%
Öğretici	90	100	1	11.11
Kurgusal	—	—	—	—
Hem Öğretici hem Kurgusal	—	—	8	88.88

Yukarı tablo incelendiğinde Türkiye'de okutulan 6. Sınıf Sosyal bilgiler ders kitabı %88.88 oranında hem öğretici hem kurgusal metinlerden meydana geldiği sadece bir adet öğretici metnin tercih edildiği görülmektedir. Genel anlamda Eskiçağ kavramları öğrencilere soyut geldiği için öğrencilerin derse olan ilgisini arttırmaya ve konuyu daha kolay kavramaları bakımından bu türün kullanılmış olması muhtemeldir. Makedonya'da okutulan 6. Sınıf İstoriya (Tarih) ders kitabında ise bu durumun tersinin yaşandığı söylenebilir. O kitapta anlatılan bütün metinler sadece öğretici (bilgi vermeye dayalı) olduğu ve bazı konularda çok ayrıntılı bilgilere yer verildiği bulgulanmıştır.

Aşağıda her iki ülkenin ders kitaplarında yer alan ortak veya benzer konuların sunum şekilleri ele alınmıştır:

Tablo 4.11: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan “Geçmişten Günümüze Yerleşme” ile Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders “İnsanın Meydana Gelişi” Konularının Sunumlarının Karşılaştırılması

Makedonya Ders Kitabında Konunun sunumu	Türkiye Ders Kitabında Konunun sunumu
<p>Konu: İnsanın Meydana Gelişi</p> <p>Tarih Öncesi</p> <p>Tarih öncesi, insanlık tarihinin en uzun süren dönemidir. 2 milyon yıldan çok sürmüştür. Bu uzun dönem içerisinde günümüz insanların en eski ataları meydana çıkmışlardır. Tarih öncesinde insan, avlanmakta ve ürün toplamaktaymış. Daha sonra bitkiler yetiştirmeye ve hayvanları evcilleştirmeye başlamış. Ateş, yay, ok ve çeşitli diğer silahları kullanmayı öğrenmiş. Önceleri ise taştan aletler ve silahlar kullandılar. Daha sonra da metali keşfetmişler.</p> <p>Uzun süren bu dönemden bulunan kalıntılar çok azdır: Taştan alet ve silahlar, kent kalıntıları, kemiklerin bulunduğu mezarlar, kab parçaları vb. Tarih öncesi insanların yaşamlarını sadece maddi kaynaklardan öğreniyoruz.</p> <p>İnsanın Meydana Gelişi</p> <p>İnsanın meydana gelişiyle ilgili iki farklı görüş mevcuttur. Birinci görüş dini inanışlara dayanmaktadır ve her dinde farklıdır. Örneğin, Sümerler tanrıların ilk insanı kendilerine benzeterek killi topraktan yaratıklarına inanırlarmış. Babiller insanın kil ve kandan yaratıldığına inanıyorlarmış. Helenler ilk insanın topraktan oluştuğunu ve bir tanrının ona hayat üflediğine inanmış. Hristiyan dinine göre, insanı Tanrı yaratmıştır. Hristiyan dinine göre Tanrı dünyayı altı günde yaratmış, yedinci günü ise dinlenme için belirlemiş. Tanrı, insanın yeryüzünde ve tüm canlıların hükümdarı olmasını emretmiştir. İslâm dinine göre Allah insanı topraktan yaratmış, sonra ise ona ruh üflemiştir.</p> <p>İkinci görüşü bilim açıklamaktadır. Bilimsel araştırmalara göre, insan bir çeşit insan kılıklı maymundan tedricen gelişmiştir. İnsanın en eski atasına ilken insan deriz. İlkel insan, önce Doğu Afrika'da belirmiştir. Kendi görünüşü bakımından günümüz insanlarından bir hayli farklıymış. Öne eğik, kıllı, küçük başlıymış.</p> <p>Doğada geçim ve kalımını sağlamak için düşünmeye, yani kendi zekasını kullanmaya mecburmuş. Bu şekilde insan, hayvanlardan ayrılmıştır.</p>	<p>Konu: Geçmişten Günümüze Yerleşme</p> <p>Mağara ve Kulübede Yerleşme: İlk insanlar ekip-biçmeyi, üretim yapmayı bilmediklerinden avcılık ve toplayıcılık ile geçiniyorlardı. Bu dönemlerde insanlar mağaralarda ya da dallarla örtülü ilkel, yuvarlak biçimli kulübelere yaşıyorlardı. Mağara ve kulübe yeri seçiminde uygun iklim koşulları, başka yerlere göç etmede ise av hayvanlarının azalması ya da iklimdeki değişiklikler etkili oluyordu. Anadolu'da tarih öncesi döneme ait en önemli yerleşmelerden biri, Antalya yakınlarındaki Karain Mağarası'dır.</p> <p>Çatalhöyük'te Yerleşme: İnsanlar, MÖ 7000'li yıllarda toprağı işlemeyi ve hayvanları evcilleştirmeyi öğrenince yerleşik hayata geçmeye başladılar. Bu dönemlerde insanlar tarım yapabildikleri alanlarda, su kenarlarına, iklim koşulları elverişli olan yerlere yerleşiyorlardı. Anadolu'da bu döneme ait en önemli yerleşmelerden biri de Konya Çatalhöyük'tür. Burada tarımdan ve hayvanlardan elde ettikleri ürünleri de saklamak için düz damlı ve girişi damdan olan birbirine bitişik evler yaptılar. Böylece, evlerinin dış duvarları onların vahşi hayvanlardan korunmalarına yardımcı oluyordu.</p> <p>Truva'da Yerleşme: MÖ 3000'li yıllarda insanlar yerleşmek için su kenarlarını, toprağı ve iklimi tarım yapmaya elverişli yerleri tercih ettiler. Ticaretin gelişmesiyle şehirlerini, doğal kaynakların bol olmasının yanı sıra ürünlerinin ticaretini kolayca yapabilecekleri su ve yol kenarlarına kurdular. Kurdukları şehirleri saldırılardan korumak için surlarla çevirdiler. Böylece birçok kale-şehirler ortaya çıktı. Çanakkale yakınlarındaki Truva bunlardan biridir. Bu dönemlerde insanlar yaşadıkları şehirleri yönetmek için devletler kurdular.</p> <p>XIX.-XXI. Yüzyılda Yerleşme: XIX. yüzyıla kadar üretim, insan ve hayvan gücüyle yapılıyordu. Bu da daha fazla zaman ve güç harcamayı gerektiriyordu. Üretimde teknolojik aletlerin kullanılmaya başlanmasıyla durum değişti. İnsan ve hayvan gücüne dayalı üretimden makineyle üretime geçiş olan Sanayi İnkılabı böylece başlamış oldu. İngiltere'de dokuma sektöründe ortaya çıkan makineleşme, daha sonra diğer alanlara yayıldı. Sanayi İnkılabı, şehirlerin</p>

İnsan dallardaki meyvelere ulaşabilmek için, parmakları üzerine kalkıyor ve bedenini uzatıyormuş. Bu şekilde büyümeye ve boy çekmeye başlamış. İlk insanlar konuşamıyormuş ve aralarında çeşitli sesler, mimik ve diğer işaretlerle anlaşıyorlarmış.

Yaşama Şekli

Başlangıçta ilkel insan **mağaralarda** yaşamaktaymış. Avlandığı hayvanların eti ve doğada bulduğu meyve ve bitkilerle beslenmekteymiş. Taş en önemli alet ve silahmış. Bunun için bu döneme **Taş Devri** denilir. Bu devir **Eski** ve **Yeni Taş Devri**'ne ayrılır.

İlkel insan kendisinin ahşap, taş ve kemiklerden yaptığı ilk aletleriyle çalışmaya başlamış. Yabani hayvanlardan daha az korkuyor, ürünlere daha kolay ulaşabiliyormuş. Onların kullandığı alet ve silahlar giderek daha mükemmel ve daha çeşitli olmaya başlamış. Aynı zamanda konuşmaya da başlamışlardır. **Konuşma**, insanların kendi aralarında anlaşabilmeleri açısından çok önemlidir. Bu şekilde insan giderek daha çok hayvanlardan ayrılmaya başlamış. Bu dönem yüz binlerce yıl sürmüştür.

İlkel insan uzun zaman **ateşten** korkuyormuş. Doğada yıldırımların düşmesi sonucu meydana gelen yangınlardan korkup kaçmaktaymış. Zamanla ateşin ısıttığını, ışık verdiğini ve yaban hayvanlarının ateşten korktuklarını öğrenmiş. Bunun için ateşi korumaya ve saklamaya başlamış. Daha sonra kuru dalları sürtüştürerek ya da taşları çakarak kıvılcım çıkartmaya ve kendisi de ateş yakmayı öğrenmiş. Ateşin kullanılması insan hayatında çok büyük bir icadı oluşturmaktaymış. Ateş insanların daha soğuk bölgelerde yaşayabilmelerini, et pişirmelerini, sebze haşlamalarını sağlamış. Bu şekilde insanın kullandığı yemekler de daha lezzetli olmuş. Daha sonra insanlar killi topraktan yaptıkları kablaları ateşte pişirmeye, maden eritmeye ve metal aletleri ile silahlar dökmeyi öğrenmişler.

Yaklaşık bir milyon yıl önceleri ilk insanlar Afrika kıtasından Asya ve Avrupa kıtasına yürüyerek gezmeye başlamışlar. Bu şekilde yeryüzünde insanlar yayılmaya başlamışlar. Farklı iklim ve coğrafya bölgelerinde yaşadıkları için onların fiziksel özellik ve görünüşleri tedricen değişmeye başlamış. Onların cildi ve saç esmer ya da açık olmaya başlamıştır.

hızla değişmesini sağladı. Sanayi İnkılabı ile şehirlerde, büyük miktarda üretimin yapıldığı fabrikalar kuruldu. Özellikle de ham madde ve ticaret yollarına yakın şehirler bu dönemde hızla büyüdü, gelişti. Günümüzde ise, tarımda ihtiyaç duyulan insan gücünün azalmasıyla birlikte köylerden şehirlere göçler yaşanmaya başladı. Artan şehir nüfusunun barınma ihtiyacını karşılayacak çok katlı binalar inşa edildi. Göçler sonucunda, şehirleşmeyle beraber milyonları aşan nüfusuyla metropol denilen büyük şehirler meydana geldi. İstanbul da bu şehirlerden birisidir.

Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler kitabında yer alan yukarıdaki metinde geçmişten günümüze yerleşmeyi kendi içinde dört bölüme ayırarak ilk insanların yaşamlarını nasıl sürdürdüklerini, mağarada yaşayıp, avcılık ve toplayıcılık yaptıklarını, yakın çevreden örnekler vererek Antalya'daki Karain mağarasının Anadolu'da tarih öncesine ait önemli bir yerleşim yeri olduğu bilgisini vererek temsili olarak görsellerle bu konuyu öğrencilere aktarmaktadır. Ardından Çatalhöyük, Truva'da yerleşme ve XIX.-XXI. yüzyılda yerleşme konuları anlatılarak bunlarla ilgili birer görsel kullanılmıştır.

Makedonya'nın 6. Sınıf Tarih kitabında yer alan yukarıdaki sunulan metinde Tarih öncesi devir ile insanların meydana gelişi, yaşama şekilleri öğretici bir biçimde belli bir sıraya takip ederek ele alınmaktadır. Öncelikle tarih öncesi devirin ne olduğu, bu devirlerin zaman aralıkları, daha sonra insanın ortaya çıkışı anlatılmaktadır. İnsanın var oluşunu **Din** ve **Bilim** olarak iki farklı görüşe dayalı açıklamaya çalışılmıştır. Din konusunda Eskiçağ'da yaşayan toplulukların inanışlarından günümüze kadar sırasıyla değinerek (hepsinden örnekler vererek) görüşleri ele aldıktan sonra ikinci görüş olan Bilim'e geçilmiş; Antropoloji'nin yardımı ile ilk insan ve bu türe ait ilk örneğin nereye ortaya çıktığı, ilk insanların görünüşlerinin neye benzediğini, özellikleri hakkında bilgiler verdikten sonra ateşin bulunması ve evrim konuları çeşitli görsellerle desteklenerek ve önemli gördükleri kavramları koyu renkle belirterek sunulduğu görülmektedir.

Sonuç olarak; her iki ülkenin ders kitabında öğretici bir üslup kullanılarak konu anlatılmış, gerekli açıklamalara yer verilmiş, konulara uygun görsel öğelerler eklenerek bir bütün halinde sunulması bakımından benzerlik göstermektedir. Fakat kullanılan görsel çeşitlerinde Makedonya'nın İstoriya (Tarih) ders kitabında ise temsili resmin aksine gerçek fotoğraf ve kalıntılara yer verilmesi ve ders kitabında öğretimi destekleyen etkinlikler bakımından farklılık tespit edilmiştir.

Tablo 4.12: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan "Sümerler" ile Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Yer Alan "En Eski Uygarlıklar" Konularının Sunumlarının Karşılaştırılması

Makedonya Ders Kitabında Konunun sunumu	Türkiye Ders Kitabında Konunun sunumu
<p>Konu: En Eski Uygarlıklar</p> <p style="text-align: center;">EN ESKİ UYGARLIKLAR</p> <p>Dünyada en eski devletler ve uygarlıklar yaklaşık 6000 yıl önceleri Asya ve Kuzeydoğu Afrika'daki büyük nehirler kıyısında kurulmuştur. Bundan dolayı onları Eski Doğu Nehir uygarlıkları olarak da anmaktayız. Büyük nehirler kıyısındaki ilk uygarlıkların kurulması ve M.Ö. 3200 yıllarında ilk yazının belirmesiyle, Eski Çağ tarihi başlamıştır. Bu çağ, 476 yılında Roma devletinin yıkılmasına kadar devam edecektir.</p> <p style="text-align: center;">Doğal Koşullar ve Yerleşim</p> <p>Bilinen en eski uygarlıklar ve ilk devletler Mezopotamya'daki Fırat ve Dicle, Mısır'daki Nil, Hindistan'daki İnd ve Çin'deki Mavi Nehir (Yangse) ve Sarı Nehir (Hoang Ho) kıyılarında kurulmuştur.</p> <p>Nehir suları en önemlisiymiş, çünkü bir bölgede insanın tüm yaşam ihtiyaçlarını karşılamaktaymış. Nehirler içme suyu, hijyen, toprağı ve bahçeleri sulama için su temin etmekteymiş. Nehirlerden balık avlanırmış. Nehirlerde balıkçı tekneleri, ticari ve askeri gemiler sefer yaparlarmış.</p> <p>Nehirler kıyısındaki topraklar genelde kumsal, bataklık ve verimsizmiş. İnsanlar kuru ve kumsal alanların düzenli sulanması ile su altında kalan topraklardan suların çekilmesi yolunu bulmayı başarmışlar. Onlar su baskınlarından korunabilmek ve nehir teknelerinden taşan suları kontrol edebilmek için bent, baraj, havuz ve kanallar inşa etmekteymişler. Daha sonra bu suları sulama için kullanırlarmış.</p> <p>Ahali genelde tarım, balıkçılık, hayvancılık, zanaatçılık ve ticaretle uğraşmış. Daha zengin olan ahalinin bir kısmı yazarlık, müzisyenlik, ressamlık, heykeltıraşlık ve diğer sanatlarla uğraşmış.</p>	<p>Konu: Sümerler</p> <p>Merhaba, ben Eanna. Uruk şehrinde yaşıyorum. Benim adım, şehrimizdeki zigguratın geliyor. Göğün evi anlamına gelen Eanna Zigguratı yedi katlı olup üç ana bölümden oluşuyor. İlk katlar erzak deposu, orta katlar okul ve tapınak, son katlar ise rasathane (gözlemevi) olarak kullanılıyor. Babam rasathanede çalışıyor. Burada gezegenleri, Ay'ı ve Güneş'i gözlemliyorlar. Ay'ın gözlemlenmesi sonucunda Ay yılı esasına dayalı takvim bulundu.</p> <p>Uruk, çok büyük ve kalabalık bir şehir. Burası kral tarafından yönetilen bir şehir devletidir. Sümer ülkesinde yaşayan halk, hürler ve köleler olarak ikiye ayrılıyor. Halkımızın büyük kısmı tarım ve hayvancılık yaparak geçimini sağlıyor. Sulama kanalları ile tarlalarımızı suluyor ve öküzlerin çektiği sabanlarla sürüyoruz. Bu işlerde çalışanlara hergün çalıştıktan sonra, yanda gördüğümüz gibi bir kabın içine günlük yevmiyeleri, yani buğday doldurulup veriliyor. Buğdaydan ekmek ve yemek pişiriyorlar ya da pazara götürüp başka bir malzeme ile değiştiriyorlar. Topraklarımız çok verimli ve üretim fazlası ürünleri ticaret amaçlı kullanıyoruz. Sümer ülkesinde olmayan değerli madenleri, taşları ve kumaşı başka yerden alıyoruz. Örneğin, taş Anadolu'dan alıyoruz. Ülkemizde taş az olduğu için çok kıymetli. Bu yüzden de evlerimizin sadece temelini taştan yapıyoruz. Evin duvarlarında ise, güneşte veya fırında kurduğumuz kil tuğlaları kullanıyoruz. Kil çok kıymetli, çünkü yazı tabletlerimizi de kilden yapıyoruz.</p>

İlk Devletler

Eski doğuda ilk devletler küçükmüş. Onlar genelde kentleri ve onların daha geniş etrafını kapsarlarmış, bundan dolayı **kent-devletler** denilirmiş. Bu tür kent-devletler ilk olarak **Mezopotamya'da** Fırat ve Dicle nehirleri etrafında kurulmuştur.

Daha küçük olan devletler aralarında birleşir veya savaş sonucunda başka devletler tarafından işgal edilirmiş. Bu şekilde daha büyük devletler kurulmaya başlanmıştır.

Mezopotamya'yı M.Ö. 2400 yıllarda Akad kralı **Sargon** kurmuştur. Beş yüz yıl sonra **Babil** kent merkezinde diğer büyük bir devlet kurulmuştur. Bu devlet **Babil Krallığı** olarak bilinmektedir. Daha sonra Mezopotamya'yı savaşarak **Asur** milleti ele geçirmiş. Onların devletine **Asur Krallığı** denilir.

BİLİYOR MUYDUNUZ...

- Mezopotamya'nın en eski ahalisi **Sümerlilerdir**. Sümerler ilk yazıyı, çömlekçi tekerleği ve arabayı icat etmişlerdir.
- Mezopotamya'da en çok **hurma** varmış. Hurma palmyeleri her adımda bulunabilirmiş. Hurmalar yemek için kullanılır, gövdesinden mobilya, tekneler ve diğer ürünler yapılmış. Hurma meyvesi yenir ya da bal ve şarap yapılmış.
- Zengin Asurlular, yoksullardan farklı olarak, çok çeşitli ve zengin bir sofraya sahiplermiş. Onlar fildişi veya değerli ahşaptan yapılmış yataklarda yatarak yerlermiş. Yemekten önce kendilerine güzel kokular sürerlermiş. Törenli yemekler sırasında erkekler kadınlardan ayrı yerlermiş. Ama gene de sofranın etrafında hep beraber toplanırlarmış. Yoksul Asurlular biraz ekmek, sebze ve tuzlanmış balık ile yetinmek zorunda kalırlarmış.

M.Ö. 2300 yıllarda **Çin** en eski devleti kurulmuş. Bundan 200 yıl sonra ise **Hindistan** devleti kurulmuştur. Bu devletlerin başında **hükümdar** bulunmaktaymış. Hükümdar devlette tüm iktidara sahipmiş. Başkomutan ve hakem olduğundan tanrı gibi sayılırmış.

<p>Hükümdar ve onların aileleri en zenginlermiş. Zenginler saraylarda yaşıyor, güzel giyiniyor, altından değerli takı ve süsler kullanıyorlarmış.</p> <p>Zengin halk tabakasını hükümdarın akrabaları, ordu komutanları, memurlar ve hükümdara destek olan rahipler oluşturmaktaymış. Onlar da güzel saraylarda rahipler ise tapınaklarda yaşarlarmış. Onların büyük arsaları varmış, öğlen yemekleri vermekteymişler, avlanmaya gider ve hükümdarın organize ettiği törenlere iştirak ederlermiş.</p> <p>Kentlerde zanaatçı ve tüccarlar yaşıyorlarmış. Onlar serbest insanlarmış ve devlete vergi ödüyorlarmış. Köylerde özgür köylüler yaşıyormuş. Onlar da aynı şekilde devlete vergi vermekteymişler. Köylüler, zanaatçılar ve tüccarlar Eski doğu devletlerinde halkın en büyük kısmını oluşturmaktaymış.</p> <p>Eski Doğu devletlerinde özgür olmayan insanlar yani köleler de varmış. Onlar hükümdar ve zengin insanların sahipliğiymiş. Kölelerin bir kısmı en ağır fiziksel işleri yaparlarmış, bir kısmı da daha zengin evlerde hizmetkarlık yaparmış. Esir edilen düşmanlar ve vergilerini ödemeyen özgür insanlar da köle olmuştumış.</p>	
---	--

Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal bilgiler ders kitabında yer alan metine göre; En eski uygarlıklardan biri olan Sümerler hakkında öğretici ve kurgusal bir biçimde metin ve görsel hazırlanarak uygarlık hakkında gerekli açıklamalar yapılmış, örnekler verilerek bunlar görsel kanıtlarla desteklenmiştir. Konuyla ilgili olarak Sümerlere ait bilgiler ve özellikler yazarın hayal ürüne sonucu oluşturduğu Eanna adlı bir karakterin kendini ve yaşadığı Sümerlere ait yerleşim yerlerini anlatması ile öğrencilere bilgi vermeye çalışılmıştır. Metinde Uruk şehrinde, Ziggurattan, buralarda yapılan faaliyetler, şehrin yönetimi ve halkından, geçim kaynaklarına kadar gerekli olan tüm bilgiler anlatıldıktan sonra resimler yardımı ile öğretimin daha kalıcı bir hale getirilmeye çalışıldığından bahsedilebilir.

Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) ders kitabında işlenmiş olan metinde ise; dünyadaki eski uygarlıkların ne zaman ne nerede kurulduğu öğretici bir üslupla ele alınmıştır. Ardından uygarlıklar hakkında bilgilere yer verilmektedir. İlk devletlerin Mezopotamya'da kurulduğunu, ardından sırasıyla bu bölgede kurulup hüküm süren

uygarlıklara ve onların yaşam şekillerine değinilmiştir. Konunun sunumu sırasında bahsedilen uygarlıklar hakkında gerçek fotoğraflara, kent kalıntılarına, yaşadıkları bölge harita üzerinde gösterilmiştir. Ayrıca derslerde anlatılan konulara ilişkin çeşitli etkinlikler ve bilgilere de yer verilerek etkin bir öğrenme yapılmaya çalışılmıştır.

Bunların sonucunda her iki ders kitabında aşağıdaki farklılık arz eden noktalar tespit edilmiştir. Her iki ülkenin ders kitaplarındaki sunum şekilleri incelendiğinde; Makedonya'nın İstoriya (Tarih) ders kitabında kullanılan metin çeşidi sadece öğretici, Türkiye'deki Sosyal Bilgiler ders kitabında ise hem öğretici hem kurgusal bir sunum şekli olduğu görülmektedir. Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) kitabındaki görseller gerçek fotoğraflar, tarihsel kalıntılara dayanırken, Türkiye'deki Sosyal Bilgiler ders kitabında ise sadece aynı konuda orijinal fotoğraf kullanmak yerine temsili resim ile yetinildiği söylenebilir. Ele alınan konularda Makedonya'nın ders kitabında konular ayrıntılı anlatılırken sümerler, asurlar, Babiller hakkında çok bilgi verilmeden geçilmiş diğer uygarlıklar daha çok anlatılmaya çalışılmıştır. Türkiye'nin ders kitabında ise bunun aksine sadece uygarlıklar ele alınmış bunların dışında Eskiçağa dair başka hiçbir bilgi ve konuya yer verilmemektedir.

4.3. Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular ve yorumları

Bu alt problem “*Makedonya ve Türkiye ders kitaplarının teknik ve tasarım bakımından benzer ve farklı yönleri nelerdir?*” şeklinde belirlenmiştir. Probleme ilişkin bulgular ve yorumları şu şekilde ele alınmıştır:

4.3.1. Türkiye'nin Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Teknik ve Tasarım Verileri ile Örnekleri

Ders kitabını dizgi açısından ele aldığımızda; 19 – 27 cm ebadında olup, normal boydadır. ISO 216 dünya kağıt standartlarına göre B5 kağıt kullanılmış olan kitap yaklaşık 350 gr ağırlığındadır. Yazı tipi olarak ‘Times New Roman’, yazı karakter büyüklüğü olarak da 11 punto tercih edilmiştir. Her ünite başında üniteyi tanıtan Konu adları, konuyla ilgili resim ve hazırlık soruları sorulmaktadır.

Ana başlıklar, beyaz fon üzerine her ünite için farklı renk kullanılarak büyük harflerle verilmiştir. Konu başlıkları olarak pembe, yeşil, sarı, mavi v.b renkler tercih edilmiştir. Alt başlıklarda ünitenin renk pigmentine uygun olup küçük harf tercih edilmiştir. Sayfa düzenine bakıldığında yan kısımlardan sağ – 1 cm, sol – 1 cm, aşağı ve yukarıdan 1.5 cm boşluk verilmiştir.

Fotoğraf 4.1: Türkiye’de Okutulan 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabından Sayfa Örneği

Kitapların tasarımında en önemli etkenlerden biri konuyla ilişkin kullanılan görsellerdir. Çalışmada yer alan görsel kanıtların türleri (Akbaba, 2013, s.234-276)’nın belirlemiş olduğu ölçütler temel alınarak ve incelenen ders kitaplarındaki değişik görsel çeşitlerinden yararlanılarak belirlenmiştir. Bu sebeple ders kitabındaki görsel kanıtlar; Fotoğraf, Harita, Resim, Grafik, Karikatür, Çizelge ve Şekil, Minyatür-Gravür, Belge, Gazete haberleri, İnternet haberleri, Dergi haberleri şeklinde sayıları ele alınmış ve kitaptaki mevcut durumları okuyucuya tablo halinde ve Eskiçağ konuları baz alınarak sunulmuştur.

Tablo 4.13: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Eskiçağ Konularında Yer Alan Görsel Kanıt Çeşitleri ve Oranları

Görsel Kanıt Örnekleri	Eskiçağ Tarihi Konuları (sf. 46-58)	Oran (%)
Fotoğraf	15	26.32
Resim	37	64.92
Belge	—	—
Grafik	—	—
Harita	3	5.26
Çizelge ve Şekil	2	3.50
Minyatür-Gravür-Rekonstrüksiyon	—	—
Karikatür	—	—
Gazete Haberleri	—	—
Dergi Haberleri	—	—
İnternet Haberleri	—	—
Genel Toplam	57	100

Tabloda görüldüğü üzere, kitapta en çok yer alan görsel kanıt %64,92 ile Resim, en az yer alan ise %3,50 oranla Çizelge ve Şekil'dir. Sayfa başına düşen görsel kanıt değeri ise 4,75 olarak hesaplanmıştır.

Aşağıda Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabından seçilen görsel kanıt örnekleri ve açıklamaları verilmiştir. Eskiçağın gösterimi için de o konulara ait sayfalardan görseller seçilmeye gayret edilmiştir.

Fotoğraf 4.2: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Sümerler Konusunda Görsel Kanıt Olarak Sunulan Resim Örnekleri

Ziggurat'ın temsili resmi

Uruk vazosu

Türkiye'nin Sosyal bilgiler ders kitabında anlatılan Sümerler hakkında kurgusal bir metin hakim olması sebebiyle Sümerleri temsilen bir resme yer verildiği görülmektedir. Kullanılan bir diğer görsel ise Uruk vazosudur. Kitapta yer verilen metinde tarım işlerinde çalışan kişilerin günlük yevmiyeleri bu vazoyu dolduracak şekilde buğday konularak verildiğinden bahsedilmektedir. Bu nedenle bu vazonun temsili bir resminin kullanıldığı görülmektedir. Uruk vazosu'nun bir diğer adı warka vazosu olarak geçmektedir. M.Ö. yaklaşık 3200-3000 yıllarında Uruk kentinde İnanna tapınağında bulunmuş; üzerindeki kabartmalar en altta buğday başakları, ikinci sırada hayvanlar, üçüncü sırada hizmet eden insanlar ve en üstte son sırada tapınak önünde hediye kabul eden Tanrıça İnanna işlenmiştir. Bu vazo günümüzde Irak müzesinde sergilenmektedir (Kınal, 1983, s.43). Bu nedenle bu vazonun gerçek resminin tercih edilmesi, ve yukarıda verdiğimiz bilgilerin metin içinde veya farklı bir biçimde kullanılarak öğretilmesi öğrencilere kültür bakımından daha yararlı olabileceği söylenebilir.

Fotoğraf 4.3: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Babiller Konusunda Görsel Kanıt Olarak Sunulan Resim Örnekleri

*Babil (Irak)'deki
İhtar Kapısı'nın Reprodüksiyonu*

Babil konusunun sunumunda Sümerlerde olduğu gibi yine temsili bir resim kullanılmış olduğu görülmektedir. Şehrin özellikleri anlatıldıktan sonra İhtar kapısına değinilmiş ve bu yapının reprodüksiyonunu içeren bir görsel sunulmuştur. Bu yapı Babil kralı II. Nebukednezar tarafından Tanrıça İhtar adına yaptırılmış, günümüzde alt sıralar toprak altında kaldığı için restore edilmiştir.

Babil'in Asma Bahçeleri ve Babil Kulesi'nin temsili resmi

Babilliler ilgili olarak sunulan bir diğer görsel ise Babil'in Asma Bahçeleri ve Babil kulesidir. Bu eserin yapılış hikayesine metinde yer verilmiş ve buna bağlı olarak yukarıdaki temsili olarak resmi kullanılmıştır. Babil'in asma bahçeleri M.Ö. 605 yılında inşa edilmiş (doğal afetler, yangınlar v.s) sebeplerden ötürü günümüze kadar gelememiştir. Eserin kalıntılarında Fırat nehri yakınlarında rastlanılmıştır. Ders kitaplarında bu eser harita üzerinde nerede yer aldığı ve kalıntılarında bir resim ile günümüzdeki şekli ile birlikte verilmesinin öğrenme açısından daha yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Fotoğraf 4.4: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Hititler Konusunda Görsel Kanıt Olarak Sunulan Resim Örnekleri

Hitit taş kabartma

Kral Tarhunza Heykeli

Hititler konusu sunulurken bu uygarlığa ait önemli bir şehir olan Hattuşa ele alınmıştır. Antaşum bayramının kutlandığı, “Bin Tanrı İli” olarak bilindiği bu nedenle çok tanrılı bir inancın söz konusu olduğuna değinilmiştir. Yazıyı Sümerlerin bulduğuna vurgu yapılarak yazıyı onlardan öğrendiklerini ve kendi dillerinde tabletler yazdıklarını bunlara anal dendiğini; yönetimde kralın olduğunu fakat aynı zamanda Pankuş adı altında bir meclisin olduğu ve kral Tarhunza’dan bahsedilmektedir. Bu nedenler yukarıda örnek olarak sunulan Hititlere ait taş kabartması ile Kral Tarhunza’nın heykeli temsili bir resim olarak sunulmuştur. Kral Tarhunza heykeli Malatya Arslantepe ören yerinde bulunmuş, günümüzde ise Ankara – Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde sergilenmektedir. Bu nedenle ders kitabında yukarıda ele aldığımız bilgilerin verilmesi ve müzeden bir fotoğrafın tercih edilmesinin daha uygun olacağı düşünülmektedir.

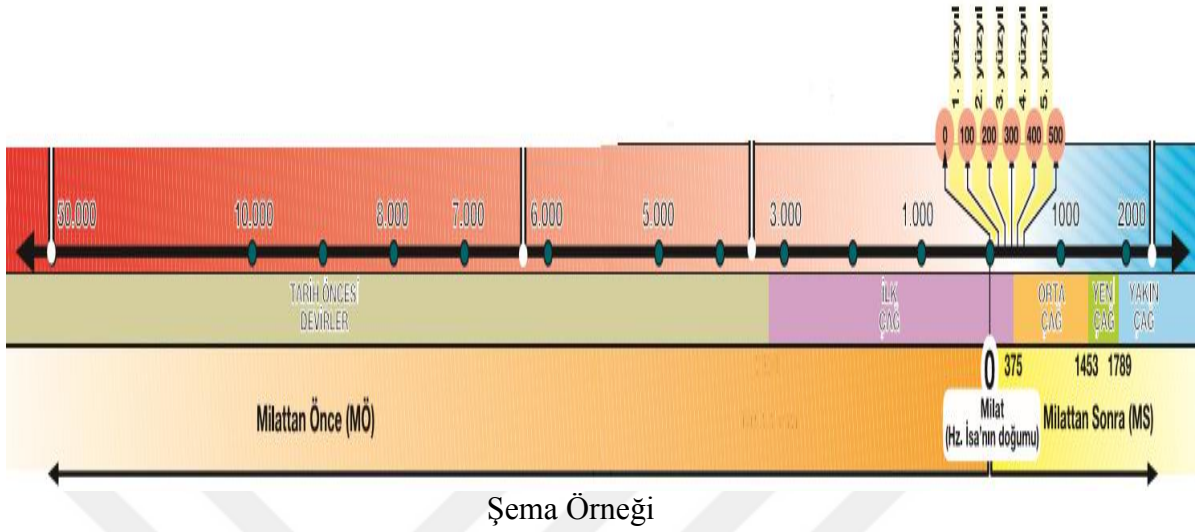
Fotoğraf 4.5: Türkiye’nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Verilen Harita Örneği

Kral Yolu Haritası

Lidyalılar konusunun sunumunda bu uygarlık hakkında bilgiler verilmiş ve ticaretin öneminden bahsedilerek metin içinde kral yolu hakkında gerekli açıklamalar yer almıştır. Bu yol Efes’ten başlamak üzere Persepolis’e kadar olan mesafeyi kapsadığı söylenmektedir. Bu nedenle yukarıda verilen bilgilerle uyumlu olarak Kral Yolu’nun haritası gösterilmiştir. Öğrencilerin ilgisini çekmesi ve harita üzerinde hangi ülkeler üzerinden geçerek öğrenmesi bakımından başarılı olmuş bir görsel nitelik taşıdığı söylenebilir.

Fotoğraf 4.6: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Verilen Şekil-

Eskiçağ tarihinin ilk konusu olan Geçmişten Günümüze Yerleşme'de ilk insanlardan, yaşam koşullarından bahsedildikten sonra Tarihi devirler ve bu devirlerin ayırımı şekil – şemalar yardımı ile öğretilmeye çalışıldığı görülmektedir.

4.3.2. Makedonya'nın İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitabında Teknik ve Tasarım Verileri ile Örnekleri

Ders kitabını dizgi açısından ele aldığımızda; 19 – 30 cm ebadında olup, normal boydadır. ISO 216 dünya kağıt standartlarına göre B5 kağıt kullanılmış olan kitap yaklaşık 350 gr ağırlığındadır. Yazı tipi olarak 'Times New Roman', yazı karakter büyüklüğü olarak da 11 punto tercih edilmiştir. Her ünite Konu adları, konuyla ilgili resimler yer almaktadır.

Ana başlıklar, beyaz fon üzerine her ünite için farklı renk (Turuncu, sarı, kırmızı, kahverengi) kullanılarak büyük harflerle verilmiştir. Konu başlıkları küçük harflerle tüm üniteler kırmızının bir tonu olan bir renk tercih edilmiştir. Ders kitabında vurgulanmak istenen anahtar kelimeler Bold olarak yazılmıştır. Sayfa düzenine bakıldığında yan kısımlardan sağ – 2.5 cm, sol – 2 cm, aşağı ve yukarıdan 3-4 cm boşluk verilmiştir. 6. Tarih ders kitabının görsel özelliklerinden bahsedecek olursak; sayfalara yerleştirilen resimlerini grafiklerin, ve haritaların tam anlamda konu ile bütünlük sağlamaktadır.

Fotoğraf 4.7: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabından Sayfa Örneği

TARİH VE ONUN ANLAMLI

DÜŞÜNELİM:

- En eski maddi kaynaklar neden toprağın altında bulunuyor?
- Neden “Tarih, hayat öğretmenidir” denilir?

BİRLİKTE ARAŞTIRALIM...

- Yaşama yerinizde geçmişten kalan neler vardır?
- Senin evinde ya da etrafında eski bir nesne var mıdır? Neye benziyor? Ne için kullanılmış?
- Daha yaşlı akrabaların (dede, nine) geçmişte meydana gelen bir olay ya da kişi hakkında sözlü bir rivayet biliyorlar mı?

Tarihin Ayrılması

İnsanlığın geçmişini iki büyük döneme ayırmaktayız: **tarih öncesi** ve **tarih**.

Tarih öncesi milyonlarca yıl sürmüştür. Bu çağ, insanın belirmesinden yazının bulunmasına kadarki dönemi kapsamaktadır. **İnsan ilkel toplumu** olarak da anılmaktadır. Tarih öncesi iki çağa ayrılır: **Taş ve Metal Devri**.

Tarih, yazının bulunmasından bugüne kadarki dönemi kapsar. M.Ö. 4000 yıllarında başlamıştır ve halen devam ediyor.

Yazılı kaynaklar

Zaman ölçme cihazları

8

Aşağıda Makedonya'nın ders kitabı olarak kullanılan İstoriya (Tarih) adlı ders kitabına ilişkin veriler ile ders kitabından seçilen görsel kanıt örnekleri ve açıklamaları verilmiştir. Eskiçağın gösterimi için de o konulara ait sayfalardan görseller seçilmeye gayret edilmiştir.

Tablo 4.14: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabındaki Eskiçağ Konularında Yer Alan Görsel Kanıt Çeşitleri ve Oranları

Görsel Kanıt Örnekleri	Eskiçağ Tarihi Konuları (sf. 12-97)	Oran (%)
Fotoğraf	111	52.85
Resim	76	36.19
Belge	—	—
Grafik	—	—
Harita	8	3.81
Çizelge ve Şekil	2	0.95
Minyatür-Gravür-Rekonstrüksiyon	13	6.20
Karikatür	—	—
Gazete Haberleri	—	—
Dergi Haberleri	—	—
İnternet Haberleri	—	—
Genel Toplam	210	100

Tabloda görüldüğü üzere, kitapta en çok yer alan görsel kanıt %52,85 ile Fotoğraf, en az yer alan ise %0,95 oranla Çizelge ve Şekil'dir. Sayfa başına düşen görsel kanıt değeri ise 2,58 olarak hesaplanmıştır.

Fotoğraf 4.8: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Sümerler ile İlgili Resim ve Fotoğraf Örnekleri Ders Kitabında Sümerler ile İlgili Resim ve Fotoğraf Örnekleri

Sümerler toprağı sürüyor

Uruk kentinden kalıntılar

Eski uygarlıklar konusu adı altında ilk devletlerin Fırat ve Dicle nehirleri etrafında Mezopotamya'da kuruldukları ifade edildikten sonra bu uygarlıkların geçim kaynaklarının tarım, hayvancılık ve ticaret olduğundan bahsedilmiş ve Sümerlere ait temsili bir resim kullanılmıştır. Daha sonra kurulan diğer uygarlıklar sırasıyla ifade edilerek Uruk kenti kalıntıları ve Ur kentindeki zigguratın

fotoğraflarının verildiği ve çeşitli etkinlikler ile (Tekrar edelim, Bunları Biliyor Musunuz, Az Bilinen Kelimeler) öğrenmenin kalıcı hale getirilmeye çalışıldığı söylenebilir. Görsel olarak gerçek fotoğraflar ve kalıntıların sunulması faydalı olmuştur.

Ur kentinde zigurat.

Fakat metin içinde bu kentlerin hangi uygarlığa ait olduğu, günümüzde nerede yer aldığı gibi konulara değinilebilirdi. Örneğin; Zigguratların Sümerler, Babiller ve Asurlular da kullanıldığını, Zigguratın özellikleri ve işlevlerinden, ur ve uruk kentlerinin günümüzde Irak'ta yer aldığı bilgisi verilebilirdi.

Fotoğraf 4.9: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Sümerler ile İlgili Fotoğraf Örnekleri

Ur kentinde bir mozaik

Eski Doğu Milletlerinin kültürü ve inançları başlığı altında yazının icadı, edebiyat, inşaatçılık, sanat, bilim, inanışlar ve din gibi konulara ayrı başlıklar olarak ele alınmıştır. İnşaatçılık konusu işlenirken piramit ve tapınak duvarlarının resimlerle süslendiğini anlatıldıktan sonra ardından yukarıda görseli verilen tarihsel kalıt olarak Ur kentinden bir mozaik örneği verilmiştir.

Fotoğraf 4.10: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Asurlar ile ilgili Resimler Örnekleri

Fırat nehri kıyısındaki Asur kenti

Asur kanatlı boğası

Sargon, Akad Kralı

Asurlular konusu ele alındıktan sonra bu kentin yukarıda verilen temsili bir resminin kullanıldığı görülmektedir. Konunun devamında dönemin kralı olan Sargon'un ve bu dönemde yapılmış sanat eserlerinden Asur kanatlı boğasının gerçek resimleri kullanılmıştır. Kullanılmış olan görseller metinde anlatılanlar ile eş zamanlı kullanılması ve etkinlikler ile desteklenmesi başarılı bir uygulama olduğu söylenebilir.

Fotoğraf 4.11: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Babiller ile ilgili Fotoğraf Örneği

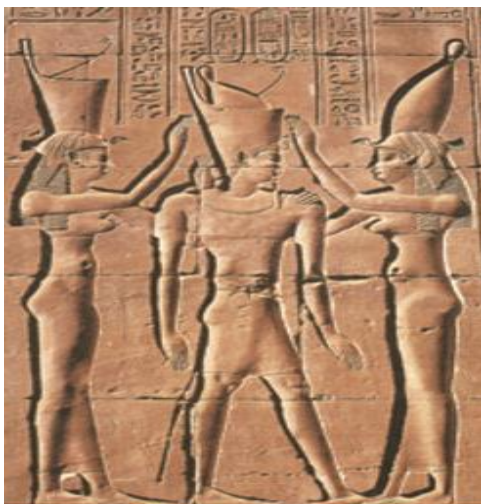
Babil kentinde İştar Tanrıçası kapısı

Eski uygarlıklar anlatılırken İnşaatçılık konusunda bu eski uygarlıklara ait bilinen en önemli eserler listelenmiştir. Tanrıça İştar kapısı da bu eserler kategorisinde yer almaktadır. Konuyla ilgili olarak yukarıda görsel kullanılmıştır.

Fotoğraf 4.12: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Mısırlılar ile ilgili Fotoğraf Örnekleri

Piramitler bir zaman ve şimdi

Firavunun Çift Taç ile Taçlandırılması

Dik durmuş Kobra. Solunumu Firavun düşmanlarını öldürüyor.

Güney krallığın koruyucu tanrıçası Nekhbet.

Ölümsüzlük sembolü olarak yapay sakal.

Kral idare sembolü olarak kamçı ve bıçak.

Firavun'un nişanları

Eski Mısır devleti hakkında ders kitabında çok geniş bilgilere yer verildikten sonra Mısırlıların geçim kaynağı, geliştirdikleri sulama sistemleri, ticaret, mısırdaki bulunan halk tabakası, yazı, firavun ve din konuları ayrıntılı bir biçimde ele alındığı görülmektedir. Yukarıda kullanılan görsellerde bir tanesi temsili olmak üzere diğerleri gerçek fotoğraflar veya kalıntılar olarak kullanıldığı göze çarpmaktadır. Mısır piramitlerini öğrencilerin değişimi görmesi açısından eski ve yeni fotoğrafları kullanılmış, firavunun lahitleri ve nişanları tek tek anlatılmıştır.

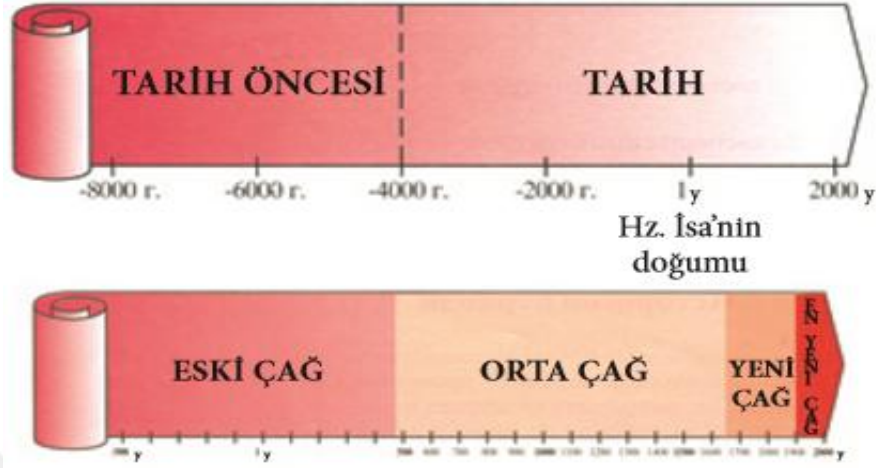
Fotoğraf 4.13: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Mezopotamya Konusu ile ilgili Harita Örneği

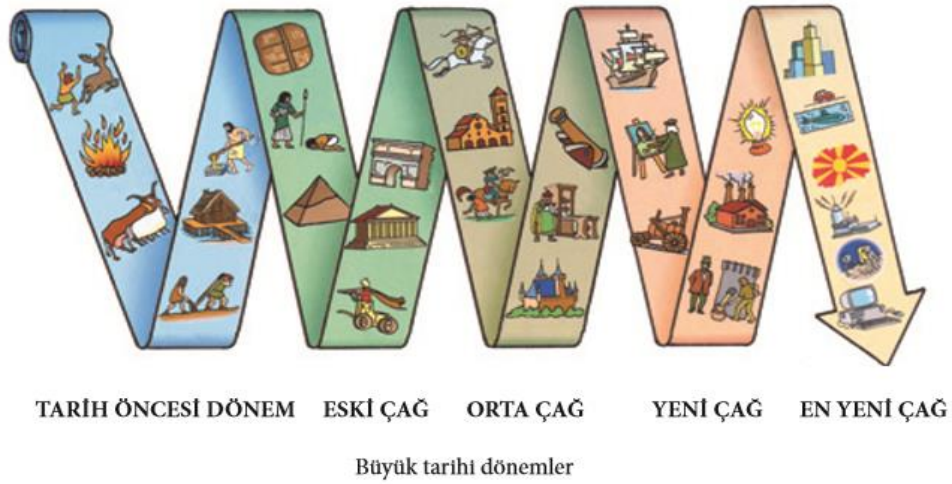
Месопотамија

Eski uygarlıkların Mezopotamya bölgesinde kurulduklarını ve buradaki uygarlıkları ele aldıktan sonra hemen ardından yukarıda verilmiş olan Mezopotamya haritası sunularak öğrencilerin bu uygarlıkların yerini harita üzerinde görmesi sağlanmıştır.

Fotoğraf 4.14: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Yer Alan Şekil-Şema Örneği

Tarihi devirler konusu işlenirken gerekli tanım ve bilgiler verildikten sonra yukarı verilen şekiller ile tarihi devirler ve kapsadıkları zaman dilimi anlatılmıştır. Türkiye’de “Yakın Çağ” olarak adlandırdığımız dönemin onların ders kitabında “En Yeni Çağ” olarak isimlendirilmiş olması bir farklılık olarak göze çarpmaktadır.

Yukarıda yer verilen ikinci şekilde ise; Eski çağdan başlayarak önemli yaşanmış olaylar, buluşlar, savaşlar, sanat eserleri, Makedonya'nın kuruluşu, teknoloji çağını çağrıştıran simgeler kullanılarak büyük tarihi dönemlerin anlatıldığı görülmektedir.

4.3.3. Türkiye'nin Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Kitabı ile Makedonya'nın İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitaplarının Teknik ve Tasarım Verileri ile Örnekleri Bakımından Karşılaştırılması

Tablo 4.15: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İle Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitaplarının Teknik – Tasarım Bakımından Benzerlikleri

	TÜRKİYE / Sosyal Bilgiler	MAKEDONYA / İstoriya
Yazı tipi ve punto	Times New Roman 11 punto	Times New Roman 11 punto

Benzerlikler

Her iki ülkenin ders kitabı teknik açıdan incelendiğinde; sadece yazı tipi ve boyutunun benzerlik gösterdikleri tek özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer özelliklerde çeşitli farklılıklar söz konusudur.

Tablo 4.16: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İle Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitaplarının Teknik – Tasarım Bakımından Farklılıkları

	TÜRKİYE / Sosyal Bilgiler	MAKEDONYA / İstoriya
Sayfa boyutu	19,5 cm x 27,5 cm	19 cm x 30 cm
Ağırlık	350 gr	220 gr
Sayfa düzeni	Sağ – Sol taraftan 1cm boşluk Üst ve Alttan 1,5 cm	Sağ 2,5 cm Sol 2 cm Alt ve Üstten 3-4 cm

Farklılıklar

Her iki ülkenin ders kitabı teknik açıdan incelendiğinde; Türkiye'nin ders kitabı olan Sosyal bilgilerde sayfa boyutunun 19,5 cm x 27,5 cm ebatında olduğu, ağırlığının yaklaşık 350 gr civarında, sayfa düzeninin de sol ve sağ kenarlardan 1 cm, üst ve alt kenarlardan 1,5 cm boşluk verildiği bulgusuna rastlanılmıştır. Bu verilen özellikler Makedonya'nın ders kitabı olan İstoriya (Tarih) da ise şu şekilde ele alınmıştır: sayfa boyutu 19 cm x 30 cm, ağırlık yaklaşık 220 gr, sayfa düzeni olarak sağ kenar 2,5 cm sol kenar 2 cm, alt ve üst kenarlardan 3-4 cm olduğu saptanmıştır. Makedonya'nın ders kitabı olan İstoriya (Tarih) kitabının boyutu Türkiye'nin ders kitabı olan Sosyal bilgilerden biraz büyük, sayfa sayısı Sosyal bilgiler kitabına göre neredeyse yarı yarıya az olduğu için ağırlığı da bu doğrultuda azdır. Sayfa düzeni

olarak öğrencilerin ders kitabında notlar alabilmesi adına yeterince boşluk verildiği alt ve üst kenarlardan bazı sayfalarda 3 bazılarında 4 cm kadar boşluk bırakıldığı görülmüştür.

Ele alınması gereken diğer konumuz ise her ülkenin ders kitaplarında ele aldığı görsel kanıtlar ve oranları olmalıdır. Aşağıda her iki ülkenin ders kitaplarına ait Eskiçağ konularında kullandıkları görseller ve oranları aynı tablo üzerinde karşılaştırmalı olarak sunulacaktır:

Tablo 4.17: Her İki Ülkeye Ait Ders Kitaplarında Görsel Kanıt Çeşitleri ve Oranlarının Karşılaştırılması

Görsel Kanıt Örnekleri	TÜRKİYE Sosyal Bilgiler ders kitabı		MAKEDONYA İstoriya ders kitabı	
	Eskiçağ Tarihi Konuları (sf. 46-58)	Oran (%)	Eskiçağ Tarihi Konuları (sf. 12-97)	Oran (%)
Fotoğraf	15	26.32	111	52.85
Resim	37	64.92	76	36.19
Belge	—	—	48	22.85
Grafik	—	—	—	—
Harita	3	5.26	8	3.81
Çizelge ve Şekil	2	3.50	2	0.95
Minyatür-Gravür-Rekonstrüksiyon	—	—	13	6.20
Karikatür	—	—	—	—
Gazete Haberleri	—	—	—	—
Dergi Haberleri	—	—	—	—
İnternet Haberleri	—	—	—	—
Genel Toplam	58	100	210	100

Yukarıdaki tablodan elde edilen veriler sonucunda; her iki ülkenin ders kitabında Resim, Fotoğraf, Harita ve Çizelge ve Şekillerin kullanılarak görsel düzenin oluşturulması benzerlik göstermektedir. Makedonya'nın ders kitabında Türkiye'nin kitabından farklı olarak Minyatür-Gravür-Rekonstrüksiyonların kullanıldığı bulgusuna rastlanılmıştır. Aralarındaki farklılıkların daha çok kullanım düzeyleri ve sayıları olduğunu söylemek lazım gelir. Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında Görsel düzen olarak en çok Resimlere yer verilmiş, ardından bu sırayı fotoğraf, haritalar, şekil ve şemalar takip etmektedir. Makedonya'nın 6.

Sınıf İstoriya (Tarih) ders kitabında ise bu durum Türkiye'nin aksine Fotoğraflar en çok kullanılan görsel olmuştur. Neredeyse aynı oranda resim, haritalar, çizelge ve şekiller takip etmiştir. Bu durumda benzerlik gösteren bir diğer özellik çizelge ve şekillere aynı oranda (2 adet) yer verildiği görülmektedir. Yukarıdaki tabloda benzerlikler koyu renkle ve altı çizili olarak farklılıklar ise normal bir şekilde yazılmıştır.

4.4. Dördüncü alt probleme ilişkin bulgular ve yorumları

Bu alt problem “*Makedonya ve Türkiye ders kitaplarının etkinlik ve ölçme değerlendirme uygulamaları bakımından benzer ve farklı yönleri nelerdir?*” şeklinde belirlenmiştir. Probleme ilişkin bulgular ve yorumları şu şekilde ele alınmıştır:

4.4.1. Ders Kitaplarında Kullanılan Etkinlik ve Ünite Değerlendirme Uygulamaları

Etkinlik kelimesi, yaparak, yaşayarak öğrenmeyi sağlayan süreçler olarak tanımlandığı gibi; genel anlamda bir faaliyet, hareket veya davranışın, yöneltmiş olduğu amaca ulaşma derecesini ifade eder. Ayrıca öğrencinin konu üzerinde tartışma yapmalarına ve iş birliği içinde çalışmalarına olanak sağlamaktadır (Keçe, 2013).

Bu nedenle çalışmanın bu aşamasında, metin içinde sorulan etkinlik soruları ile ünite sonlarındaki konuları kapsayan eşleştirme, boşluk doldurma ve çoktan seçmeli test şeklindeki soru tipleri incelenerek, ders kitaplarında yer alan bu etkinlik ve ünite değerlendirme uygulamaları Kabapınar (2007, s32-33) ile Nas (2000,s.237-239)'un belirledikleri başlıklar ve etkinlikler çerçevesinde ele alınarak uygulanmış; Makedonya'nın ders kitabında mevcut olup bu kitaplarda yer almayan etkinlik türleri eklenmiştir. Buna göre ders kitabının etkinlik ve ünite değerlendirme uygulamalarının ölçütleri aşağıdaki şekilde belirlenip tablolaştırılarak uygulanmıştır.

4.4.1.1. Etkinlik ve Ünite Değerlendirme Uygulamaları Türleri

A. Bilmeye İlişkin Etkinlikler

- A1. Kitapta sunulan metinleri kavramaya yönelik sorular
- A2. Düşüncesini ifade etmeye yönelik sorular
- A3. Sınıflama, eşleştirme, sıralama yapma
- A4. Bir konu hakkında tanım yapmak
- A5. Yargıları Doğru/Yanlış olarak değerlendirmek

A6. Boşluk doldurma, bulmaca doldurma

A7. Çoktan seçmeli test

B. Görmeye İlişkin Etkinlikleri

B1. Fotoğraf ve resim yorumlama

B2. Fotoğraf ve resimlerdeki değişimi görme

B3. Harita, kroki, küre üstünde çalışma

B4. Film izleme ve değerlendirme

B5. Tablo ve grafik oluşturma

B6. Tablo ve grafik yorumlama

C. Araştırmaya İlişkin Etkinlikleri

C1. Araştırma yapmaya sevk etme

C2. Bir konu ile ilgili Proje hazırlama

C3. Uygulama yapmaya yönelik etkinlikler

C4. Röportaj/görüşme yapma

D. Tartışmaya İlişkin Etkinlikleri

D1. Olaylar arasında Neden-sonuç ilişkisi kurma

D2. Karşılaştırmalar yapma, benzerlik ve farklılıkları ortaya koyma

D3. Bir konu hakkında Sınıf veya Küme tartışması yapma

D4. Tarihsel empati yapma

E. Başkalarına Öğretmeye İlişkin Etkinlikler

E1. Sözlü/yazılı rapor hazırlayıp sunma

E2. Gazete haberi yazma ve sunma

E3. Bir konu ile ilgili sunum yapma

E4. Dramatizasyon, rol oynama yapma

E5. Tarihsel alan gezileri yapma ve değerlendirme

E6. Yakın çevrede gözlem ve inceleme yapma

E7. Biliyor Muydunuz ?

E8. Daha az bilinen kelimeler

E9. Eski metinlerden örnekler sunma

E10. Sözlü tarih çalışması yapma

Şeklinde incelenip veriler tablo olarak sunulmuş ardından kitapta yer alan ölçme değerlendirmelere örnekler verilmiştir:

4.4.2. Türkiye’de Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Etkinlik ve Ünite Değerlendirme Uygulamalarına Dair Veriler

Tablo 4.18: Türkiye’nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Eskiçağ Tarihi Konularıyla İlgili Etkinlik ve Ünite Değerlendirme Uygulamalarına İlişkin Veriler

A. Bilmeye İlişkin Etkinlikler		
A1	Kitapta sunulan metinleri kavramaya yönelik sorular	1
A2	Düşüncesini ifade etmeye yönelik sorular	6
A3	Sınıflama, eşleştirme, sıralama yapma	—
A4	Bir konu hakkında tanım yapmak	—
A5	Yargıları Doğru/Yanlış olarak değerlendirmek	—
A6	Boşluk doldurma, bulmaca doldurma	—
A7	Çoktan seçmeli test	1
B. Görmeye İlişkin Etkinlikler		
B1	Fotoğraf ve resim yorumlama	2
B2	Fotoğraf ve resimlerdeki değişimi görme	—
B3	Harita, kroki, küre üstünde çalışma	—
B4	Film izleme ve değerlendirme	—
B5	Tablo ve grafik oluşturma	—
B6	Tablo ve grafik yorumlama	1
C. Araştırmaya İlişkin Etkinlikleri		
C1	Araştırma yapmaya sevk etme	—
C2	Bir konu ile ilgili Proje hazırlama	—
C3	Uygulama yapmaya yönelik etkinlikler	—
C4	Röportaj/görüşme yapma	—
D. Tartışmaya İlişkin Etkinlikleri		
D1	Olaylar arasında Neden-sonuç ilişkisi kurma	—
D2	Karşılaştırmalar yapma, benzerlik ve farklılıkları ortaya koyma	1
D3	Bir konu hakkında Sınıf veya Küme tartışması yapma	—
D4	Tarihsel empati yapma	—
E. Başkalarına Öğretmeye İlişkin Etkinlikler		
E1	Sözlü/yazılı rapor hazırlayıp sunma	—
E2	Gazete haberi yazma ve sunma	—
E3	Bir konu ile ilgili sunum yapma	—
E4	Dramatizasyon, rol oynama yapma	—
E5	Tarihsel alan gezileri yapma ve değerlendirme	—
E6	Yakın çevrede gözlem ve inceleme yapma	—
E7	Biliyor Muydunuz ?	—
E8	Daha az bilinen kelimeler	—
E9	Eski Metinlerden Örnekler Sunma	—
E10	Sözlü tarih çalışması yapma	—

Toplam Etkinlik Sayısı: 12

Yukarıdaki bilgiler ışığında Türkiye'nin Sosyal bilgiler 6. Sınıf Ders kitabında etkinliklerde en çok öğrencilere düşüncelerini ifade etmeye yönelik (6 adet) soru sorma yöntemi ikinci olarak da fotoğraf ve resim yorumlamaya yönelik sorular sorulmaktadır. Diğer türlerin neredeyse yok denecek kadar az olduğu söylenebilir.

Ölçme değerlendirme uygulamalarında ise bu durum yerini çoktan seçmeli test sorusuna ve yine kitapta sunulan metni kavramaya yönelik olduğu görülmektedir. Her konu ile ilgili öğrencilere sadece birer adet soru yöneltildiği yani toplam 12 etkinlik için 12 adet soru sorulmuştur.

Aşağıda Türkiye'nin Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan bazı etkinlik ve ölçme değerlendirme türleri örnek olarak sunulmuştur:

Fotoğraf 4.15: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Etkinlik Örneği

Sümer ve Babil uygarlıklarının yerleşme, ekonomik faaliyet ve sosyal yapı bakımından benzerlik ve farklılıkları nelerdir? Açıklayınız.

Sümer ve Babiller konusu anlatıldıktan sonra yukarıda belirtilen etkinlik başlığı adı altında iki uygarlık arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymak adına öğrencilere soru yöneltilmiş, etkili bir öğretimin gerçekleşip gerçekleşmediği hakkında dönüt alınmaya çalışıldığı söylenebilir.

Fotoğraf 4.16: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Etkinlik Örneği

Zarflı Tablet

Seramik Toprak Kap

Silindir Mühür

Sayfadaki görselleri inceleyerek Asur ve Anadolu arasındaki etkileşime örnekler veriniz.

Asurlular konusu işlendikten sonra öğrencilere yukarıdaki görsellerle birlikte Asur ve Anadolu arasındaki etkileşimi ortaya koyan örnekler verilmesi istenerek konunun anlaşılıp anlaşılmadığı hakkında bilgi alınmaya çalışıldığı görülür.

Fotoğraf 4.17: Türkiye'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Ölçme Değerlendirme Örneği

C. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

4. Geçmişten günümüze yerleşmeyi etkileyen faktörler nelerdir?
5. Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarından günümüze neler kalmıştır? Örnekler veriniz.

6.

"Hititli Tivataparaş'ın malları: 1 erkek Tivataparaş, 1 erkek çocuk Hartuvandulış, 1 kadın Azziaş, 2 kız çocuk Hantaviaş ve Annitiş, hepsi birden 5 kişi, 2 öküz, 22 koyun, 6 koşum öküzü, 4 kuzusuyla 18 koyun, 1 teke ve 5 oğlağı ile 18 keçi, hepsi birden 66 hayvan. Bir ev, hayvanlar için Parakalla'da 3 dönüm çayır, Hunzura kasabasında 10 dönüm kadar bağ ve bahçe; içinde 40 elma ağacı, 42 nar ağacı bulunuyor..."

Muazzez İlmiye Çığ, Hititler ve Hattuşa İştar'ın Kaleminden, s. 41.

Yukarıdaki metin Hititler ile ilgili bir belgeden alınmıştır. Burada Hititli zengin bir kişinin ailesinin ve mallarının kaydı bulunmaktadır. Bu kayda göre Hititler hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Hititlerde kadın ve erkek eşittir. B) Geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır.
C) Hititlerde vergi mallara göre verilir. D) Bütün topraklar ve mallar devlete aittir.

Ünitenin sonunda yer verilmiş ölçme ve değerlendirme uygulamalarında bilmeye yönelik olarak klasik sorular ve test sorusuna yer verilmiştir. Etkinlik türünün sınırlı tutularak sadece test veya klasik sorular sorulması bakımından yetersiz kaldığı söylenebilir. Öğrencileri araştırmaya sevk eden, onlara yeni ve değişik bilgiler sunan, yaratıcılıklarını kullanabilme imkanı sunan farklı etkinliklere yer verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

4.4.3. Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabındaki Etkinlik ve Ünite Değerlendirme Uygulama Türleri Verileri

Bu bölümde yukarıda belirlenen etkinlik ve ölçme değerlendirme uygulamaları Makedonya'da okutulan İstoriya (Tarih) ders kitabındaki veri ve türleri göstermek amacıyla aşağıdaki tablo hazırlanıp sunulmuştur:

Tablo 4.19: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabındaki Etkinlik ve Ünite Değerlendirme Uygulamalarına İlişkin Veriler

A. Bilmeye İlişkin Etkinlikler

A1	Kitapta sunulan metinleri kavramaya yönelik sorular	29
A2	Düşüncesini ifade etmeye yönelik sorular	13
A3	Sınıflama, eşleştirme, sıralama yapma	1
A4	Bir konu hakkında tanım yapmak	1
A5	Yargıları Doğru/Yanlış olarak değerlendirmek	—
A6	Boşluk doldurma, bulmaca doldurma	—
A7	Çoktan seçmeli test	—

B. Görmeye İlişkin Etkinlikler

B1	Fotoğraf ve resim yorumlama	—
B2	Fotoğraf ve resimlerdeki değişimi görme	6
B3	Harita, kroki, küre üstünde çalışma	2
B4	Film izleme ve değerlendirme	—
B5	Tablo ve grafik oluşturma	—
B6	Tablo ve grafik yorumlama	—

C. Araştırmaya İlişkin Etkinlikleri

C1	Araştırma yapmaya sevk etme	7
C2	Bir konu ile ilgili Proje hazırlama	1
C3	Uygulama yapmaya yönelik etkinlikler	3
C4	Röportaj/görüşme yapma	—

D. Tartışmaya İlişkin Etkinlikleri

D1	Olaylar arasında Neden-sonuç ilişkisi kurma	3
D2	Karşılaştırmalar yapma, benzerlik ve farklılıkları ortaya koyma	9
D3	Bir konu hakkında Sınıf veya Küme tartışması yapma	—
D4	Tarihsel empati yapma	—

E. Başkalarına Öğretmeye İlişkin Etkinlikler

E1	Sözlü/yazılı rapor hazırlayıp sunma	—
E2	Gazete haberi yazma ve sunma	—
E3	Bir konu ile ilgili sunum yapma	1
E4	Dramatizasyon, rol oynama yapma	1
E5	Tarihsel alan gezileri yapma ve değerlendirme	2
E6	Yakın çevrede gözlem ve inceleme yapma	1
E7	Biliyor Muydunuz ?	26
E8	Daha az bilinen kelimeler	7
E9	Eski Metinlerden Örnekler Sunma	2
E10	Sözlü tarih çalışması yapma	—

Toplam Etkinlik Sayısı: 115

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda Makedonya'nın ders kitabı İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders kitabında etkinliklerde en çok sunulan metini kavramaya yönelik olarak sorular sorulmuş ikinci olarak da Bunları Biliyor Muydunuz adı altında konuyla ilgili önemli ve çok bilinmeyen farklı bilgilere yer verilmektedir. Ardından sırasıyla öğrencilerin düşüncelerini ifade etmelerine yönelik, karşılaştırmalar yapma ve benzerlik ile farklılıkları ortaya koyma, Araştırmaya yapmaya sevk etmeye yönelik, Az bilinen kelimeleri öğretme, Fotoğraf ve resimlerdeki değişimleri görme, uygulama yapmaya yönelik etkinlikler, harita üzerinde çalışma ve tarihsel alan gezileri yapma ve değerlendirmeye yönelik, eski metinlerden örnekler sunma, tanım yapma ve sıralama yapmaya yönelik etkinlikler, proje hazırlama, sunum yapma ve drama yapmaya yönelik çeşitli etkinliklerin uygulandığı bulgusuna rastlanmıştır. Türkiye'nin ders kitabında yer alan etkinlikler bakımından farklılık arz ettiği görülmektedir. Aşağıda Makedonya'da okutulan İstoriya (Tarih) ders kitabında yer alan bazı etkinlik türleri örnek olarak sunulmuştur:

Fotoğraf 4.18: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Kitabında Yer Alan Etkinlik Örneği

ДА ПОВТОРИМЕ...

- Зошто најстарите цивилизации се родиле токму покрај големите реки?
- Како настанале првите држави?
- Каква била улогата на владетелот?

ДА РАЗМИСЛИМЕ...

- Погледнете ја картата на Стариот Исток. Дали народите на Стариот Исток имале меѓусебни врски? Дали влијаеле едни на други?

TEKRAR EDELİM...

- En eski uygarlıklar neden **büyük nehirler etrafında** kurulmuştur?
- İlk devletler nasıl meydana gelmiştir?
- **Hükümdarın** rolü nasıl olmuştur?

DÜŞÜNELİM...

- Eski Doğu haritasına bir bakalım. Eski Doğu Milletleri arasında **karşılıklı bağlar** var mıydı? Biri diğerini **etkilemiş** midir?

Eski uygarlıklar konusu anlatılırken konuyla ilgili olarak “*Düşünelim*” adı altında Sunulan metini kavramaya yönelik/öğrencilerin düşüncelerini ifade etmelerine yönelik sorular yönetilmektedir. Konu işlendikten sonra ders sonunda konunun ana hatlarına değinmek amacıyla “*Tekrar Edelim*” etkinliği ile öğrencilere sorular sorulup konuda verilmek istenen öz tekrar edilerek öğrenmede kalıcılığı arttırmak amaçlanmıştır.

Fotoğraf 4.19: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Yer Alan Etkinlik Örneği

ЗНАЕТЕ ЛИ ДЕКА...

- ...најстари жители на Месопотамија биле **Сумерците**? Тие ги основале првите градови-држави. Сумерците први го пронашле писмото, грнчарското тркало и колата.
- ... во Месопотамија најмногу имало **урми**? Урмини палми растеле насекаде. Урмите служеле како храна, а од стеблото се правеле мебел, чунови и други производи. Плодот се јадел, или пак од него правеле мед и вино.
- ... богатите **Асирци**, за разлика од сиромашните, имале многу разновидна и изобилна храна? Тие јаделе легнати, на легла изработени од слонова коска или скапоцено дрво. Пред да почнат со јадењето, тие обилно се намирисувале. При свечените ручеци, мажите јаделе одделно од жените, но најчесто се собирале сите заедно околу трpezата. Сиромашните Асирци, пак, морале да се задоволат со малку леб, зеленчук и посолена риба, полеана со растително масло.

BİLİYOR MUYDUNUZ...

- Mezopotamya'nın en eski ahalisi **Sümerlerdir**? Onlar ilk kent-devletleri kurmuşlardır. Sümerler ilk yazıyı, çömlekçi tekerleği ve arabayı icat etmişlerdir.

- Mezopotamya'da en çok **hurma** varmış. Hurma palmyeleri her yerde yetişmiş. Hurmalar yemek için kullanılır, gövdesinden mobilya, tekneler ve diğer ürünler yapılırmış. Hurma meyvesi genellikle yenir ya da ondan bal ve şarap yapılırmış.

- Zengin **Asurlular**, yoksullardan farklı olarak, çok çeşitli ve zengin bir sofraya sahiplermiş? Onlar fildişi veya değerli ahşaptan yapılmış yataklarda yatarak yerlermiş. Yemekten önce kendilerine güzel kokular serperlermiş. Törenli yemekler sırasında erkekler kadınlardan ayrı yerlermiş. Ama gene de sofranın etrafında hep beraber toplanırlarmış. Yoksul Asurlular, biraz ekmek, sebze ve yağlanıp tuzlanan balık ile yetinmeye mecbur kalırlarmış.

İlk devletler konusu aktarıldıktan sonra Sümerler, Mezopotamya, Asurlular hakkında “Bunları Biliyor Muydunuz” adı altında etkinlik ile bu uygarlıklara ait önemli ve bazı detay bilgilere yer verilerek konunun sunulduğu göze çarpmaktadır.

Fotoğraf 4.20: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Yer Alan Etkinlik Örneği

**ОД ДЕЛАТА
НА СТАРИТЕ ПИСАТЕЛИ...**

„Ова уредување се вика **демократија** затоа што власта не му припаѓа на малцинството, туку на **мнозинството** граѓани. Во однос на интересите на поединецот, законите им даваат на сите **исти права**... Ние во државата имаме слободен политички живот и имаме целосна доверба во меѓусебните односи. Слободни сме од секаква принуда во приватниот живот, а во општествените односи не ги прекршуваме законите, туку им се покоруваме на луѓето што добиле власт на одредено време“. (Тукидид: Говорот на Перикле за демократијата, што го одржал пред Атињаните)

ESKİ YAZARLARIN KALEMİNDEN...

“Bu düzene **demokrasi** denir, çünkü iktidar azınlığı değil, **çoğunluğa** aittir. Bireylerin çıkarları bakımından, yasa herkese **aynı hakları** tanımaktadır... Devletimizde özgür siyasal yaşamımız var ve karşılıklı ilişkilere tam güvenimiz vardır. Özel hayatımızda tamamen özgürüz, toplumsal ilişkilerimizde yasaları saygılıyoruz, geçici bir süre iktidara oturan insanlara boyun eğmekteyiz.” (Tukididis: Perikle'nin Atinalılar karşısında demokrasi konusunda çektiği nutuk)

Eski Çağ'da Balkanlar ünitesinde yer alan Helada konusu işlenirken demokrasi kavramı hakkında bilgi verilmiş, bu kavramın nereden nasıl çıktığı konusuna değinildikten sonra Tukididis'te yer alan “*Periklenin Atinalılar karşısında çektiği demokrasi konusundaki nutuk*” örnek olarak sunulmuştur.

Fotoğraf 4.21: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Yer Alan Etkinlik Örneği

<p style="text-align: center; color: white; font-weight: bold;">ПОМАЛКУ ПОЗНАТИ ЗБОРОВИ...</p> <ul style="list-style-type: none"> • Химна е песна придружена со инструменти, со која се славете божествата и кралевите. • Еп е долго дело во стихови, во кое се опеваат подвизите на некој бог или херој. • Зодијак е група од дванаесет замислени знаци, составени од ѕвездите на небесниот свод. • Тотем е животно, за кое се мислело дека е предок на родот или племето. • Хиероглифи се знаци од најстарото египетско писмо, кои се врежувале на камен, се сликале на ѕидовите од храмовите или се пишувале на папирус. • Зигурат се нарекува главната кула во градовите-држави во Месопотамија. 	<p style="text-align: center; font-weight: bold;">ДАНА АЗ БİLİNEN KELİMELER...</p> <ul style="list-style-type: none"> • Marş, tanrılar ile kralları yücelten ve müzik eşliğinde söylenen şarkı. • Destan, kimi Tanrı veya kahramanlarla ilgili olağanüstü olayları konu alan şiir. • Burç, gök kubbemizdeki yıldızlardan oluşmuş ve on iki hayali yıldız gruplarından oluşmuş işaretler. • Totem, bir topluluğun veya kabilenin atası olduğu sanılan hayvandır. • Hiyeroglifler, en eski Mısır yazısının işaretleridir. Bu işaretler taşlara oyulur, tapınak duvarlarına çizilir ya da papirüs üzerine yazılmış. • Zigurat, Mezopotamya kent-devletlerindeki ana kulelere verilen isimdir.
--	--

Bu etkinlik türü ile konuda anlatılan kavramların ne anlama geldikleri ifade edilmektedir. Bir nevi sözlük görevi gördüğü söylenebilir. Derslerin işlenişi sırasında öğrencilere bu kavramlar soru olarak da yönlendirilebilmektedir.

Fotoğraf 4.22: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Yer Alan Etkinlik Örneği

ЗНАЕТЕ ЛИ ДЕКА...

- ... хиероглифското писмо најпрвин имало околу 800 **знаци**, а подоцна дури 5000? Клинеското писмо, пак, се упростувало: најпрвин имало 1000 знаци, а на крајот само педесетина.
- ... народите на Стариот Исток пишувале **од горе надолу и од десно кон лево**? Денешниот начин на пишување, од лево кон десно, го вовеле **Хелените**.
- ... во Месопотамија имало училишта слични на денешните? При раскопувањето на најстариот сумерски град **Урук во Месопотамија** била откриена една училница со клупи направени од земјени тули. На клупите имало ученички табелици за пишување, направени од влажна глина. На нив била напишана една реченица од учителот, а учениците ја препишувале за вежбање.
- ... секој поголем град во Месопотамија имал своја **кула**, наречена зигурат? Сепак, ниту една од тие кули не можела да се спореди со кулата во градот Бабилон, висока 90 метри. За нејзината изградба биле употребени 85 милиони тули и таа доминирала над целата околина. Се состоела од седум катови кои нагоре се стеснувале, а на врвот имало храм што служел и за набљудување на ѕвездите.

BİLİYOR MUYUNUZ...

- Hiyeroglif yazısında başlangıçta 800 kadar **işaret** varmış. Daha sonra bu işaretlerin 5000 e çıkmış? Çivi yazısında ise basitleşme yoluna gidilmiş: ilk başta 1000 işaret varken, daha sonra sadece 50 civarında işaret kalmıştır.

- Eski doğu milletleri **yukarıdan aşağı ve sağdan sola** yazıyorlarmış ? Günümüzde de kullanılan soldan sağa doğru yazılmayı **Helenler** oturtmuşlardır.

- Mezopotamya'da bugünkü okullara benzer okullar varmış? Mezopotamya'da Sümerlerin en eski şehri olan Uruk kentinde yapılan kazılar sırasında, toprak tuğlalardan yapılmış rahleleri olan bir sınıf bulunmuştur. Rahlelerde yazı için kullanılan ve ıslak kilden yapılan öğrenci plakları varmış. Plaklarda öğretmenin bir kelimesi yazılmış, öğrenciler ise bu kelimeyi kopyalayarak alıştırma yapıyorlarmış.

- Mezopotamya'da her şehirde zигurat olarak adlandırılan kuleler bulunmaktaymış? Gene de bu kulelerin hiçbirisi 90 metre yüksekliğindeki Babil kulesiyle kıyaslanamazmış. Babil kulesinin inşa edilmesi için 85 milyon tuğla kullanılmış ve bu kule diğerlerine kıyasen hakim durumdaymış. Yukarıya doğru daralan yedi kattan oluşan bu kulede, en yukarıda yıldızların gözetlenmesi için kullanılan bir tapınak bulunmaktaymış.

Metinlerde anlatılanlar ile ilgili olarak çeşitli bilgilere ve konulara vurgu yapılarak öğretim desteklenmeye çalışılmıştır. Özellikle vurgulanmak istenen kelimeler bold (koyu) renkte yazıldığı görülmektedir.

Fotoğraf 4.23: Makedonya'nın 6. Sınıf İstoriya (Tarih) Ders Kitabında Yer Alan Etkinlik Örnekleri

ДА ИСТРАЖУВАМЕ ЗАЕДНО...

- Ако летувате на брегот на Охридското Езеро, посетете го **обновеното наколно живеалиште**. Каква е внатрешноста на **куќите**? Што може да се види во **музејот**?
- Ако имате можност, посетете го најблискиот **археолошки музеј** или **археолошки локалитет** во вашата околина. Што може да се види таму? Од кога потекнуваат пронајдените предмети? Колку се зачувани?

BİRLİKTE ARAŞTIRALIM...

- Ohri gölü kıyısında yaz tatili yapıyorsanız, **rekonstrüksiyonu yapılan kazıklar üzerindeki evleri** ziyaret ediniz. **Evlerin** içi nasıldır? **Müzedede** neler görülebilir?
- Fırsatınız olursa etrafınızdaki **arkeoloji müzesi** veya **arkeolojik kazı yerlerini** ziyaret ediniz. Orada neler görebildiniz? Bulunan nesnelere hangi döneme ait? Ne kadar muhafaza edilmişler?

ДА ИСТРАЖУВАМЕ ЗАЕДНО...

- Какви **остатоци од минатото** има во вашето место на живеење?
- Има ли некој **стар предмет** во твојот дом или во околината? Како **изгледа**? За што се користел?
- Дали твоите постари роднини (баба, дедо) знаат некое **усно кажување** за некој **настан или личност од минатото**?

BİRLİKTE ARAŞTIRALIM...

- Yaşadığınız çevrede geçmişten **kalan** neler vardır ?
- Yaşadığın evde veya çevresinde **eski bir nesne** var mı? Neye **benziyor**? Ne için **kullanılmış**?
- Daha yaşlı akrabaların (dede, nine) **geçmişte meydana gelen bir olay ya da kişi hakkında sözlü bir rivayet** biliyorlar mı?

Yukarıda Makedonya'nın ders kitabı olan İstoriya'da (Tarih) uygulanan "Birlikte Araştırılabilir" etkinliği ile öğrencileri araştırmaya yapmaya, tarihi alanları gezme ve değerlendirme, yakın çevrelerinde gözlem yapma gibi değişik etkinliklerle öğretim desteklenmeye çalışılmaktadır.

4.4.4. Türkiye ve Makedonya Ders Kitaplarındaki Uygulama ve Etkinlik Türlerinin Karşılaştırılması

Bu kısımda her iki ülkenin ders kitaplarında kullandıkları etkinlik ve ölçme değerlendirme uygulamaları verileri aynı tablo üzerinde sunulacaktır. Ardından her iki kitapta benzer veya ortak olan konulardan kullanılmış etkinlik örnekleri bir arada kullanılarak benzerlik ve farklılıklarına değinilecektir.

Tablo 4.20: Türkiye'nin Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabı İle Makedonya'nın İstoriya (Tarih) 6. Sınıf Ders Kitaplarındaki Etkinlik ve Ölçme Değerlendirme Uygulamalarına Yönelik Etkinlik Verilerinin Karşılaştırılması

Türkiye / Makedonya
Sosyal Bilgiler / İstoriya

A. Bilmeye İlişkin Etkinlikler

A1	Kitapta sunulan metinleri kavramaya yönelik sorular	1	29
A2	Düşüncesini ifade etmeye yönelik sorular	6	13
A3	Sınıflama, eşleştirme, sıralama yapma	—	1
A4	Bir konu hakkında tanım yapmak	—	1
A5	Yargıları Doğru/Yanlış olarak değerlendirmek	—	—
A6	Boşluk doldurma, bulmaca doldurma	—	—
A7	Çoktan seçmeli test	1	—

B. Görmeye İlişkin Etkinlikler

B1	Fotoğraf ve resim yorumlama	2	—
B2	Fotoğraf ve resimlerdeki değişimi görme	—	6
B3	Harita, kroki, küre üstünde çalışma	—	2
B4	Film izleme ve değerlendirme	—	—
B5	Tablo ve grafik oluşturma	—	—
B6	Tablo ve grafik yorumlama	1	—

C. Araştırmaya İlişkin Etkinlikler

C1	Araştırma yapmaya sevk etme	—	7
C2	Bir konu ile ilgili Proje hazırlama	—	1
C3	Uygulama yapmaya yönelik etkinlikler	—	3
C4	Röportaj/görüşme yapma	—	—

D. Araştırmaya İlişkin Etkinlikler

D1	Olaylar arasında Neden-sonuç ilişkisi kurma	—	3
D2	Karşılaştırma yapma, benzerlik ve farklılıkları ortaya koyma	1	9
D3	Bir konu hakkında Sınıf veya Küme tartışması yapma	—	—
D4	Tarihsel empati yapma	—	—

E. Başkalarına Öğretmeye İlişkin Etkinlikler

E1	Sözlü/yazılı rapor hazırlayıp sunma	—	—
E2	Gazete haberi yazma ve sunma	—	—
E3	Bir konu ile ilgili sunum yapma	—	1
E4	Dramatizasyon, rol oynama yapma	—	1
E5	Tarihsel alan gezileri yapma ve değerlendirme	—	2
E6	Yakın çevrede gözlem ve inceleme yapma	—	1
E7	Biliyor Muydunuz ?	—	26
E8	Daha az bilinen kelimeler	—	7
E9	Eski metinlerden örnekler sunma	—	2
E10	Sözlü tarih çalışması yapma	—	—
Toplam Etkinlik Sayıları		12	115

Yukarıdaki tablodan elde edilen veriler doğrultusunda; Türkiye’de okutulan Sosyal bilgiler ders kitaplarında en çok öğrencilerin düşüncelerini ifade etmeye yönelik sorular (6 adet), ardından sırasıyla sunulan metni kavramaya yönelik sorular (1 adet), fotoğraf ve resim yorumlamaya yönelik (2 adet), tablo ve grafik yorumlamaya yönelik (1 adet), karşılaştırma, benzerlik ve farklılıkları ortaya koymaya yönelik (1 adet) ve çoktan seçmeli test sorularının tercih edildiği saptanmıştır. Her konu işlenirken genellikle bir soru sorulduğu görülmektedir. Ünite sonunda yer alan ünite değerlendirme uygulamalarında ise 2 klasik, 1 adet test sorusu sorulduğu saptanmıştır. Genel anlamda etkinlik bakımından kısıtlı ve neredeyse sürekli aynı tür sorunların sorulduğu söylenebilir. Makedonya’nın ders kitabı olan İstoriya (Tarih) 6. Sınıftaki veriler ise şu şekildedir: etkinlik olarak en çok metni kavramaya yönelik soruların yer aldığı (29 adet), ardından “*Biliyor Musunuz*” adı altında konular ile ilgili değişik ve detay bilgiler veren bir etkinliğin olduğu (26 adet), daha sonra sırasıyla öğrencilerin düşüncelerini ifade etmelerine yönelik soruların yer aldığı (13 adet), karşılaştırma yapma, benzerlik ve farklılıkları ortaya koyma (9 adet), Araştırma yapmaya sevk eden (7 adet), Az bilinen kelimeleri öğretene (7 adet), Fotoğraf ve resimdeki değişimi görme (6 adet), uygulamaya yapmaya yönelik etkinlikler (3 adet), olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurma (3 adet), Harita, kroki, küre üstünde çalışma (2 adet), Tarihsel alan gezileri yapma ve değerlendirme (2 adet), Eski metinlerden örnekler sunma (2 adet), Sınıflama, eşleştirme, sıralama yapma (1 adet), Bir konu ile ilgili tanım yapma (1 adet), Bir

konu hakkında proje hazırlama (1 adet), bir konuda sunum yapma (1 adet), Dramatizasyon, rol oynama yapma (1 adet), Yakın çevrede gezi, gözlem ve inceleme yapma (1 adet) etkinliklerinin varlığı söz konusudur.

Tüm bu etkinlikler kitabın genelinde toplam 6 başlık halinde işlenmiştir: Bu Etkinlikler:

- Tekrar Edelim
- Düşünelim
- Daha Az Bilinen Kelimeler
- Birlikte Araştıralım,
- Biliyor Muydunuz ?
- Eski Yazarların Kaleminden

olarak ele alınmaktadır. Kitabın her sayfasında neredeyse yukarıda sayılan etkinlik türlerinden 2-3 tanesi kullanılmıştır. Her etkinlikte uygulanan soru sayıları 1 ila 6 arasında değişkenlik göstermektedir. Aşağıda Makedonya'nın İstoriya (Tarih) 6. Sınıf ders kitabında yer alan etkinliklerdeki soru sayıları ve bilgi vermeyi amaçlayan etkinliklerin rakamsal değerleri sunulmaktadır:

“*Tekrar Edelim*” : 71 adet konu ile ilgili soru sorulmuştur.

“*Düşünelim*” : 29 adet konu ile ilgili metni kavramaya yönelik, öğrencilerin düşüncelerini ifade etmeye yönelik, karşılaştırmalar yapmaya yönelik, Araştırmaya sevk etmeye yönelik ve daha nice etkinlik türü barındıran sorular sorulmaktadır.

“*Daha Az Bilinen Kelimeler*” : 16 adet konu ile ilgili yeri geldikçe kavram ve kelimeler açıklamaya çalışılmıştır.

“*Bunları Biliyor Musunuz?*” : Konuya ilişkin 58 adet bilgi (maddeler halinde) verilmiştir.

“*Birlikte Araştıralım*” : 11 adet araştırma sorusu sorulmuş; öğrencilerden tarihi yerlerin gezilmelerini, müze gezmelerini, yakın çevrede gözlem yapmalarını, bazı kavramları ansiklopediden araştırmalarını, sınıf içinde sunum yapmalarını, proje hazırlamaları gibi çalışmalarını içermektedir.

“*Eski Yazarların Kaleminden*” : 2 adet konuyla alakalı eski eserlerden konuşma metnine yer verilmiştir.

Her iki ülkenin ders kitabında etkinlik bakımından benzerlik gösterdikleri özellikler: Etkinlik türü olarak en fazla kitapta sunulan metini kavramaya yönelik ve öğrencilerin düşüncelerini ifade etmeye yönelik olması ile karşılaştırma yapma etkinlikleri ile benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Fakat etkinliklerde sorulan soruların sayılarına bakıldığında Türkiye’de 6. Sınıf Sosyal bilgiler ders kitaplarının bu konuda biraz yetersiz kaldığı görülmektedir. **Kitaplar arasındaki farklılıklar ise;** Türkiye’de 6. Sınıf Sosyal bilgiler ders kitabında test tekniğinin kullanılması ile tablo ve grafik yorumlamaya dayalı bir sorunun sorulması farklılıklardan birini teşkil etmektedir. Makedonya’nın 6. sınıf İstoriya (Tarih) ders kitabında yer alan etkinliklerin Türkiye’nin ders kitabı olan Sosyal bilgilerden farkları ise tanım yapma yönelik, harita üzerinde çalışma, fotoğraflardaki değişimi görme, neden-sonuç ilişkisi kurma, sunum yapma, drama yapma, tarihsel alan gezileri yapma ve değerlendirme, yakın çevrede gözlem yapma, az bilinen kelimeleri öğretme, “Bunları biliyor musunuz” adı altında bir etkinlikle işlenen konuyla paralel bir şekilde bilgi verme amacı gütmesi gibi farklılıklar söz konusudur. Burada değinilen benzerlik ve farklılıkların kolay bir biçimde anlaşılması amacıyla aşağıda tablo şeklinde sunulacaktır.

Tablo 4.21: Etkinlik ve Ölçme Değerlendirme Uygulamaları Bakımından Türkiye’nin Sosyal Bilgiler Kitabı İle Makedonya’nın İstoriya (Tarih) Ders Kitaplarının Benzerlikleri

Etkinlik ve Ölçme Değerlendirme Uygulamaları	Türkiye Sosyal Bilgiler Ders Kitabı	Makedonya İstoriya Ders Kitabı
Benzerlik Gösteren Etkinlikler	<ul style="list-style-type: none"> • Sunulan metini kavrama yönelik sorular • Öğrencilerin düşüncelerini ifade etmelerine yönelik sorular • Karşılaştırma, benzerlik ve farklılıkları ortaya koyma 	<ul style="list-style-type: none"> • Sunulan metini kavrama yönelik sorular • Öğrencilerin düşüncelerini ifade etmelerine yönelik sorular • Karşılaştırma, benzerlik ve farklılıkları ortaya koyma

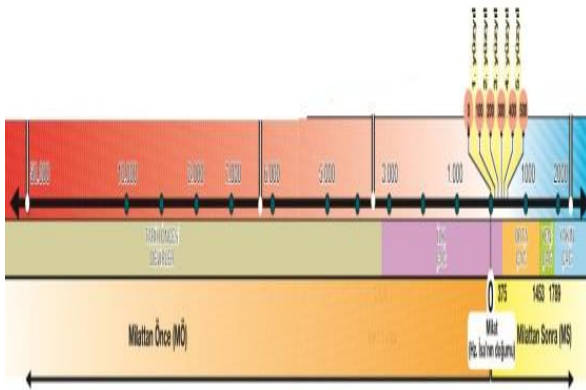
Tablo 4.22: Etkinlik ve Ölçme Değerlendirme Uygulamaları Bakımından Türkiye'nin Sosyal Bilgiler Kitabı İle Makedonya'nın İstoriya (Tarih) Ders Kitaplarının Farklılıkları

Etkinlik ve Ölçme Değerlendirme Uygulamaları	Türkiye Sosyal Bilgiler Ders Kitabı	Makedonya İstoriya Ders Kitabı
Farklılık Gösteren Etkinlikler	<ul style="list-style-type: none"> Çoktan seçmeli test tekniği Tablo ve Grafik yorumlamaya dayalı sorular 	<ul style="list-style-type: none"> Tanım yapmaya yönelik sorular Harita üzerinde çalışma Fotoğraf ve resimlerdeki değişimi görme Olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurma Sunum yapma Drama yapma Tarihsel alan gezme ve değerlendirme Yakın çevrede gözlem yapma Az Bilinen kelimeleri öğretme Bunları Biliyor musunuz etkinliği ile çeşitli bilgiler verme

Karşılaştırılması gereken bir diğer özellik ise her iki ülkenin ders kitaplarında ortak konularda ele alınmış etkinlik türleridir. Bu nedenle aşağıdaki örneklerde bir konunun sunumu sırasında kullanılmış olan etkinliklere yer verilecektir.

Fotoğraf 4.24: Türkiye'nin Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki “Geçmişten Günümüze Yerleşme” İle Makedonya'nın İstoriya (Tarih) Ders Kitabındaki “İnsanın Meydana Gelişi” Konularının Sunumundaki Etkinliklerin Karşılaştırılması

Türkiye / Sosyal Bilgiler Ders Kitabı

Makedonya /İstoriya Ders Kitabı

DÜŞÜNELİM...

- Konuşma neden ilkel insanın en önemli edinimlerinden biriymiş?

DAHA AZ BİLİLEN KELİMELER...

- Evrim, canlı organizmaların zaman içinde birdenbire olmayan, kesintisiz, niteliksel ve niceliksel gelişme sürecidir.

BİLİYOR MUYDUNUZ.....

İnsanın evrim yoluyla meydana geldiği görüşünü ilk olarak İngiliz bilim adamı **Charles Darwin** (1809-1882) ortaya atmıştır?

Yukarıdaki karşılaştırmada her iki ders kitabında benzer olan konularda kullanılmış olan etkinlik türleri verilmiştir. Buna göre Türkiye'nin Sosyal bilgiler ders kitabında sadece devir devirlerin çizelgesi verilerek 2016 yılının hangi çağa

denk geldiği sorusu yöneltilmiş. Öğrencinin çizelgeyi yorumlaması istenerek soruya cevap vermesi beklenmektedir. Makedonya’da okutulan İstoriya (Tarih) ders kitabında ise konu en başından itibaren ele alınmış insanın yaratılışından bahsedildikten sonra ilk insanların yaşam koşullarına değinilmiştir. Bu nedenle yukarıda verilen üç etkinlik uygulanmış konuda evrimden bahsedildiği için bu kelimenin anlamı verilmiş, diğer yandan evrim teorisini ortaya atan kişinin Charles Darwin olduğu vurgusu yapılmış ve sonra olarak ilkel insanların anlaşılması için önemli bir konu dilin neden önemli olduğu sorusu yöneltilerek öğrencilerin bu konu hakkındaki düşüncelerini dile getirmeleri istenmektedir.

5. BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’nin Sosyal bilgiler 6. Sınıf ders kitabında yer alan Eskiçağ tarihi konularının Makedonya’daki 6. Sınıf Tarih (İstoriya) ders kitabı ile karşılaştırıldığı bu çalışma; ders kitaplarının içerik, metin çeşitleri, teknik ve tasarım, etkinlik ve ölçme değerlendirme bakımından benzerlik ve farklılıkları ortaya koyma amacı taşımaktadır. Ders kitaplarının yukarıda belirtilen özellikler yönünden benzerlikler gösterdiği kadar farklılıklar sergilemesi söz konusudur. Aşağıda bulgulardan hareketle elde edilen sonuçlar daha önce bu konuda yapılmış çalışmalar ve konu ile ilgili yazılmış olan kitaplar (konu alanı ders kitabı inceleme klavuzları) göz önünde bulundurularak tartışılacaktır.

İçerik Bakımından Benzerlik ve Farklılıklar

Ders kitabı inceleme kriterleri neredeyse bütün ülkelerde ortak özellik taşıması sebebiyle iç ve dış yapı özellikleri olarak Türkiye ve Makedonya’nın ders kitapları bu doğrultuda pek çok noktada benzerlik göstermişlerdir. Aralarındaki farklılıkların genellikle sayısal nitelikte olduğu söylenebilir. Her iki ülkenin ders kapakları incelendiğinde konuyu çağrıştıran resimlerden meydana geldiği ve karton kapaktan oluşması sebebiyle benzerlik göstermektedir. Bunlar incelendiğinde Makedonya’nın ders kitabı olan “İstoriya (Tarih) 6” nın kapağı kalın, fakat kıvrılabilen bir yapıya sahip; iç sayfalarının ise yazı ve görselleri arkaya yansıtmayacak düzeyde yeterli seviyede kalın, kullanılan kağıt kalitesi yüksek ve kullanılan görsellerin çok canlı olduğu görülmektedir. Bu durum Türkiye’nin ders

kitabı olan Sosyal Bilgiler de ise tam tersini yansıtmaktadır. Sosyal Bilgiler ders kitabının kartonu ince ve kolay kıvrılabilen bir yapıya sahipken, ders kitabındaki sayfaların kalitesiz ve baskılarının canlı olmaması göze çarpmaktadır. Kab (2012) tarafından yapılan araştırmada, Türkiye’deki Sosyal Bilgiler ders kitaplarıyla Almanya’daki Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık ders kitaplarını karşılaştırmış ve sonuçlardan biri olarak Türkiye’deki ders kitaplarının dış yapı özelliklerinin geliştirilerek daha ilgi çekici hale getirilmesinin gerekli olduğunu belirtmiştir. İncelenen kitaplarda aynı eksikliklerin bulunması hâla bu konuda bir çalışma yapılmadığının göstergesidir.

Ders kitaplarının iç kapakları incelendiğinde; yazarlar, görsel uzmanları, kitabın adı ve kademesi, basıl yeri ve tarihi, ISBN numarasına yer verilmesi bakımından benzerlik göstermektedir. Makedonya’nın kitaplarında farklı olarak, kitabın teknik özelliklerinin yer alması, ders kitabının ulusal kütüphanede yayımlanma zorunluluğunun bulunması, dört dilde basılması sebebiyle çevirmen, düzeltici ve redaksiyon gibi bilgilerin verilmesi ile ders kitabının değerlendiren bir grubun olması yönünden farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu farklılıkların temelde en önemli özelliği ise değerlendiricilerin, redaktörlerin, düzelticilerin büyük oranda akademisyenler veya alanında uzman kişiler tarafından seçilip objektif bir biçimde ele alınması olduğu saptanmıştır. Ders kitabının seçiminde yazar veya yazarlar hakkında verilebilecek bilgi etkili bir unsur olabilir. Bu nedenle özellikle yazar veya yazarların kısa bir biyografisinin bulunması, daha önceki yayınları hakkında bilgilerin yer alması yararlı olacaktır (Duman & Çakmak, 2003, s.31). Bu doğrultuda incelenen her iki kitapta da bu konudaki bilgilerin yazılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Türkiye’nin ders kitaplarında “*Ders Kitabı Tanıtım Şeması*”nın yer alması öğrencilerin kitabı tanıması, orada kullanılan işaret ve sembollerin ne anlama geldiğini öğrenmesi ve ders kitabını etkili bir biçimde kullanabilmesi bakımından yararlı olduğu görülmektedir. Ders kitabı yazımında dikkat edilmesi gereken hususlardan biri kitapta kullanılan olan renklerdir. Renk, bir kitap içerisinde okuyucuyu okumaya motive edici, ilgi uyandırıcı, dikkat çekici canlı renklere oluşmalıdır. Aksi takdirde okuyucu aynı renkleri görmekten belli bir süre sonra sıkılacaktır (Tertemiz, Ercan & Kayabaşı, 2003, s.37). Her iki ülkenin ders kitapları

ele alındığında benzerlik gösterdikleri özellik olarak renkler göze çarpmaktadır. Her iki kitapta da öğrencilerin derse ilgilerini yüksek tutmak amacıyla benzer renk tonlarının kullanıldığı (sarı, mavi, yeşil, kırmızı, kahverengi) tespit edilmiştir.

Ders kitabında bulunması gereken bilgiler bakımından her iki ülkenin kitabında da kronoloji ve içindekiler yer vermesi bakımından benzerlik; Türkiye'nin ders kitaplarında Makedonya'nın ders kitaplarından farklı olarak Sözlük ve Kaynakça kısmına yer vermesi açısından farklılık gösterdiği bulgusuna rastlanmıştır.

Bir ders kitabında en önemli unsurun içerik olduğu aşikârdır. Bu nedenle ders kitabında işlenen konular yanlış ve hatalı bilgilere yer verilmemeye, eksik ve güncel olmayan bilgilerin kullanımından kaçınılmalıdır. Öztaşkın ve Üngör'ün (2013) Sosyal bilgiler ders kitaplarında Eskiçağ tarihi konusu ve bilmenin bilimsel içerik bakımından değerlendirilmesi adlı çalışmalarında doğru tarih bilgisi, olgu ve olaylar, yer, kişi, zaman v.b gibi unsurlar ile ilgili olarak Eskiçağ Tarihi konularında yer alan bilimsel bilgilerde yetersizlikler tespit edilmiştir. Ayrıca Sosyal bilgiler ders kitaplarında Eskiçağ tarihi konusunda önemli bir takım hatalı (Kayseri-Hacılar, Kadeş anlaşması, Lidyalıların ilk parayı bulan devlet olduğu), eksik ve güncel olmayan bilgiler (Çatalhöyük, Karain Mağarası) belirlenmiştir. Türkiye'nin ders kitabı incelendiğinde, zaman ve mekan unsurlarının farklılık gösterdiğine bunlara bağlı olarak kitabın hazırlanması ve incelenmesi konusunda yeterince dikkat edilmediği saptanmıştır.

Yapılan incelemeler sonucunda ele aldığımız Türkiye'nin Sosyal bilgiler 6. Sınıf ders kitabında halen çeşitli hataların yer aldığı görülmüştür. Bu nedenle bu ders kitabının tekrardan revize edilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Ders kitaplarındaki ünitelere bakıldığında her iki kitabın 7 üniteden oluştuğu ve dersin içerikleriyle ilgili olması bakımından benzerlik göstermektedir. İncelenen kitapların ortak özellikleri hem ikisinin de 6. Sınıf (aynı yaş grubuna hitap etmesi) ve çalışma konumuz olan Eskiçağ tarihi konularının yer alması olarak nitelendirilebilir. Buradaki farklılıkların sebebi ise bu konulara yer verdikleri sayfa sayıları ve oranlarından kaynaklanmaktadır. Türkiye'deki ders kitabında Eskiçağ'a ait konular 12 sayfa (%5,74) iken; Makedonya'nın ders kitaplarında ise bu konular 91 sayfada (%88,34) ele alındığı görülmüştür. Her iki ülkenin ders kitabında Geçmişten Günümüze Yerleşme – Tarihi Devirler ile Uygarlıkların Beşiği – Eski Doğu'nun

Nehir Uygarlıkları ünitelerinin (uygarlıklar bakımından Sümerler, Asurlar, Babiller, İyonlar) benzer ve ortak özellik gösterdiği bulgusuna rastlanmıştır. Türkiye'nin ders kitabında Eskiçağ konularında Makedonya'dan farklı olarak Hititler, Urartular, Frigler ve Lidyalılar işlenirken; Makedonya ders kitabında olup Türkiye'de yer verilmemiş konular ise şu şekilde ele alınmıştır: Mısırlılar, Hintliler, Helada, Sparta, Atina, Eski Çağ'da Makedonya, Helenist dönem, Eski Roma, Roma İmparatorluğu'nun Balkanlara Etkisi gibi ünitelerin yer aldığı görülmektedir. Karauğuz ve Özkara'ın (2016) Sosyal bilgiler öğretim programlarının Eskiçağ Tarihi konuları açısından karşılaştırmalı olarak İncelenmesi adlı makalelerinde bu durum ele alınmış; ülkelerin Sosyal bilgiler öğretim programlarında en çok Mezopotamya, Yunan ve Roma uygarlıklarına yer verdiklerini, Türkiye'de ise Anadolu ve Mezopotamya'da yaşamış uygarlıkların ele alındığı görülmüştür. Fakat kadim Mısır, Yunan, Roma, Çin, Hindistan, Maya, Aztek ve Kelt uygarlıklarının göz ardı edildiği tespitinde bulunmuşlardır. Yukarıda Türkiye ve Makedonya ders kitaplarındaki ortak ve benzer konular incelendiğinde bu tespitlerin geçerliliklerini halen korudukları ve Türkiye'nin bu konudaki eksiklikleri gidermek amacıyla bir çalışma ortaya koymadığı sonucuna varılabilir.

Diğer bir yandan Taşkın (2016) tarafından Cumhuriyet İlkokul Tarih/Sosyal bilgiler ders kitaplarında Eskiçağ tarihi öğretiminin incelenmesi adlı çalışmasında 1938, 1954 ve 1964 yıllarına ait kitaplarda hitit ile Yunan ve Roma uygarlıklarına fazla yer verildiği, 1969 yılından 2000 yıllarına ait kitaplarda ise en fazla bilgiyi Anadolu Uygarlıklarında verildiği ve Roma uygarlıklarının anlatıldığı konusunda tespitinde bulunmaktadır. 2007 yılından itibaren Mezopotamya uygarlıklarından Sümerler, Babiller, Asurlar ve Anadolu uygarlıklarına ağırlık verildiği ve bu uygarlıklar ile ilgili bilgilerin hikayeleştirilerek sunulduğunu tespit etmiştir.

Bu bilgiler doğrultusunda günümüze yaklaştıkça Eskiçağ tarihi konularında bir azalmanın veya sadece kısıtlı bilgilerin verilmeye başlandığı söz konusu olduğunu söylemek gerekir. İncelemekte olduğumuz ders kitabında 12 sayfa olarak ele alınan uygarlıklar, yeni müfradata (2017) göre hazırlanan ders kitabında (Evirgen, Özkan, Öztürk & Özduval, 2017, s. 36-44) bu konuların 5. Sınıfa alındığı ve sayfa sayısı ve içerik olarak azaltılarak 9 sayfada işlendiği bulgusuna rastlanılmıştır. Ayrıca Eskiçağ'ın öğrenciler tarafından anlaşılabilmesi için soyut

kavramların algılanması bakımından belli bir gelişim düzeyine ulaşmış olması gereklidir. Müfredatta yapılan değişikliğe bakılacak olursa bu konunun göz ardı edildiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Metin Çeşitleri Bakımından Benzerlik ve Farklılıklar

Genellikle ders kitaplarında ele alınan metin türleri öğretici (bilgi verici) veya kurgusal (hikaye edici) şekillerde ele alındığı bilinmektedir. Eskiçağ tarihi konularında her iki ülkenin kitabına bakıldığında öğretici metin kullanmaları bakımından benzerlik gösterdiği görülmektedir. Fakat öğretici metin kullanma oranlarında büyük farklılıklar görülmektedir. Türkiye'nin ders kitabında sadece bir konunun (%11.11) sunumunda bu tür metin kullanırken; Makedonya'nın ders kitabında bu oran tüm konuları (90 sayfa) kapsadığı için %100 olarak belirlenmiştir. Türkiye'de ise farklı olarak diğer konular (8 konu) hem öğretici hem kurgusal biçimde ele alınarak (%88.88) öğrencilere verilmek istenen bilgiler hikayeleştirilerek öğretilmeye çalışıldığı gözlenmektedir. Makedonya'nın ders kitabında bazı konuların aşırı ayrıntıya yer verdiği gözlenmiş; sadece öğretici metinler kullanılması sebebiyle öğrencilerin dersten sıkılması ve ilgilerinin azalması yönünde bir reaksiyon gösterecekleri öngörülmektedir. Bu nedenle ders kitaplarında çocukların gelişim seviyelerine uygun bir biçimde kurgusal metinler veya hem öğretici hem kurgusal metinler tasarlanarak tekrardan ele alınmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Makedonya'nın ders kitapları dört dilde yayın yapması sebebiyle bu kitaplardan Türkçe tercümesi olanı orijinal dili olan Makedoncası ile eş zamanlı olarak okunup kontrol edilmiş ve Türkçe dilinde yayınlanan ders kitabında bazı eksiklikler ve çeviri hataları, yazım yanlışları tespit edilmiştir. Bu hataların düzeltilmesinin o kitaptan eğitim gören öğrencilerin yararına olacağı düşünülmektedir.

Teknik ve Tasarım Bakımından Benzerlik ve Farklılıklar

Bir ders kitabında teknik-tasarım konusunda ilk olarak akla gelen özellikleri sayfa boyutu, ağırlığı, yazı tipi ve puntosu, sayfalarda yeterince boşluk bırakılıp bırakılmadığıdır. Her iki ülkenin ders kitapları ele alındığında sadece yazı tipi ve punto (Times New Roman, 11 punto) bakımından benzerlik gösterdikleri tespit edilmiştir.

Ders kitaplarındaki yazı büyüklüğü öğretim kademesine göre farklılık göstermektedir. Bu boyut 1.sınıflar için 20-24 punto, 2. Sınıflar için 18 punto iken 6.

Sınıf ve daha üst eğitim kademeleri için 10 punto büyüklüğünde harf kullanılabilir (Tertemiz, vd., 2003, s.41). Sayfa boyutları ve ağırlıkları arasında küçük farklılıklar olsa da temel anlamda sayfalarda bırakılan boşluklara bakıldığında Makedonya'nın ders kitabında öğrencilere derste anlatılanları not alabilmeleri amacıyla fazlasıyla (3-4 cm) yer verildiği görülmektedir. Bu durum Türkiye'nin ders kitabında yaklaşık olarak Makedonya'nın ders kitabında verilenin yarısı kadardır. Diğer bir kıyaslanması gereken husus ise ders kitaplarında yer verilen görsel çeşitleri ve oranlarıdır. Her iki kitap incelendiğinde Resim, Fotoğraf, Harita, Çizelge-Şekillerin kullanımı bakımından benzerlik gösterdiği görülmektedir. Makedonya'nın ders kitabında farklı olarak tarihi kalıntılara ve eserlerin Gravür-minyatür-rekonstrüksiyonlarına yer vermesi bakımından değişiklik göstermektedir. Görsel oranları karşılaştırıldığında her iki ülke arasında ters bir orantı olduğu söz konusudur. Türkiye'nin ders kitabında en çok resimler (%64.92) kullanılırken; bu durum Makedonya'nın ders kitabında en çok kullanılan görsel olarak Fotoğraflar (%52.85), ardından sırasıyla resimler (36.19) olarak devam etmektedir. Yukarıda ele aldığımız aynı konuların sunumunda kullanılan görsellere bakıldığında Makedonya'nın ders kitabında Türkiye'nin ders kitabına göre daha çok eserlerin gerçek fotoğraflarını veya resimlerin kullanıldığı açıkça görülmektedir. Buna göre Türkiye'nin telif hakları nedeniyle maliyeti azalmak adına görsel bakımdan daha çok resimlerin kullanımı tercih etmeye çalıştığı düşünülmektedir.

Etkinlik ve Ölçme Değerlendirme Bakımından Benzerlik ve Farklılıklar

İlköğretim kademesinde öğrenme-öğretme süreçlerinde ilköğretim programları kullanılmaktadır. Bu programlar öğrencilere milli kültür özelliklerine uygun olarak yetiştirmek, gerekli bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıkları kazandırmak, inceleme, araştırma, bilimsel düşünme gibi amaçlar taşımaktadır. Bu nedenle ilköğretim programında ilköğretimin ve derslerin amaçları davranışlara dönüştürülebilecek biçimde düzenlenmiştir. Böylece öğrenme-öğretme sürecinin desenlenmesi kadar ölçümü ve değerlendirilmesi de önem taşır (Korkmaz, 2003, s.116). Yapılan bu değerlendirmeler; öğrencilere etkinlikler, ölçme değerlendirme çalışmaları, yöneltilen sorular ve çeşitli ölçme araçları ile ölçülmeye çalışılmaktadır. Buna bağlı olarak ders kitaplarında dikkat edilmesi gereken en önemli kriterlerden biri olduğunu belirtmek gerekir. Çalışmada ders kitabında kullanılan etkinlik ve

ölçme değerlendirme uygulamaları liste halinde verildikten sonra her iki ülke için ayrı ayrı uygulanıp sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır. Bu veriler ışığında; her iki kitapta da sunulan metini kavramaya yönelik sorular, öğrencilerin düşüncelerini ifade etmeye yönelik sorular ile karşılaştırma yapma, benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymaya ilişkin soruların yöneltmesi bakımından benzerlik gösterdikleri tespit edilmiştir. Benzerlik gösterdikleri etkinliklerin kullanım oranları bakımından Makedonya'nın ders kitabında daha yoğun bir biçimde sorular yöneltildiği saptanmıştır. İki ülke arasındaki diğer bir fark ise Türkiye'nin kitabında çoktan seçmeli test sorusuna yer verilmesi ile tablo ve grafik yorumlamaya yönelik birer adet soru sorulması olarak tespit edilmiştir. Makedonya'nın ders kitabındaki farklar ise; öğrencileri araştırmaya sevk etme, tanım yapma, harita üzerinde çalışma, fotoğraf ve resimlerdeki değişimi görme, drama yapma, sunum yapma, neden-sonuç ilişkisi kurma, tarihsel alan gezme ve değerlendirme, yakın çevrede gözlem yapma, az bilinen kelimeler ve kavramlara yer verme, anlatılanlar ile ilgili detay ve ilginç bilgiler vermeye yönelik etkinliklere yer verildiği görülmüştür.

Etkinlik bakımından Türkiye'nin kitabında sadece bir-iki adet klasik soru sorulduğu ve ünite sonlarında yer alan test soruları sorulurken; Makedonya'nın ders kitabında toplam altı başlık altında etkinliklerin yer aldığı (Düşünelim, Tekrar Edelim, Birlikte Araştıralım, Az Bilinen Kelimeler, Bunları Biliyor Musunuz?, Eski Yazarların Kaleminden) bulgusuna rastlanmıştır. Eskiçağ tarihini kapsayan konularla ilgili yapılan etkinliklerde Türkiye'deki Sosyal bilgiler ders kitabında 12 adet etkinlik (11 klasik soru, 1 adet test sorusu) yapıldığı; bu durum Makedonya'nın ders kitabı olan İstoriya (Tarih)'da ise bu rakamın 115 olduğu görülmektedir. Yukarıda sayılan etkinlik çeşitleri her konuyla ilgili dengeli bir şekilde uygulanmaya çalışıldığı görülmüştür.

Sonuç olarak; Eskiçağ konuları bakımından karşılaştırdığımız iki ders kitabında içerik, anlatım ve metin çeşitleri, teknik-tasarım ile etkinlik ve ölçme değerlendirme hususlarında bazı konularda benzerlik ve ortak özelliklerin görüldüğü söylenebilir. Ancak yapılan incelemeler sonucunda Türkiye'nin ders kitabında özellikle Eskiçağ Tarihi alanının git gide etkisinin kaybolmaya başladığı, kullanılan görsel kanıtlar ve etkinlikler bakımından yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Özkaral'ın (2015) İlköğretim ve Ortaokul düzeyinde Sosyal Bilgiler kapsamındaki

öğretim programlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi adı altında ele aldığı doktora tezinde Türkiye’de uygulanmakta olan Sosyal bilgiler kapsamındaki öğretim programlarının bazı konularda program geliştirme çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşmıştır. Ders kitaplarının öğretim programlarına uygun olarak hazırlanan bir öğretim materyali olması sebebiyle öğretim programları ile aralarında bir doğru orantı söz konusudur. Bu nedenle öğretim programında yapılacak her bir iyileştirme ve düzeltmeye yönelik çalışmalar ders kitaplarında yer alan hata ve eksikliklerin giderileceği sonucuna ulaşmak mümkündür. Bu eksikliklerin giderilmesi amacıyla yeni hazırlanacak olan ders kitabında çalışmada değinilen yanlışlıklar, eksikliklerin giderilmesi, sunulan öneriler ile daha nitelikli bir kitap hazırlanması konusunda yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Araştırma Bulgularından Yola Çıkararak Şu Önerilerde Bulunulmuştur:

- Türkiye’deki ders kitaplarında konu ile ilgili bilgilere yer verilirken yakın çevreden örnekler verilerek bu yerlere ait gerçek fotoğrafların kullanılması tercih edilebilir.
- Türkiye’deki ders kitabı baskı ve kapak açısından yetersiz görülmüştür. Bu nedenle kitapta kullanılan sayfalar daha kaliteli, kullanılacak olan görseller daha renkli ve canlı olması bakımından uygun bir hale getirilerek yeniden basılmalıdır.
- Türkiye’deki ders kitabı incelendiğinde metinlerde bilgi hatalarına, yanlışlıklara rastlanılmıştır. Bu tür konulara mahal vermemek adına Makedonya’nın ders kitaplarında olduğu gibi ders kitaplarını yazan ve değerlendiren ayrı grupların olması ve bu kitapların alanlarına uygun olarak akademisyenlerden seçilmesine gayret edilmelidir.
- Türkiye’nin ders kitaplarında Eskiçağ tarihine karşı olan önyarguların azalması, ders kitaplarında bu alana yönelik daha kapsamlı bir şekilde yer verilmesi gerekli görülmüştür. Bu nedenle yeni hazırlanacak olan programlarda bu hususun göz önünde bulundurulması önem arz etmektedir.
- Türkiye’nin ders kitaplarında etkinlik bakımından aynı tip soruların ve uygulamaların yapıldığına rastlanmıştır. Etkinlik türlerinin sayıları ve çeşitleri artırılarak kullanılmasının gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle diğer ülkelerin ders kitabındaki etkinlik ve uygulama türlerine yönelik çalışmalar incelenip değişik Türkiye’nin ders kitaplarına göre uyarlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaba, B. (2013). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Görsel Kaynakların Kullanımı, Bülent Akbaba (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler*, içinde (s.234-276), Ankara: Pegem.
- Akbayır, S. (2006). *Eğitim Fakülteleri İçin Cümle ve Metin Bilgisi*, Ankara: Pegem.
- Akçay, C. (2006). *Türk Eğitim Sistemi*, Ankara: Anı.
- Aktın, K. (2010). *Türkiye, İngiltere ve ABD Sosyal Bilgiler/Tarih Ders Kitaplarında Yapılandırma Yaklaşım, II. Dünya Savaşı Örneği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akyüz, Y. (2004). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2004*, Ankara: Pegem A.
- Altun, A. (2013). Yapılandırma Yaklaşım, Sosyal Bilgiler Programları ve Ders Kitapları, Bülent Akbaba (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler*, içinde (s.2-26), Ankara: Pegem.
- Ayhan, H. (1995). *Eğitim Bilimine Giriş*, İstanbul: Şûle.
- Aytaç, K. (1992). *Avrupa Eğitim Tarihi genel bir bakış*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
- Babayonuz, B. (2012). *Kosova'da Türkçe Eğitim Kapsamında Tarih Eğitiminin Program ve Ders Kitapları Yönünden İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Ceyhan, E. & Yiğit, B. (2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Ankara: Anı.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma Deseni*, Mesut Bütün & Selçuk Beşir Demir (Çev. Ed.). Ankara: Siyasal.
- Çalık, T. (2001). Türkiye'de Ders Kitaplarının Biçim ve Tasarımı, Leyla Küçükahmet (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Türkçe 1-8*, içinde (s.1-15), Ankara: Nobel.
- Demir, T. (2013). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Dil ve Anlatım, Bülent Akbaba (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler*, içinde (s.106-143), Ankara: Pegem.
- Demirel, Ö. (2006). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme, Öğretme Sanatı*, Ankara: Pegem A.
- Demirkaya, H. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ders Kitabı. Ramazan Sever & Erol Koçoğlu (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojisi ve Materyal Tasarımı* içinde (s.89-105), Ankara: Pegem Akademi.

Duman, T & Çakmak, M. (2003). Ders Kitabının Nitelikleri, Leyla Küçükahmet (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*, içinde (s.16-34), Ankara: Nobel.

Durna, N. (2007). *Türk-Alman Eğitim Sistemlerinde (Bavyera Eyaleti) İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersi Konularının Karşılaştırılması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Erdoğan, İ. (1995). *Çağdaş Eğitim Sistemleri*, İstanbul: Sistem.

Erdoğan, İ. (2003). *Karşılaştırmalı Eğitim: Çağdaş Eğitim Sistemleri*, İstanbul: Sistem.

Erdoğan, İ. (2012). Karşılaştırmalı Eğitimin Bir Disiplin Olarak Türkiye'deki Gelişimi, Songül Aynal (Yay. Haz.), *Karşılaştırmalı Eğitim Yansımaları*, içinde (s.240-249), Ankara: Pegem Akademi

Ergün, M. (1985). *Karşılaştırmalı Eğitim*, <http://mustafaergun.com.tr/wordpress/wp-content/uploads/2015/11/kegitim-1.pdf> adresinden 20.02.2017 tarihinde alınmıştır.

Erkul, R. (2004). *Cümle ve Metin Bilgisi*, Ankara: Anı.

Filiz, S. B. (2006). Eğitimle İlgili Temel Kavramlar, M. Çağatay Özdemir (Ed.). *Eğitim Bilimine Giriş* içinde (s.1-27) Ankara: Ekinoks.

Hesapçioğlu, M. (2011). *Öğretim İlke ve Yöntemleri, Eğitim Programları ve Öğretim*, Ankara: Nobel.

İplikçioğlu, B. (1994). *Eskiçağ Tarihinin Ana Hatları*, İstanbul: Bilim Teknik.

Kab, İ. (2012). *Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Almanya'daki Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Eğitimi Kitaplarıyla Karşılaştırılması*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kabapınar, Y. (2007). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Maya Akademi.

Kabapınar, Y. (2012). Yeni Öğrenme Anlayışının Işığında Sosyal Bilgiler Ders Kitapları, Cemil Öztürk (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi: Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*, içinde (s.367-461), Ankara: Pegem A.

Kalıpçı, G. (2008). *İlköğretim 1998 ve 2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına Göre Yazılmış 4. ve 5. Sınıf Ders Kitaplarının Öğrenme Anlayışları, İçerik ve Kullanılabilirlik Açısından Karşılaştırılması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Karagözoğlu, G. (1966). *İlkokullarda Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Ayyıldız.

Karauğuz, G. & Özkartal, T. C. (2016). "Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Eskiçağ Tarihi Konuları Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi", *Abant İzzet*

Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16 (USBES Özel Sayı 11), s.1432-1449.

Karauğuz, G. (2016). Batılıların Arkeolojik Faaliyetlerinin Sevr Anlaşmasına Yansıması ve Etkileri: Kısa Bir Anadolu Arkolojisi Tarihi, Sedat ERKUT - Özlem Sir GAVAZ (Ed.), *Eski Anadolu Araştırmalarına ve Hititlere Adanmış Bir Hayat Studies in Honour of Ahmet ÜNAL Armağanı*, İstanbul, s.303-316.

Keçe, M. (2013). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Öğrenme Öğretme Süreci, Bülent Akbaba (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler*, içinde (s.30-49), Ankara: Pegem.

Kıldan, O. A. & Ünver, N. (2009). Öğretim Araçları, Ahmet Doğanay (Ed.), *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, içinde (s.357-382), Ankara: Pegem.

Kılıç, A. & Seven, S. (2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Ankara: Pegem A.

Kınal, F. (1983). *Eski Mezopotamya Tarihi*, Ankara: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Kıyıcı, F. (2003). *Sosyal Bilgiler Ders Kitabında İçeriğin Hazırlanması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Komasyon. (1988). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu.

Korkmaz, A. (2003). İlköğretim Ders Kitaplarında Ölçme ve Değerlendirme, Leyla Küçükahmet (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*, içinde (s.116-148), Ankara: Nobel.

Köken, G. (1996). *Felsefe Açısından Eğitim*, İstanbul: Alfa.

Köstüklü, N. (2001). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*, Konya: Güney.

Kurt, F. (2016). *Dünya Bilim ve Teknoloji Mirasının Farklı Ülkelerdeki Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Yansıması Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adıyaman Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.

Meriam, S.B. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, Selahattin Turan (Çev. Ed.), Ankara: Nobel.

Nas, R. (2000). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Bursa: Ezgi.

Oruç, Ş. & Akgün, H. İ. (2010). "İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Okuma Becerisini Kazanma Düzeyleri", *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), s.51-58.

Osmanoğlu, E. A. (2012). *Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Karşılaştırılması*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Osmanoğlu, E. A. (2014). “Türkiye ve Mısır Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Osmanlı Algısı: Karşılaştırmalı Bir Analiz”, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, s.94-107.

Öcal, A, & Yiğittir, S. (2007). “İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Kırıkkale Örneği)”, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 8 (1), 51-61.

Özden, D. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Film ve Fotoğraf Kullanımı, Ramazan Sever & Erol Koçoğlu (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, içinde (s.133-162), Ankara: Pegem.

Özkartal, T. C. (2015). *İlkokul ve Ortaokul Düzeyinde Sosyal Bilgiler Kapsamındaki Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Öztaşkın, B. Ö. (2013). “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Eskiçağ Tarihi Konusu ve Bilincinin Bilimsel İçerik Bakımından Değerlendirilmesi”, *e-International Journal of Educational Research*, 4 (3), s.1-26.

Öztürk, C, & Otluoğlu R. (2003). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*, Ankara: Pegem A.

Özyürek, L. (1983). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*, M. Bütün & S. B. Demir (Çev. Ed.), Ankara: Pegem Akademi.

Saçlı, E. (2007). *Türkiye’de İlköğretim Okullarında Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ile Amerika Birleşik Devletleri’nin Virginia ve Los Angeles Eyaletlerinde Aynı Yaş Grubundaki Öğrencilere Okutulan Ders Kitaplarının Şekil ve İçerik Yönünden Karşılaştırılması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Saltuk, S. (1993). *Arkeoloji Sözlüğü*, İstanbul: İnkılap.

Sever, R, & Koçoğlu, E. (2013). “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Coğrafya Konularına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri” (Diyarbakır Merkez İlçe Örneği), *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (45), s. 17-34.

Sevin, V. (2003). *Eski Anadolu ve Trakya Başlangıçtan Pers Egemenliğine Kadar*, İstanbul: İletişim.

Sönmez, F. & Koç, H. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Harita, Grafik ve Tablo Kullanımı, Ramazan Sever & Erol Koçoğlu (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, içinde (s.187-204), Ankara: Pegem.

Sönmez, V.(1994). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Şafak.

Şahin, H. (2004). Etkili Bir Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Nitelikleri, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, s.365-375.

Tanilli, S. (1996). *Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?*, İstanbul: Cem.

Taşkın, A. (2016). *Cumhuriyet Döneminde İlkokul Tarih/Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Eskiçağ Tarihinin Öğretilmesinin İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Taşpınar, M. (t.y). *Kuramdan Uygulamaya Öğretim İlke ve Yöntemleri*.

Tertemiz, N., Ercan, L. & Kayabaşı, Y. (2003). Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi, Leyla Küçükahmet (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*, içinde (s.34-68), Ankara: Nobel.

Türk, E. (2002). *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*, Ankara: Nobel.

Türkoğlu, A. (2012). Karşılaştırmalı Eğitim Nedir?, Songül Aynel (Yay. Haz.). *Karşılaştırmalı Eğitim Yansımaları*, içinde (s.1-22), Ankara: Pegem Akademi.

Ünal, S. & Ada, S. (2007). *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Nobel.

Whitehead, A. N. (1971). *Eğitimin Gayeleri*, Sofi Huri (Çev.), İstanbul: Milli Eğitim.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin.

Yıldırım, K. (2010). Nitel Araştırmalarda Niteliği Artırma, *İlköğretim Online*, 9(1), 79-92.

Yıldırım, T. (2006). *Türkiye’de İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi ile Azerbaycan’da 6. ve 7. Sınıf Tarih Derslerinin Muhteva Yönünden Karşılaştırılması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Yüksel, İ. & Sağlam, M. (2012). Karşılaştırmalı Eğitimde Araştırma Yaklaşımları, Yöntemleri ve Türleri, Songül Aynel (Yay. Haz.), *Karşılaştırmalı Eğitim Yansımaları*, içinde (s.23-46), Ankara: Pegem Akademi.

Elektronik Kaynaklar:

MEB. (2005). *Sosyal Bilgiler 6.-7. Sınıf Programı*. <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72> web adresinden 06.10.2016 tarihinde alınmıştır.

MEB. (2014). *Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği*. <http://ttkb.meb.gov.tr/http://mevzuat.meb.gov.tr/html/dersarac/dersarac.html> web sitesinden 04.11.2017 tarihinde alınmıştır.

MEB. (2017). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. <http://ttkb.meb.gov.tr/> <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=155> web sitesinden 04.11.2017 tarihinde alınmıştır.

MEB (2005a). <http://www.meb.gov.tr/meb/teskilat.html> web sitesinden 06.10.2016 tarihinde alınmıştır.

(MEB, *Temel Kanunu*, s.5-8). (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>).

ЗАКОН ЗА ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ (MON, 2014)
<http://www.mon.gov.mk/index.php/2014-07-24-06-34-40/zakoni>
http://www.mon.gov.mk/images/Закон_за_основното_образование07.pdf web adresinden 01.12.2017 tarihinde alınmıştır.

ЗАКОН ЗА СПЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ (MONa, 2014)
<http://www.mon.gov.mk/index.php/2014-07-24-06-34-40/zakoni>
http://www.mon.gov.mk/images/Закон_за_средното_образование07.pdf web adresinden 01.12.2017 tarihinde alınmıştır.

ЗАКОН ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА (MONb, 2014)
<http://www.mon.gov.mk/index.php/2014-07-24-06-34-40/zakoni>
<http://www.mon.gov.mk/images/dokuments/zakon-za-strucno-obrazovanie-i-obuka.pdf> web adresinden 01.12.2017 tarihinde alınmıştır.

Сеопфатната стратегија за образование 2018-2025 (MONc, 2014)
<http://www.mon.gov.mk/index.php/2014-07-23-14-03-24/vesti-i-nastani/2168-2018-2025> web adresinden 01.12.2017 tarihinde alınmıştır.

КОНЦЕПЦИЈА (Konceptcija) http://www.bro.gov.mk/docs/Konceptcija_po_javna_rasprava_so_izmeni_i_doplnuvanja.pdf web adresinden 15.09.2017 tarihinde alınmıştır.

Ders Kitapları:

Komisyon, (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 6 Ders Kitabı*, İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.

Acievski, K., Petreska, D., Gorgiev, V., Ackoska, V., Sarakinski, V. (2011). *Tarih (İstoriја) 6*, Üsküp: Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı Yayınları.

Evirgen, Ö. F., Özkan, J., Öztürk, S., Özdemir, Z. (2017). *Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Kitabı 5*, İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Ertan MEHONİKJ	İmza:	<i>E. Mehonikj</i>
Doğum Yeri:	Skopje (Üsküp)		
Doğum Tarihi:	11.06.1992		
Medeni Durumu:	Bekar		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Bayrampaşa İlköğretim Okulu		İstanbul	1999-2004
Ortaöğretim	Bayrampaşa İlköğretim Okulu		İstanbul	2004-2007
Lise	Naciye Mumcuoğlu Anadolu Lisesi		Konya	2007-2011
Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Konya	2011-2015
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Konya	

Becerileri:

İlgi Alanları: Araştırma, Gezi, Okuma, Balkanlar, Tarih

Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:

Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ
Prof. Dr. GÜNGÖR KARAUĞUZ

Tel:

Adres